

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ Α'

ΑΡ. 2

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ : Σαρωνικός.

ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ : Νίκος Χατζηγαβριήλ.

ΝΙΚΟΛΗ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ : Στο Παναύριν.

ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ : Βακχικό.

ΣΟΛ. Μ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ : Τό μουσικό συναίσθημα

ΠΑΝΟΥ ΤΑΛΙΑΔΩΡΟΥ : 'Αγάπη στο χωριό.

Ρ. Β. SHILLEY (μετάφρ. Κ. Πηλαβάκη) : Φιλοσοφία τής αγάτης.

Λ. ΡΙΡΑΝΔΕΛΛΟ : Δύο διπλά κρεββάτια.

ΑΝΤΗ ΠΕΡΝΑΡΗ : "Αχ! "Ας μπορούσα.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ : ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ : «Λαϊκή Τέχνη». — Κριτική : ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ : «Κυπριανού, Χρονολογική 'Ιστορία τής νήσου Κύπρου», «Συκουτρή, Σίμος Μενάρδος». ΚΩΣΤΑ ΑΣΣΙΩΤΗ. «Μόντη, Μέ μέτρο και χωρίς μέτρο». — Ελ. Π. «Κινηματογραφικό ξεκαθάρισμα». — Γ. ΠΕΤΡΙΤΗ : «Σάμιουελ Τέυλορ Κόλεριτς». — Σημειώματα — Τύπος — Νέα Βιβλία — 'Αλληλογραφία.

ΛΕΥΚΟΣΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ

1 ΟΧΤΩΒΡΗ, 1934

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Τεχνικός Διευθυντής: ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Υπεύθυνος Ίδιοκτήτης: Α. Μ. ΑΤΤΑΛΙΔΗΣ

Οικονομικός Διαχειριστής: Γ. ΕΥ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Συνδρομή για ένα χρόνο 8 σελίνια.

ΓΡΑΦΕΙΟ: 'Οδός Ούζουνιάν αρ. 11.

Τυπογραφείο: "ΝΕΟΣ Κόσμος,, Θωμά Γ. Κυριακίδη

ΛΕΥΚΟΣΙΑ-ΚΥΠΡΟΣ

Ο,ΤΙ ΧΡΕΙΑΣΘΕΙΤΕ ΘΑ ΤΟ ΒΡΗΤΕ
ΣΤΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ

ΧΡ. Π. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ

ΛΗΔΡΑΣ 155-56.

Εις πλουσίαν συλλογήν και τιμὰς
ἀσυναγωνίστους.

ΠΩΛΗΣΙΣ ΧΟΝΔΡΙΚΗ @ ΛΙΑΝΙΚΗ

Κυπριακά Γράμματα

ΕΤΟΣ Α'

ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΣ), 1 ΟΧΤΩΒΡΗ 1934

ΑΡ. 2

ΣΑΡΩΝΙΚΟΣ

Δέν τ'όρπιζα, Σαρωνικέ, νά μᾶς ὑποδεχόσουν
Μέ τέτοιο φῶς, χρῶμα, καιρὸ, γέλιο κρουστὸ κι' ἀγάπη
Βαθὺ λουλάκι ὁ οὐρανὸς κι' ὁ γήλιος νά ζαχάρωνε
Πῶς μέλι στὰ νερά πηχτὸ, βερούκοκκου λαδάτι,

Κ' ἡ ἀτμοσφαῖρα ξόμπλιαστη σάν ἓνα παραπέτασμα·
(Μέ περιέργεια ἄπιστου τὴν εἶχαν ψηλαφήσει
Τὰ χέρια μας κι' ἀπ' τὴ σιωπὴ στ' ἀντίκρουσμα ἑνὸς θάματος
Πνιγῆκαμε γιὰτ' οἱ καρδιές μᾶς εἶχαν πλημμυρίσει·)

Πῶς θᾶπλωνες στὰ πόδια μας τὸν πιὸ ἀκριβὸ μαντύα σου,
Πρωτοπορία θεὸ νᾶστελνες τὰ πιὸ γοργὰ δελφίνια,
Πᾶνοιγαν ὡς λαγωνικά τὸ δρόμο μπρὸς σένα ἄλογο,
Τὸ γέλιο σου πῶς θᾶχυνες σὲ κῦμα μπουγαρίνια·

Κι' ὅτι τὰ ψάρια σου ἔξαλλα μπροστὰ θᾶ τρελλοπήδαγαν,
Καθὼς σαγίττες θᾶκοβαν τὴν ξωτικὴ ἀτμοσφαῖρα
Νᾶταν παιδιὰ πού προπορεύονται σὲ γάμο ἢ γιόρτασμα·
Θάμάρταινα ἂν ἐπόθαγα πιὸ εὐτυχισμένη μέρα!

1931.

ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΣ

ΝΙΚΟΣ ΧΑΤΖΗΓΑΒΡΙΗΛ

Ὁ Σίμος Μενάρδος πρωτοπόρος στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῆς Κυπριώτικης ντοπιολαλιᾶς καὶ λαογραφίας, ὁ Βασίλης Μιχαηλίδης στὴν Κυπριώτικη ποίηση κι' ὁ Νίκος Χατζηγαβριήλ στὸ Κυπριώτικο διήγημα: τὸ τρικέρι αὐτὸ πού πρωτοχάρισε ἀπ' τὰ ἱερά ἄδυνα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης τ' ἀνέσπερο φῶς στὸ πνευματικὸ ἐκκλησιασμα, πιὸ πολὺ δῶ πέρα μὰ καὶ σ' ἄλλα μέρη. Ὁ τελευταῖος, πού τοῦ δημοσιεύεται σ' αὐτὸ τὸ τεῦχος τὸ καλύτερο δείγμα τῆς δημιουργικῆς του πνοῆς καὶ τέχνης, γενήθηκε, σύμφωνα μὲ τὸν ἐπίσημο κατάλογο τῆς Πολιτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Κύπρου, στίς 29 τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1876⁽¹⁾ στὴ Λευκοσία κ' ἦταν τὸ ὄγδοο, μὰ ὄχι τὸ τελευταῖο παιδὶ μιᾶς πολὺ μεγάλης οἰκογένειας. Ὁ πατέρας του, ἕνας ἐπιδέξιός κι' ὄνομαστός παπουτσοῦς μὲ δίχτυο ἐργασίας ἀπλωμένο ὄχι μόνο στὴν πρωτεύουσα ἀλλὰ καὶ στὶς ἄλλες πόλεις τοῦ νησιοῦ, δὲν μπόρεσε καὶ δὲν εὐτύχησε ὁ ἴδιος νὰ τοῦ δώσει, ἔνεκα τῆς πολὺμελούς οἰκογένειάς του, ἄλλη μόρφωση ἀπὸ κείνη πού μποροῦνε νὰ δώσουνε στὰ παιδιά τους οἱ ἄνθρωποι τῆς οἰκονομικῆς του θέσης καὶ τῶν δικῶν του περιστάσεων. Μὰ πριχοῦ φοιτήσῃ στὸ σχολαρχεῖο εἶχε περάσει μερικὰ χρόνια τοῦ δημοτικοῦ σχολείου μαζί μὲ τὴν οἰκογένεια κάποιου θείου του στὴν κωμόπολη Μόρφου καὶ κατόπι ἀποφοιτῶντας ἀπὸ τὸ σχολαρχεῖο τῆς Λευκοσίας, ἀφοσιώθηκε στὴ μελέτῃ τῆς Ἑγγλέζικης γλώσσας πού, κατάρθωσε πολὺ γρήγορα νὰ τὴνὲ μάθει, βάζοντας

ἀπ' τὴν ἀρχὴ κάποιες ἀρκετὰ γερὲς βάσεις στὴ μελέτῃ καὶ τὴ γνώση τῆς.

Ὅσοι τὸν θυμοῦνται μαθητὴ τὸν θυμοῦνται ὡς ἕν' ἀμελῆ κι' ὄκνηρὸ μαθητὴ, ἀνήσυχο κι' ἐρευνητικὸ. Ἡ σχολικὴ παράδοση δὲν τὸν ἱκανοποιούσε κι' ἔτυχε πολλὲς φορές νὰ παραπονεθῆ γιὰ τὸν ξηρὸ καὶ τὸ σχολαστικὸ τρόπο πού χρησιμοποιοῦσαν στὴ διδασχὴ τῶν οἱ δασκάλοι του. Μὰ ὅ,τι δὲ μποροῦσε νὰ βρῆ καὶ νὰ χαρῆ στὴν πληχτικὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ σχολείου, τὸ εὗρισκε στὴν ἰδιαίτερη μελέτῃ του ἐφημερίδων, περιοδικῶν καὶ βιβλίων: ἕνας ἀχόρταγος βιβλιοφάγος. Τὸ ψυχαρικὸ κήρυγμα, λίγο πιὸ ἀργότερα, μεταφεριμένο καὶ μεταφυτεμένο στὴν Κύπρο ἀπὸ τὸν μακαρίτη τὸ Μενέλαο Φραγκοῦδη — ἕνα ἀξιοπρόσεχτο, γιὰ τὸν καιρὸ πού ἔζησε, δημοσιογράφος, ποιητὴ καὶ λογογράφος, πού ὑπηρετοῦσε δῶ πέρα μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ, ὡς ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἐπιστήμονα καὶ λογοτέχνη καὶ τῶν πολὺ λιγοστῶν διανοούμενων στὸν τόπο — τὸν τράβηξε καὶ τὸν ἔκανε ἕνα ἀπὸ τοὺς θερμότερους ὑποστηρικτὲς καὶ διαλαλητάδες του. Θὰ τὸν δοῦμε πιὸ κάτω νὰ μεταφράζῃ σὲ μιὰν ὀρθόδοξη ζωντανὴ κι' ἄδολη δημοτικὴ θεατρικὰ κι' ἄλλα ἔργα ἀπὸ τὰ Ἑγγλέζικα.

Ὁ πρῶτος διορισμὸς του στὴ δημοσία ὑπηρεσία γίνηκε τὴν 1η τ' Ἀπρίλη τοῦ 1898: εἶχε διοριστεῖ γραμματικὸς καὶ μεταφραστὴς στὸ Διοικητήριό τῆς Λευκοσίας. Ἀπὸ τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1904 ἴσα μὲ τὸ Φλεβάρη τοῦ 1905 παίρνοντας ἄδεια ἀπουσίας, ἐπισκέφθηκε γιὰ πρώτη φορὰ τὴν Ἀθήνα. Κύριος σκοπὸς τοῦ ταξιδιοῦ του ἦταν νὰ μπορέσῃ νὰ δουλέψῃ ὡς δημοσιογράφος ἐκεῖ καὶ νὰ ἐγκατασταθῆ. Εἶχε ἀκριβῶς τότε στὸ ἐνεργητικὸ τὸ σπουδαιότερο

(1) *Cyprus Civil List 1931*. Στὸ διαβατήριό του, πού βγῆκε μὲ βάση κάποιο πιστοποιητικὸ ἀπὸ τὸ Μουχτάρη καὶ τοὺς παπᾶδες τῆς ἐνορίας Τρυπιώτη, δείχνει ὡς ἡμερομηνία πού γενήθηκε τὴς 16/2/1878 πού δὲν εἶναι διὼς ὀρθή. Τὰ τιὸ πολλὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα μοῦ τὰ ἔδωκαν ἡ ἀδερφή του, κ. Σακκάδα καὶ ἡ γυναίκα του, πού μοῦ παράδωκε ἐπίσης μερικὰ τοῦ χειρόγραφο.

μέρος του έργου του, του έργου του εκείνου που του ξασφαλίζει την πολυζήλευτη θέση που κρατάει σήμερα στη λογοτεχνία της πατρίδας του και γενικότερα στα Έλληνικά γράμματα: τὰ διηγήματα του γραμμένα στον Κυπριώτικη ντοπιαλαλιά. Γνωστός στο Μενάρδο, που του αφιέρωσε ένα από τὰ διηγήματα του, τὴ «Ρήγαινα,» καὶ στους γλωσσολόγους στὴν Ἑλληνικὴ πρωτεύουσα, καθὼς καὶ στους τόσοὺς ἄλλους

Κυπριώτες φοιτητὲς

ἐκεῖ, δὲ δυσκολεύτηκε νὰ γνωριστῆ

μὲ γνώριμους τότε Ἕλληνες λογοτέ-

χνες καὶ διανοούμενους καὶ νὰ φιλέψῃ

μὲ τὸ Βλάση Γαβριηλίδη τῆς «Ἀκρόπολης».

Φαίνεται ἀκόμα πὼς ἐργάστηκε λίγο καιρὸ

γιὰ τὴν «Ἀκρόπολη», κί ὅμως

μὰ βαθεῖα νοσταλγία γιὰ τοὺς δικούς του

καὶ γιὰ τὸ νησί του τὸν ἀναγκάζει

νὰ γυρίσῃ καὶ νὰ συνεχίσῃ τὸ στάδιό του

ὡς δημόσιος ὑπάλληλος. Κί ἔτσι

ξαναμπαίνοντας στὴν ὑπηρεσία

ἀνεβαίνει πολὺ γοργὰ κί ὄλοένα πιο

ψηλὰ στὰ σκαλοπάτια τῆς,

ὡσότου τὸ 1917 διορίζεται

βοηθὸς πρωτοκολλητῆς στὸ Δικαστήριό τῆς Ἀμμοχώστου.

Στὴν 1η Ἰουνίου 1927 γίνεται

βοηθὸς Ἐπαρχιακὸς Δικαστῆς

στὴ δικαστικὴ περιφέρεια Λευκοσίας—Κερύνιας, καὶ στίς 16 τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1928

πρόσθετος Ἐπαρχιακὸς Δικαστῆς

στὴν ἴδια περιφέρεια.

Στὰ 1916 ἢ 1917 ἐσύνδεσε τὴ ζωὴ του

μὲ μιὰ ξεχωριστὴ γυναίκα, τὴ Δίδα Ἀθηνᾶ

Δημητριάδη, ἀρσακειάδα καὶ μέλος

μιάς ἀπὸ τίς πρῶτες οἰκογένειες τῆς

Κερύνιας (χωρὶς ἀπ' τὸ γάμο του ν' ἀποχτήσῃ παιδιὰ) καὶ τὸ Μάρτη τοῦ 1923 πῆγαινε στὸ Λοντίνο γιὰ νὰ ἐγγραφῆ σὲ μιὰ ἀπὸ τίς νομικὲς Σχολὲς ἐκεῖ καὶ νὰ πάρῃ τὴν τήβεννο καὶ τὴν περρούκα τοῦ Barrister-at-Law. Ἀπὸ τὸ Λοντίνο χρονολογεῖται κ' ἡ θερμὴ ἐκείνη φιλία πού μας ἔνωσε τότε, δύο φοιτητὲς μὲ μιὰ πολὺ μεγάλη ὄμως διαφορὰ στὴν ἡλικία, καὶ πού διατηρήθηκε πάντα θερμὴ κ' εἰλικρινὴς μεταξὺ

ἐνὸς δικαστοῦ καὶ

ἐνὸς συνηγόρου καὶ

πιο ὕστερα μεταξὺ

δυσὸ συναδέλφων

στὸ ἐπάγγελμα καὶ

στὴν τέχνη. Τὸν θυ-

μοῦμαι—καὶ ποίος

δὲν τὸν θυμάται;—

τὸν ρωμαλέο κί

ἀψηλὸν ἐκείνον ἄν-

τρα μὲ τὴν ὀλόλευ-

κη κί ὠραία σγου-

ρὴ κεφαλὴ, βαλμέ-

νη μὲ συμμετρία

ἀπάνω σ' ἕνα λαί-

μὸ πού ξεφύτρωνε

σάν ἕνα στιβαρὸ

βάθρο ἀπὸ μέσα

σ' ἕνα τετραγωνι-

σμένο κορμό. Μά-

τια μεγάλα γαλανὰ

καὶ καθάρια, πού

πρόδιναν μιάν ἄ-

σπιλη συνείδηση

καὶ πού κρατοῦσαν

μέσα τους μιὰ χιου-

μουριστικὴ φωτο

Ὁ Νίκος Χατζηγαβριήλ σὲ ἡλικία 50 περίπου ἔτων.

βολάδα σπάνια, μέτωπο ξυπνοῦ καὶ

δημιουργικοῦ μυαλοῦ, πηγούνι

μιάς φιλόπονης καὶ σταθερῆς ζωῆς,

κί ἕνα στόμα πού φανέρωνε

πόσο ἀπόλαυε βαθεῖα τὴ

χαρὰ τῆς ζωῆς, πού πίστευε

πὼς ἄξιζε ἕνας ἄνθρωπος νὰ τὴ

ζῆ καὶ νὰ τὴ χαίρεται. Τὸ

πρόσωπό του μποροῦσε νὰ

καθρεφτιζῆ καὶ τίς πιο

λεπτὲς ἀποχρώσεις

ἐνὸς πλούσιου συναισθημα-

τικοῦ κόσμου. Κί ἄξιζε

πιο πολὺ νὰ τὸν βλέπεις,

ὄντας μεθυσμένος ἀπ' τ' ἀντί-

κρυσμα μιάς ὠμορφιάς

ἔδειχνε μ' ἕνα

στροβίλισμα τῶν ματιῶν του κι' ἔνα ἀπανωρούφηγμα καὶ κράτημα τῆς ἀναπνιᾶς του τὸ θαυμασμὸ του, ἢ ὄντας γαργαλισμένος ἀπὸ μιὰν ἀστείότητα γελοῦσε μ' ὄλη του τὴν καρδιά ἔνα γέλιο πὺ περιχυνόταν σ' ὄλο του τὸ πρόσωπο. Κι' ἀκολουθοῦσε μιὰ ἐμφαντικὴ ἐπιβεβαίωση τῆς εὐχαρίστησης του μ' ἔνα βαρυτονισμένο: «Ναί». Μίμος ἐπίσης ἀξεπέραστος, σὲ βαθμὸ πὺ μποροῦσε—καὶ τὸκανε πολλές φορές— νὰ μιμῆται καὶ τοὺς πιὸ λεπτοὺς τόνους τῆς φωνῆς τῶν χωρικῶν τῶν διαφόρων διαμερισμάτων τοῦ νησιοῦ. Μὰ πιὸ πολὺ μιμότουν, καὶ μάλιστα μ' ἐξαιρετικὴ εὐχαρίστηση, τὸν ἰδιαιτεροτόνο τῆς φωνῆς τῆς Τυλληριάς, τῆς περιέργης αὐτῆς περιοχῆς, πὺ ἀποτελεῖ ἔνα sui generis διαμέρισμα ὄχι μονάχα ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς γλώσσας μὰ κι' ἀπὸ τὴν ἄποψη πολλῶν ἄλλων θεμάτων. "Ἄκουσα νὰ λένε πὺς μιὰ φορὰ σ' ἔνα διάμεσο σταθμὸ στὸ δρόμο Λεμεσοῦ—Λευκοσίας εἶχε ἀντιληφθῆ σ' ἔνα αὐτοκίνητο μέσα, πὺχε κατεβασμένες τὶς πάντες του, κάποιους γνωστοὺς του χωρικοὺς ἀπὸ τοῦ Μόρφου. Ἐπλησίασε καὶ μιμήθηκε ὄχι μονάχα τὴ Μορφίτικη φωνὴ μὰ καὶ τὸν τόνο τῆς φωνῆς ὀρισμένων χωριανῶν τῶν καὶ κατόρθωσε ἔτσι ἀπατώντας τοὺς συνομιλητῆς του νὰ κουβεντιάση μαζί τους πολλὴν ὥρα, χωρὶς νὰ τὸν πάρουνε χαπάρι. Γιὰ τὴ φτωχὴ τὴν Τυλληριά καὶ τοῦ κατοίκους τῆς εἶχε μιὰ ἰδιαίτερη συμπάθεια. Στὸ στενώτερο τοπικὸ ἰδίωμα τῆς Τυλληριάς εἶναι γραμμένο τὸ ἀριστούργημα του, τὸ ἀριστούργημα ὄλων τῶν ὡς τὰ τώρα Κυπριώτικων διηγημάτων καὶ παραμυθιῶν, «Στὸ Παναῦριν» καὶ στὴν *Τυλληρησίμην* εἶχε γράψει μερικὰ χαραχτηριστικὰ τραγουδάκια, μὰ πὺ δὲν δημοσιεύτηκαν καὶ δὲν σώθηκαν δυστυχῶς στὰ χαρτιά του. Τ' ἀπάγγελλε ὁ ἴδιος καὶ κάποιος στενὸς φίλος του—πεθαμένος κι' αὐτὸς τώρα—μὰ πιθανὸ νὰ τ' ἀποστήθησαν μερικοὶ πὺ ξαίρουνε ἀπ' ἔξω καὶ διηγοῦνται τὰ διηγήματα του ἐπίσης. Μακάρι τὸ ἄρθρο μου

αὐτὸ νὰ γίνῃ ἀφορμὴ πὺ νὰ σωθοῦνε τέτοια πολύτιμα γιὰ τὴ λογοτεχνία τοῦ τόπου μας ποιήματα.

Μὰ ἡ ἀγάπη γιὰ τοὺς δικούς του καὶ πάλι, κι' ἐξαιρετικὰ γιὰ τὴ γυναῖκα του, κι' ὁ θόρυβος μιᾶς μεγαλοῦπολης ὅπως τὸ Λοντίνο συγκριτικὰ μὲ τὴν ἀπλὴ κι' ἤρεμη ἀγροτικὴ ζωὴ πὺ περνοῦσε ὡς Εἰρηνοδίκης στὴν Ἐπαρχία, προκάλεσαν μιὰ νευρασθένεια πὺ τοῦφερε ἀϋπνίες, καὶ προτοῦ τελειώση τὶς σπουδῆς του στὸ Λοντίνο, ἀναγκάζεται νὰ ξαναγυρίσῃ στὴν Κύπρο. Ἐνα πάθος γιὰ τὶς φυσικὲς ἐμορφιῆς τοῦ νησιοῦ, τὸ κλίμα του, τὸν οὐρανὸ, τὰ δάση του, καὶ τοὺς ἀπλοῖκούς του ἀνθρώπους, τὸν κρατοῦσε σκλάβο του. Μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ πὺς ἤξαιρε τὸ νησι ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἄλλην ἄκρη, γιατί τὸ εἶχε περάσει κυνηγώντας, σχεδὸν ἀχνάρι μ' ἀχνάρι. Ἡ μεγάλη του ἀγάπη γιὰ τὴν Κυπριώτικη φύση ἐξωτερικεύεται σὲ πολλὰ του χρονογράφηματα μὰ πιὸ πολὺ σ' ἔνα ξεχωριστὸ χρονογράφημα πὺ τιτλοφορεῖται «Κυνήγι». (2) Τὸ ἐπόμενο εἶναι ἔνα ἀπόσπασμα παρμένο ἀπὸ τὴν ἀρχὴ του:

«Ἀπὸ τὰ παιδικὰ μου χρόνια ἀγάπησα τὸ κυνήγι. Καίτοι δὲ κάπως παράδοξος καὶ ἄγρια εἶναι τέτοια ἀγάπη νὰ φονεύῃ κανεὶς ἐκεῖνο πὺ ἀγαπᾷ, ὁμολογῶ ὅτι πολὺ μὲ συνεκίνησε τὸ τελευταῖον Νομοσχέδιον τὸ ὁποῖον ὑπεβλήθη εἰς τὸ Νομοθετικὸν Συμβούλιον διὰ τὴν προστασίαν τοῦ κυνηγίου. Τὸ ζήτημα εἶναι σπουδαιότατον. Πρόκειται ἐδῶ περὶ τῆς ζωῆς ἢ θανάτου ἑνὸς ὀλοκλήρου περρωτοῦ κόσμου. Καὶ τί κόσμου Θεέ μου! τοῦ ἄθωότερου πὺ ἐπλάσεν ἡ δεξιὰ σου. Χιλιάδες καὶ χιλιάδες τὰ αὐγά τῶν πέρδικων συνάζονται διὰ νὰ θεραπεύσουν τὰς γαστριμαργικὰς ὀρέξεις τῶν ἀγρίων χωρικῶν μας καὶ μάλιστα τῶν βοσκῶν διὰ τοὺς ὁποίους, ἴσως μόνον καὶ μόνον διότι καταστρέφουν τὸ κυνήγι καὶ διότι καίουν τὰ δάση, αἰσθάνομαι μίαν

(2) Ἐφημ. Ἄληθεια Λεμεσοῦ ἀρ. 340, 23/4/1904.

ἀποστροφήν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μου, ἐνῶ ἀληθινὰ τόσοσιν μὲ ἐμπνέει ἡ ζωὴ των, μιά ζωὴ γεμάτη ἀπὸ ποίησιν. Νὰ τρώγει ὅμως καὶ νὰ καταστρέφῃ χιλιάδας δενδρουλλίων διὰ νὰ βοσκήσῃ τὰ πρόβατά του, εἶναι μιά περιφρόνησις πρὸς τὴν φύσιν».

Τὸ χωρικό τὸν ἀγάπησε ὄχι μονάχα ὡς Κυπριώτης λογοτέχνης μὰ κι' ὡς δικαστής. Σωστός εἰρηνοδίκης στὴν ἔδρα του. Τὸ ὕφος του, ὁ τρόπος του, ἡ γλῶσσα του, ἡ στάση του κι' ἡ συμπεριφορά του γενικά κατόρθωσαν νὰ συμβιβάζει στ' ἀληθινὰ καὶ τὰ πιά ἀμετάπειστα χωριάτικα μικροπείσματα. Ἡ ξαιρε ἀπὸ ποῦ καὶ πῶς ν' ἀρχίσῃ κι ἴσα μὲ ποῦ νὰ φτάσῃ. Ἄρκοῦσαν μονάχα δυὸ λόγια στὴ γλῶσσα ποῦ μποροῦσαν ν' ἀντιληφθοῦν, καλὰ κι' ὅπως πρέπει τονισμένα—χωρὶς αὐτὸ νὰ ἐπιρεάζῃ καθόλου τὴ δικαστικὴ του ἀξιοπρέπεια ἢ τὸ γόητρο ἢ νὰ βλάψῃ τὴ δικαιοσύνη μὲ καμμιὰ χοντρή ἀντινομία. Στὸ δικαστικὸ μνημόσυνο (3) (πέθανε στὶς 11|11|1931) ποῦ γινε στὸ Δικαστικὸ Μέγαρο τῆς Λευκοσίας, ὁ Ἄγγελος Ἐφέτης κ. Τόμας μεταχειρίστηκε τ' ἀκόλουθα λόγια: «γνωρίζομεν τὴν ἐμβρίθειαν, τὴν εὐσυνειδησίαν, τὸ ἀδέκαστον καὶ τὸ ἀμερόληπτον (4) ὡς καὶ τὴν ἀκάματον φιλοπονίαν του.» (5) Περιεχτικώτερη φράση δὲν μπορεῖ νὰ τὸν χαρακτηρίσῃ ὡς λειτουργὸ τῆς Δικαιοσύνης. Τὸ «ἀδέκαστον καὶ ἀμερόληπτον» τοῦ χαρακτηῖρος του ἔδωκε ἀκριβῶς ἀφορμὴ στὴν περίφημη ἐκείνη δίκη, ποῦ τὸ 1928 τὸν ἔφερε κατήγορο μπροστὰ στὸ Ἀνώτατο Δικαστήριον

σχετικὰ μὲ κάποια ἄδικα παράπονα ποῦ εἶχαν γίνεϊ ἐναντίου του.

Ὁλόκληρο τὸ δημοσιευμένο του ἔργον ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄρθρα καὶ χρονογραφήματα, μεταφράσεις ἀπὸ ἐγγλέζικα λογοτεχνικά ἔργα καὶ τέσσερα μόνον καὶ μοναδικὰ διηγήματα γραμμένα στὴν Κυπριώτικη ντοπιολαλιά. Μὲ τὰ χρονογραφήματά του μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὁ πατέρας τῆς Κυπριώτικης χρονογραφίας, γιατί πρῶτος αὐτὸς ἔγραψε δῶ πέρα τὸ χρονογράφημα συστηματικὰ μὲ σειρά καὶ συνέχεια. Τὰ βρῖσκει πρῶτα κανεῖς σκόρπια στὴν «Ἀλήθεια» τῆς Λεμεσοῦ, μὰ συστηματικὰ πιά στὴ Λευκοσιάτικη «Ἐλευθερία» ἀπὸ τὸ 1905 ἴσα μὲ τὸ 1908, ὑπογραμμένα μὲ τὸ κεφαλαῖο γράμμα Ν., καὶ κατόπι στὴν πρωτευουσιάνικη «Φωνὴ τῆς Κύπρου» τοῦ 1909 καὶ τοῦ 1910. Ἀπὸ τίς στήλες τῆς τελευταίας ἄρχισε κι' ὁ περίφημος τότε φιλολογικὸς του καβγάς μὲ τὸ συνεργάτη τῆς δεύτερης ποῦ ἔγραφε μὲ τὸ ψευδώνυμο «Παραπεδιαῖος». (6) Δὲν ξαίρω ποιὸν ἀφορμὴ εἶχε τὸ μάλωμά τους. Ὁ Παραπεδιαῖος τὸν εἶχε κατηγορήσει γιὰ λογοκλοπὴς ἀπὸ Ἀθηναίους χρονογράφους. Ἀπάντησε τσουχτερά κι' ὅπως ὅλοι ξαίρομε σ' ἓνα καβγά ἀπάνω ἓνας δὲν μπορεῖ νὰ μὴ πῇ κι' ἄπρεπα λόγια. Κι' ὅμως στὴ φιλονεικία αὐτῆ ποῦ δὲν κράτησε λίγο, δὲν μπορεῖ κανεῖς παρὰ νὰ θαυμάσῃ τὴ δικανικὴν εὐστροφία καὶ μαχητικότητα τοῦ κατήγορου ὅπως καὶ τὸ φιλότεχνο χιοῦμορ καὶ τὸ ἔμορφο γράψιμο τοῦ κατηγορούμενου. Ἡ «Ἐλευθερία», ποῦ εἶχε μείνει ἔκτοτε γιὰ πολὺν καιρὸ δυσαρεστημένη μαζί του, ὠμολόγησε πιά ὅ,τι τοῦ ἀρνιόταν τότε, σὲ μιά ἱπποτικὴ νεκρολογία ποῦ δημοσίεψε στὶς στήλες τῆς μὲ τὸ θανάτό του. Χρονογραφήματα εἶχε γράψει ἐπίσης στὴ Λεμεσιανὴ «Ἀλήθεια» μὲ τὸ ψευδώνυμο ΝΙΚ καὶ «Νικόλας Χερουβικός» ἢ «Χερουβικός». (7) Τὸ

(3) Βλ. Ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Κύπρου» Λευκοσία, 14|11|1931.

(4) Ἐπάρμοζε πραγματικὰ ὅ,τι τοῦ εἶχε γράψει ὁ Βλ. Γαβριηλίδης σ' ἓνα γράμμα του, ὅντας εἶχε πληροφορηθῆ τὸ διορισμὸ του ὡς Εἰρηνοδίκης: «Εἰρηνοδικὴς λοιπὸν! Κοίταξε μετὰ φόβου, πιστεῶς, ἐλπίδος καὶ ἀγάπης δικάζε! Δόξα τῷ Θεῷ ἀπὸ κεφαλόπονον δὲν ξαίρω ἀκόμη τί θὰ πῇ—πλὴν μίας ἡμέρας ποῦ ἤμουνα προϊστάμενος ἐνόρκων καὶ εἶδα κ' ἐπάθα νὰ νιώσω ἂν ὁ κατηγορούμενος εἶναι ἐνοχος ἢ ὄχι. Καὶ ἐπὶ τέλους, καθόσον ἐνθυμούμαι, δὲν εἶχα καταλάβει τίποτε. Κ' ἔδικασα τυφλὰ.» Ἀθηναί, 14 Ἰουλίου 1919. (ἀνέκδοτο).

(5) Δείγμα τῆς φιλοπονίας του εἶναι τ' ὅ,τι ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴν Ἀγγλία κατόρθωσε νὰ πάρῃ μετ' ἀλληλογραφία νομικὸ διπλῶμα ἀπὸ τὸ Ἀμερικάνικο Πανεπιστήμιον La Salle.

(6) Ψευδώνυμο τοῦ Γενικοῦ Δημοσίου Κατήγορου κ. Ν. Πασχάλη.

(7) Χατζῆ Γαβριήλ=Χερουβικός.

μεταφραστικό του έργου, ⁽⁸⁾ ἐξὸν ἀπὸ μερικὰ πεζὰ ποιήματα τοῦ "Όσκαρ Ουάιλτ, ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ θεατρικὸ ἔργο τοῦ ἴδιου συγγραφέα «ὁ Ἰδανικός Σύζυγος» ἐκδομένο σὲ βιβλίον ἀπὸ τὸν Οἶκο Φέξη τὸ 1917 ⁽⁹⁾, τὸ βιβλίον τοῦ Μάξ Ρίττεμπεργ «Ἐπνωτιστῆς καὶ Νομομάντις», ποῦ δημοσιεύθηκε ὡς ἐπιφυλλίδα τῆς «Ἀκρόπολης» τῶν Ἀθηνῶν τὸ 1920, κι ἀπὸ μιὰ τελειωμένη κι ἀνέκδοτη μετάφραση τοῦ θεατρικοῦ ἔργου τοῦ Ἑγγλέζου δραματικοῦ R. B. Sheridan : «St. Patrick's day; or the scheming Lieutenant: a farce» μὲ πρόλογο καὶ σχόλια ποῦ εἶναι ἀκόμα ἀνέκδοτα. Τὰ Κυπριώτικα τοῦ διηγήματα εἶναι τὰ ἐπόμενα τέσσερα :

(α) Κυπρ. Ἱστορίες : Ἡ κόρη τοῦ Μυλωνᾶ, Στὸν Γ. Σ. Φραγκοῦδη. Λάμπρος Πρωτόπαπας. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ ἀρ. 221, 1902.

(β) Κυπρ. Ἱστορίες : Ἡ Ρῆαινα. ⁽¹⁰⁾ Στὸν Σίμον Μενάρδον. Χώρα Δεκέμβρης 1902, Θωμᾶς Πρωτοπαπᾶ. ⁽¹¹⁾ «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ ἀρ. 273, 1|1|1903.

(γ) Κυπρ. Ἱστορίες : Στὸ παναῦριν. Ν. Κλ. Λανίτη. Χώρα Δεκέμβρης 1903. Νικολῆς Πρωτοπαπᾶ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ ἀρ. 324 1|1|1904.

(δ) Κυπρ. Ἱστορίες : Ἡ Μαρικκοῦ ἡ σημαδιασμένη. Τῆς Κας Περσεφόνης Δ. Φραγκοῦδη. Χερουβικός. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ 1|1|1908.

Ἐχτὸς ἀπὸ τὸ δεύτερο ποῦ βασιζέται ἀπάνω σὲ μιὰ γνωστὴ Κυπριώτικη παράδοση, πρωτότυπα ὅμως καὶ λογοτεχνικὰ δουλεμένα, τᾶλλα τρία εἶναι καθαρὰ λογοτεχνικὰ δημιουργήματα κι ὄχι ὀρθὰ ἔχουνε χαρακτηρισθῆ ὡς

«πρωτότυπα Κυπριώτικα παραμύθια» ⁽¹²⁾. (Κυπριώτικα παραμύθια εἶναι οἱ ἀφηγηματικὲς ἱστορίες, χωρὶς ἀρχιτεχτονικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἐμφάνιση, ποῦ δημοσίευσε ὁ Σακελλάριος στὸν Α' τόμο τῶν «Κυπριακῶν» του). Σ' αὐτὰ ὁ δημιουργὸς τοὺς δημιούργησε ὄχι μονάχα μὲ τὴ φαντασία καὶ τὸ αἶσθημα τοῦ μᾶ καὶ μὲ τὸ μέτρο τοῦ νοῦ τοῦ σὰν ἕνας λογοτέχνης ποῦ ἦταν. Ὅτι πῆρε ἀπὸ τό λαὸ τὸ ξανάχυσε καὶ τὸ ξανασχεδίασε καὶ τὸντύσε μὲ τὸ φῶς τῆς κίνησης καὶ τῆς ζωῆς: ὅ, τι φαινόταν πρὶν σὰν κάτι ἀναιμικὸ κι ἀκαθόριστο, βγῆκε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἀπαράλλαχτα ὅπως ὁ δημιουργικὸς πηλὸς ἀπ' τὰ χέρια τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ. Κ' ἔτσι γίνεται ὁ πατέρας τῆς Κυπριώτικης διηγηματογραφίας. Ἡ λέξη ποῦ μῆκε ἐκεῖ ποῦ μῆκε ὄχι χωρὶς σημασία καὶ χωρὶς διάλεμα, τὸ πλέξιμο τῆς φράσης, ἡ εἰκόνα, ἡ παρομοίωση, ὁ διάλογος, τὸ πλάσιμο τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γλώσσας, ἀνκαὶ βασισμένα στὴν ντοπιολαλιὰ, εἶναι δικὰ τοῦ ἐφευρήματα, κατασκευάσματα, διασκευάσματα καὶ γι' αὐτὸ πέτυχε νὰ παρουσιάσῃ λογοτεχνικὸ ὕφος. Ἡ γλώσσα τῶν τριῶν πρώτων εἶναι πέρα ὡς πέρα ἢ γνήσια ντοπιολαλιὰ μας καὶ μονάχα στὸ τέταρτο προσπάθησε ἔχτὸς ἀπὸ τὸ διάλογο νὰ μᾶς δώσῃ ἕνα εἶδος μιχτὸ διήγημα: ἕνα συνδυασμὸ τῆς κοινῆς καὶ ντοπιολαλιᾶς μας στὸ ἀφηγηματικὸ μέρος. Ἡ φωνητικὴ τοὺς βέβαια εἶναι πολὺ ἐλαττωματικὴ καὶ καθόλου σύμφωνη μὲ τὶς νεώτερες γλωσσικὲς ἀντιλήψεις: γι' αὐτὸ καὶ πρέπει νὰ ἀντιγραφθοῦν, νὰ περισωθοῦν κι' ἂν εἶναι δυνατὸ ν' ἀποτελέσουν, μὲ μιὰν ἐκλογή ἀπὸ τὸ ἄλλο ἔργο του, ἕνα τόμο ποῦ νὰ θυμίζῃ σταθερὰ καὶ συγκεκριμένα τὸ πέρασμα ἐνὸς ξεχωριστοῦ ἀνθρώπου καὶ λογοτέχνη.

ANT. INTIANOS

(8) «Τὸ Μεγάλον Κριτήριον» ἀφιερωμένο στὸν Κ. Μιχαηλίδη τῶν Παναθηναίων, «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ 1|1|1910.

(9) Ἡ μετάφραση λαθεμένα παρουσιάζει τὸ μεταφραστικὸ ὡς Μ. Χατζηγαβριήλ.

(10) Μέρος ἀναδημοσίευσε ὁ Πολίτης. Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Παραδόσεις μέρος Α'. Ἀθήναι 1904 σ. 41-42.

(11) Χρησιμοποίησε ἐπίσης τὸ ψευδώνυμο Θροῦμπης γράφοντας ἄρθρα ἀπάνω στὸ Ἀρχιεπισκοπικὸ ζήτημα.

(12) Βλ. Πρόλογον ὑπὸ Γ. Α. Μαρκίδη. Δ. Λιπέρτη «Τζιουριώτικα Τρασοῦκια» τομ. Α' σ. 13.

ΣΤΟ ΠΑΝΑΥΡΙΝ

Ἀφιερωμένο στο Ν. Κλ. Λανίτη.

—Γροικάτε ὦροι! Τὰ γλυκοχαράματα τοῦ φοῦ νά σηκωθῆτε οὐλλοὶ νά λαμνίσωμεν ἀντάμα τζιαὶ συγκούπαδοι γιὰ τὸ παναῦριν ὦροιοί.....

Ἴτσου δκιαλάλησεν τὴν νύχταμ πού πὰ στο κρόδωμαν τοῦ στίαδκιου τοῦ ὁ γέρο Χάμπος ὁ πρωτόγερος πού τὸμ Πύρκον, μὲ τῆβ βροντερῆφ φωνῆν του, πού ξέβαινε πού μὲς στὰ σωτικά του σάν νάθελεν ττέέ νά τὸ γροιτζήσει οὐλλ' ἢ πλάση.

Τζιαὶ στο χάραμαν τῆς ἀνατολῆς, πού τὰ ἔξι ἄστρο τῆς ὀπλειᾶς μάχουνταν νά βουτήσουν, οὐλλ' οἱ χωρκανοὶ, ὀμάδιν—ὀμάδιν, γέροι, ρκὲς, νιὲς, παιδκιοι, ἄλλοι ἀπεζοὶ τζι' ἄλλοι πὰ στὰ ποζύγια, ἔτραβήσασιν γιὰ τὸ παναῦριν τ' Αἶ Μάμα στοῦ Μόρφου νά προσσινῆσει πᾶσα εἶς, μεάλ' ἢ χάρη του, τὸν Αἶμ Μάμαμ, πὸ ἔν καβαλλάρης πὰ στο λιοντάριν τζιαὶ κρατεῖ τὸ ρίφιμ πού τῆμ μνιάν τζιαὶ τὸ τζιυπόϊμ πού τὴν ἄλλην, νά βοράσει πᾶνωσε—κάτωσε, τζιαὶ τὸ περίτου γιὰ νά εἶ τζιαὶ τὸχ χωρκανὸν του τὸ Γιανναρὶν τοῦ Χάμπου τοῦ πρωτόερου, πού θεννά παλιώσει μὲ τὸθ Θεορῆν τὸγ γιὸν τοῦ Σέππου τοῦ Κουτσόφτα πού τὰ Βροῖσια.

Πηαιννάμενοι, γιὰ τζιαὶ λαλεῖτε, στο παναῦριν ἐσυγκλύσαν τὰ ὄρη τζιαὶ τὰ παραρά. Ἄλλοι ἐβάλλαγ κάτι γεροφωνὲς τζιαὶ τσιριλλιστρες πού κάμναν τὰ φκιά τοῦ ἀδρώπου νά βουννίζου, ἄλλοι ἐσφουρούσασιν, ἄλλοι ἐσύρναμ πιστολιές, ἄλλοι ἐφωνάζασιν τζι' ἐμητριάζαν ἔνο στ' ἄλλου, τζιαὶ ἄλλοι ἐπαίζαν τταμπουράν. Προλάτες δκυὸ τρικά καλοφωναρικά ἐβάλλαν τῆμ πᾶνω τζι' ἦταχ χαρά Θεοῦ νά τάγροικᾶς. Ἐλέαν τραούδκια τῆς ἀάτης, τραούδκια τοῦ ὄρου, τῆς μάντρας, τοῦ στίαδκιου. Οἱ νιὲς ἀφουκράζουσαν τζι' ἢ καρκιά τους ἄνοιεφ φύλλα—φύλλα.

Τὸ φέγγος τῆς ἡμεροῦς ἄρτζιεψεν νά διῖα πέρα—περοῦ, τζι' ἢ χάλασσα

κάτω ἐφαίνετο, ὡς τζιαὶ τούτη ἢ πολλυτζιυματούσα, χαρούμενη τζιαὶ γελαστή. Ἡ πέτρα τοῦ Λιμνίτη, ἀληθινὸς φλάμπουρος τῶν ἀνέμων τζιαὶ τῶν τζιυμμάτων, ἐστέκετοθ θεόρατη, βίζακος! Ὁ Γιαλιᾶς ἐφύσαδ δροσᾶτος τζιαὶ μουσκομυριζμένος. Κοπές—κοπές οἱ πέριτζιες οἱ πεταδοῦσες ἐφοράσασιν γάχε τσιμπίν, τζιαὶ λουρίζαν τὸ λαόνιν κοκκαριστές. Οἱ αἰγίες, ἄλλες πού πὰ στὰ τζιοῖμιστρα, τζι' ἄλλες παραστρατίς, ἐξιππάζουσαν τζι' ἐπκιάνναν τὲς λάμπες τοῦ ὄρου. Οἱ βοσσοῖ πέρα ὦδε πὰ στὰ μωττόβικλα, ξικουρουλιάζουσαν πού μὲς τὸγ κάππον τζιαὶ τὸν ἄλάν, τζι' ἀντακῶνναν τὸ πιδκιάυλιν. Ἄξιππα νάσου! τζι' ἀνέφανεμ πού πὰ στο σελλάιν τοῦ ὄρου μνιά καβαλλαρία. Ἦταν οἱ Βροῖσιᾶτες, πὸ ἔπαιναμα πιλαλητοὶ τζι' ἐπαίρναν μὲ πομπὲς στο παναῦριν τὸθ Θεορῆν τὸγ γιὸν τοῦ Σέππου, πού τὸβκαλεμ πάλιωμαν τὸ δικὸμ μας τὸ Γιανναρὶν τοῦ Χάμπου. Ἄμα τζι' ἀνεφάναν οἱ Βροῖσιᾶτες, οἱ διτζιοὶ μας οἱ Πυρκῶτες ἐβάλλαν τους μνιάφ φωνῆν τζιαὶ τζιεινοὶ πολοχηῖκαν, τζιαὶ τὰ ὄρη ἀδοησαν. Οἱ διτζιοὶ μας ἀντακῶσασιν πᾶλε τὰ τραούδκια. Χαρά Θεοῦ τζιειν' ἢ πωρνή. Τζι' οἱ ἄδρώποι, τζι' ἢ χάλασσα, τζιαὶ τὰ ὄρη, τζιαὶ τὰ πευκάρκα τζιαὶ οὐλλα τὰ πετάμενα, τζι' ἢ πλάση οὐλλη χαρούμενη. Μόνοντας τὸ Γιανναρὶν σιωπητὸν τζιαὶ δκιαλοῖζόμενον ἀκλούθαν τὴν ὀμήρην πὰ στο γαούριν τὸ μαυροσιλίονον, δίχα λαλιά νά βκεῖ πού τὸ στόμα του. Νά ὄσμεν εἶντα μαυρες συλλοὲς εἶσιεν! Οἱ πετοσολαγκοῦες οἱ ρκὲς ταπισόν, πού ξαῖραν οὐλλα τὰ πάντα, ἀννοῖξαμ περιλοῆγ γιὰ τὴν κόρην τοῦ Μίκκου τῆβ Βασιλοῦν.

«Μὰ εἶντα ρά;» ἐλάλεν ἢ μνιά «ἀφόντις τζι' ἢ κοπελλοῦα χέλει τὸγ Γιανναρῆν, ὁ ἀφέντης τῆς ἐννά ἀμπαλαδκιάσει μαζίν τῆς;»

«Μὰ εἶντα, ρά ἀνιψιά,» ἐλάλεν ἢ

άλλη, «ψίχα τζι' ἐν ἐν τοῦ πρεποῦ της ἴτσου ὁμορφούλλικον τζιαί καλόγνωμομ πό 'νι.....»

Τὸ Γιανναρινάναστέναζεγ κάχε τσιμπίν, ἐδίκλαν τζι' ἐσυχοχώρεν τήβ Βασιλοῦμ πό 'ρκετον ὁμάδιμ ὄυλλον τὸ κορασολόιν τοῦ χωρκοῦ, τζι' ἐσσω-τζιαίτου τζι' ἐκαρκιοφλόαν. Οἱ χωρκανοί γιά νά καλοκαρτίσουν τὸ Γιανναριν ἐλέαν του:

«'Ατε, ρέ Γιανναρι, ρέ! τζι' ἐννά πκιούμεσ στήν ἐίασ σου, ρέ! Ἐχομεσ σε δεῖν νά τὸσ συντροολήσεις κατὰ ἦς, ρέ, τζιαί νά φᾶ ἡ ράσιη του χώματα.»

Τὸ Γιανναρισ σάν νά ἐτζιοιμάτου τζι' ἐξύπνησεν. Ἀναστέναζεμ πού καρκιάς τζι' ἀννοιξεν τζι' εἶπεν τοῦν τὸ τραοῦν:

«Ποῦ πάρει τήν ἀάπημ μου ἄς πάρει τζιαί τὸ φῶς μου!.....»

Μ' ἀνίσωντας τζιαί πεικάζετε π' ἀάπην, γροικάτε ἄτσου τζι' ἀλλιῶς νά σᾶς τὰ φανερώσουμεν ὄυλλα καταλεφτῆς τζιαί κοντολοῆς. Τὸ Γιανναριν ἐβκαλεμ πάλιωμαν τοῦ Θεορῆ, γιατί τοῦ Θεορῆ ἀστάχην του νά πέψει προξένια τζιαί νά ξεπλανῆσει τήγ κόρην τοῦ Μίκκου τήβ Βασιλοῦν, π' ἀάπαθ θεοτικά τὸ Γιανναριν τζι' ἦταν τὸ πάνιν του, ἡ χαρά του τζι' ἡ ψυσιῆ τοῦ Γιανναρουδκιού. Ναῖσκε! Ὁ Θεορῆς ἐπροξενολόησεν τήβ Βασιλοῦν πού 'ταν τὸ φῶς τζι' ἡ παρηορκά τοῦ Γιανναρουδκιού. Ἐξανακούστην;.... Τζι' ἦταμ μνιά κοπέλλα τοῦ στόλου ἡ Βασιλοῦ, πό 'ν εἶσιεν ψεάδιν. Ὁμορφούλλιτζιη πού ἴαλες: «Πλάστη μου, δόζ μου δκυὸ μμάδκια νά τήχ χωρῶ!» Ἡταμ μνιά κοπέλλα βερκόλιγνη, ψιλομοισιδάτη τζιαί δροσερῆ σάν τὸ κρυὸν νερόμ πού τρεχολοᾶ πού μέσ τὸ ριζοβούνιν τ' ἀλατόμητον. Εἶσιεσ σου δκυὸ σπειλη σάν τὸ κκεράζιν τ' Ἀούστου. Πλάστη μου! Πλάστη μου! Ἡ! Μά ἐν ἐβάσταζεμ πκιόν τὸ Γιανναριν τζι' ἐβκαλεμ πάλιωμαν τοῦ Θεορῆ «τάνι πῖ τάνι», γιατί — γροικάτε το τζιαί τουτον — ὁ τζιῦρις τῆς κοπελλούας ὁ Μίκκος ἀσαλάονητα ἔχελεν νά ὤσει τῆς κόρης

του ἄρκοντασ σάν τὸθ Θεορῆμ πού τὰ Βροῖσια, πού ὄσιεν τρακόσιες αἴγιες, τρικά στιάδκια στοῦ χωρκὸν τζι' ἄλλου 'ναν τζιεῖ πέρα πὰ στοῦ σελλάιν τ' ἀπι. Ναῖσκε! Ὁ Μίκκος, γιατί πού λαλεῖτε, ἄλλον κόζμον ἐκρόννετσου τζι' ἐπαίξεν ὄξω νοῦσ στήν ἀάπην τῆς κόρης του μέ τὸγ Γιανναριν, στ' ἀνακαλιά τζιαί στὰ μοιρκολόγια της, πού μέραν νύχταγ κλάματα τζιαί θρηνοῦρκα ἐμαράνισκεσ σάν τήβ βασιλιτζιάν τήν ἄποτην. Ὁ Μίκκος ἔχελεν τὸ Θεοριν νά χαρτολοῆσει τήγ κόρην του, γιατί τὸ Γιανναριν τοῦ Χάμπου ἦταφ φτωχὸν τζι' ἄκλερον τζιαί ξεπίλην, τζι' ἐν εἶσιεν πού τὸν ἦλιομ μοῖτραν, ἐξόγ καμνιάδ δεκαρκάν τραούλλια τζιαί κοκκορίφκια τζι' ἔναμ παλιοσιτιάιν καταρημασμένον τζιεῖ πέρα πὰ ττέεε! στήν Ἀτόμούττην πό 'ν χωζμένομ μέσ στὰ σύννεφα τζιαί μέσ στὰ δάση τ' ἀπάρτενα. Πλάστη μου! Πλάστη μου! Εἶντα 'ν τουτον κακόν!

'Αλὶ τὸ καῦμένο τὸ Γιανναριν!

'Αμε τζιαί νά πᾶς οἱ Πυρκῶτες ἐμπέησαν τοῦ παναῦρκοῦ. Οἱ φωνές τοῦσ λάς ἀκούουνταν μεσουρανίς. Λοῆς λογιῶλ λάς, Σολιάτες, Μαραθεῦτες, Πίτσιλλοι, Μεσαρίτες, Τύλληροι, Παφίτες, ππιι, βριμίδιν! Ἐν ἡμπόρηες νά δικαλλάξεις. Κούνταμε τζιαί νά σέ κουντήσω πού τ' ἀδρωπολόιν τζιαί τὸ γαρολόιν. Τζι' εἶντα 'χελες τζι' ἐν εἶσιεν τὸ παναῦριν! Ἄπο ρουχικά, ἀπό γρουσαφικά, ἀπό παωρικά, ἀπό ἄλοα, βούδκια, λόττες, τραούλλια; Λοῆς κοπῆς πράματα τζι' ἀδρωῶποι.

Πολούτουρκα ἦταν ὁ λός νά 'ενῆ τὸ πάλιωμαν τοῦ Γιανναρουδκιού τοῦ Χάμπου τοῦ πρωτότερου πού τὸμ Πύρκομ μέ τὸθ Θεορῆν τὸγ γιόν τοῦ Σέππου τοῦ Κουτσόφτα πού τὰ Βροῖσια. Τζιεῖ πέρα δκυὸ Παφίτικα ἐπαίξαν τὸ δρεπάνιν, ὄδε ἔναμ Μεσαρίτικον ἐλάεν τὸ τραοῦν τοῦ Χάρου τζιαί τοῦ Διενῆ, σύγκοντα ἄλλοι ἐμάχουνταν νά σηκώσουν τὸ διτζιμιμ τὸ λιγκριν τοῦ Διενῆ, ἄλλοι προσωδὰ ἀρτζιούνταν, ἄλλοι προσοτζιεῖ ἐτραουδοῦσαν, ππιι! Μά σάν ἐπκιάσασ σιερκές—σιερκές τὰ

δκυό τὰ παλληκάρκα τζι' ἐπῆσαν στήμ
παναίστραν—πού 'ταν τότες δά 'ξω
δά πού 'ν τὸ λιοφόριγ κατὰ τὸμ ποτα-
μὸν—οὐλλ' οἱ λὰς ἐβουρήσαν νὰ 'οὔν.
Οἱ Πυρκῶτες ἐσταχῆκασιμ πού τῆμ
μνιαμ μερκάν τζι' οἱ Βροῖσιάτες πού
τὴν ἄλλην. "Ἄμα τζι' ἐξαπολήσαν τζι'
ἀντακῶσαν νὰ δῖοῦγ γυρόν τζιαὶ νὰ
πισκαλίζουσι οἱ παλιωτάες, ἄκουες' πὸ δά:

«'Α! ρέ Γιανναρή, ρέ!— Πὸ τζιεῖ:

«'Α! ρέ Θεορῆ, ρέ!»

Τὸ Γιανναρίμ ψηλὸν τζιαὶ ρουσέτιν,
εἴσιεσ σου κάτι πλάτες τζιαὶ κάτι ὠλέ-
νες μάντες τζι' ἦταν ὁ Διενῆς τζι' ἐσαρ-
κῶθην. Τὸ Θεορίν, κοντατζινὸν τζιαὶ
γεμάτον τζιαὶ κκουρίσ στρακοκάννιν, ἐ-
δίκλαμ πάνω γιὰ νὰ 'εἶ τὸ Γιανναρίν.
Π' ἀππέξω οἱ λὰς ἐφωναζάν τζι' ἐλα-
λοῦσαν ἄλλος τὸ πεῖν του τζι' ἄλλος
τὸ ξεῖν του. 'Ἡ Βασιλοῦ τοῦ Μίκκου
μιτὰ μὲ τὲς ἄλλες τὲς νιὲς τοῦ χωρκοῦ
της, ντυμένη τὰ γρουσά της τὰ δικια-
μάσσελλα τζιαὶ μὲς τὰ γρουσοπράνελ-
λα, ἐστέκετον πὰ σ' ἕναμ παμπούλιν
τζι' ἐσπείαζεμ μονοθῶριν τὸ Γιανναρίν.
Τὰ μμάδικια της τὰ γερακόπλουμα,
τζιεῖν' τὰ μμάδικια πού 'χαγ καρκιο-
φλοῖζιμέον τὸ Γιανναρίν, ἐδακρουλοοῦ-
σαν. Τὸ στήγος της τὸ παμπακοστηχά-
τον ἀνάδερνε τζι' ἔτρεμεν ὀλόσωμη.
Πλάστη μου, Πλάστη μου! "Ἄμα τζι'
ἐδράξαν τζι' ἐσφιχτοπκιαστήκαν τὰ παλ-
ληκάρκα, οἱ λὰς ἐβρίζαν, τζι' ἕναμ Πα-
φίτικον ἄρτζιπεφεν νὰ πιδικαυλίζεῖ τζι'
ἕναλ ληρίν Τυλλήριν καλοφωναρίκον,
χωρκανὸν τοῦ Γιανναρουδκιοῦ, ἀννοι-
ξεν τζι' ἐλάλεν ξιστοματίς τοῦντο τρα-
οῦδιν τοῦ παλιωμάτου:

«Κάτω στὸν πασιὺν τὸν ἄμμον
Μαρωνίτες κάμνουγ γάμον
τζιαὶ κουλλοῦρκα μὲ τὸν ἄμμον
τζιαὶ ψουμιὰ μὲ τὸν ἀζβέστην.
'Εκαλέσσαμ με τῆμ Πέφτην
τζι' ἐν ἐπῆα ὡς τὴν Τρίτην.
Δκιοῦν τὸγ γάαρον τὸμ μήτιν
πού 'σιεν κόντραν τζιαὶ μιμμίτιν.
Ποῦ τὰ φκιά ὡς τὲς νουράες
εἴσιεδ δέκα πιθαμάες,
'Απηῶ κααλλιτζιεύκο...
ἀχτυπῶ του γιὰ νὰ πάει,

τζιεῖνος θέλει γιὰ νὰ φάει
ἀχτυπῶ του νὰ βουρήσει
τζιεῖνος θεννὰ κατουρήσει.
'Αχτυπῶ του γιὰ νὰ τρέξει
τζιεῖνος θέλει γιὰ νὰ παίξει
βούρα πάνω βούρα κάτω
ππέφτει μέσα σ' ἕναβ βάτον.
Τὸ γασούριν τοῦ Σωτήρη
ψόφησεσ στὸ 'Ακρωτήριν
τζι' ὁ Σωτήρης ἐκλαῖεν το
τζι' ἡ Σωτήραινα 'λεέν του:
Μούλλωσε, Σωτήρη μου,
τζι' ἡ πετσιὰ του κάμνει βούνναν
τζιαὶ τὰ δόντκια του τουντούνια,
τ' ἄντερά του μακαρούνια,
τὰ φλαντζιά του κολοκούδικια,
τζιαὶ τὰ μμάδικια του κουπέπκια,
τζιαὶ τὰ πόδικια του δοξάρκα,
τζιαὶ τὰ φκιά του κουταλίστρες,
τζι' ἡ νουρά του μουγιαστήριν
τζιαὶ ὁ κῶλος του ποτήριν
γιὰ νὰ πίνεις, ἄχ!, Σωτήρη!»

"Ἀξαφνα μιὰ φωνὴ τζιαὶ βαβούρα
μεσόρανη ἀκούστημ πού τῆμ μερκάν
τοὺς Πυρκῶτες. Τὸ Γιανναρίν ἐκράτενά-
κόμα ἀνάσσειελατὸ Θεορίν. Οἱ Πυρκῶτες
ἐβουρήσαν περικοπόδιν τζι' ἐπκιάσαν
τζι' ἐσηκῶσαμ μόναιτα τὸ Γιανναρίμ
πὰ στοὺς νόμους των, τζι' ἄλλοι ἐσύρ-
ναν τὰ σσιάθκια τους πάνω, ἄλλοι ἐ-
γελοῦσαν, ἄλλοι ἐμητριάζαν τζι' ἐκά-
μναχ χοχόιν τοὺς Βροῖσιάτες. Οἱ Βρο-
ῖσιάτες ἐμείναν μούρροι τζιαὶ ξηστι-
τζιοί. Τῆβ Βασιλοῦν τῆβ βερκόλιγνην
ἐπῆρεν τὴν τὸ γελόκλαμαν τζι' ὁ γέρο
Χάμπος ὁ πρωτόερος τασειὰ ἦρτεγ
κοντὰ μὲ τὰ κλάματα τζι' ἐφῶναζεν
τζι' ἔχελεν νὰ φιλήσει τὸγ γιόν του τὸ
Γιανναρίν. Τὸ Θεορίν ξεχασκιάζμένον
ἐκρύφτην τζι' ἐχάθην μὲς τὴν ὀμήρην...

× × ×

Χαρὲς, τραοῦδκια τζιαὶ παιγνίδκια
ἀκούονταν ἔσσω τοῦ Μίκκου ξωπανά-
ῦρα. Τὸ Γιανναρίν, τὸ ξακουστὸν τζιαὶ
παινεμένομ πρωτοπαλλήκαρομ πασα-
νοῦ τῆς Τζιύπρου, ἐχαρτολοέτου τῆβ
Βασιλοῦν τὴν ὀμορφήν. "Ἰτσου ἦταβ
βολετόμ πού τὸμ Πλάστημ μου. Τὰ
ποδέλοῖπα τὰ ξαίρετε!...

Χώρα, Δετζιέβρης 1903.

† ΝΙΚΟΛΗΣ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ

Β Α Κ Χ Ι Κ Ο

Κάπελα, βάλε γιορτινά
 κ' ἔβγα ψηλά στὸν τοπχανά
 νά διαλαλήσεις βλάμικο κι ἀσίκικο μεθύσι!
 Πλερώνω ἀπόψε ἀρχοντικά
 γιὰ τὰ δυὸ μάτια τὰ γλυκά,
 ὅπου μ' ἀνάψανε σεβντὰ καὶ μ' ἔχουνε ζαλίσει.

Ἰνάρθοῦνε γύρω οἱ πιστικοὶ
 κ' οἱ ξώμαχοι οἱ περαστικοί,
 κι ὅποιος πονᾷ καὶ ξενοχτᾷ κι ἀπ' τὴν ἀγάπη λυώνει,
 γιὰτὶ βαθιὰ μὲ τυραννᾷ
 μιὰ ἀγάπη γιὰ ὄλο τὸ ντουινιά,
 μὲ κάνει ἀπόψε σὰν παιδὶ καὶ μ' ὄλους μ' ἀδερφώνει.

Κι ἀράδα νά κερνᾷς κρασί,
 νά πηγαينوέρχεται ἡ μισή,
 μὲ τῆς λατέρνας τὸ γλυκὸ κι ἀναςυρτὸ τραγούδι.
 Πῶ, Πῶ! Μὲς τῆ ρεματαριά
 μοῦπε, γιὰ μὲ θὰ καρτερᾷ
 τῆς Ρούμελης καὶ τοῦ Μοριᾷ τὸ ξώπρωτο λουλούδι!

ᾠ! Νὰ κατέβαινε ὁ Θεός
 νά κάθονταν νά πιεῖ κι αὐτός,
 κι ἀπὰ στὸ δεύτερο κρασί νά τοῦ κρυφομιλήσω,
 καὶ νά τοῦ λέω ὄλονυχτίς
 πόσο εἶναι ἀλήθεια μερακλής
 γιὰ τὰ δυὸ μάτια ποὺ ἔφτιαξε, ὥσπου νά τὸν μεθύσω.

Κι ὅταν τὸ μπροῦσκο τὸ κρασί
 κ' ἡ καλωσύνη ἢ περισσὴ,
 μέσα στὸ ὑπόγειο καπηλειό, θάχουνε ὄλους μεθύσει,
 νά κλάψω πιά αὐτὴ τῆ χαρά,
 ποὺ θὰ ξαλλάξει ἢ συφορά,
 ὅπως ἡ Μοῖρα ἢ ἀνθρώπινη πικρά μᾶς ἔχει ὀρίσει.....

Κάπελα, βάλε γιορτινά
 κ' ἔβγα ψηλά στὸν τοπχανά
 νά διαλαλήσεις βλάμικο κι ἀσίκικο μεθύσι!
 Πλερώνω ἀπόψε ἀρχοντικά
 γιὰ τὰ δυὸ μάτια τὰ γλυκά,
 ὅπου μ' ἀνάψανε σεβντὰ καὶ μ' ἔχουνε ζαλίσει.

ΤΟ ΜΟΥΣΙΚΟ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

Β. ΣΤΗΝ ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ἀρχαία Ἑλλάδα ἡ μουσικὴ ἐξέλιξη ἀκολούθησε ἓνα δρόμο ἐξαιρετικά λαμπρό. Παρ' ὅλες τὶς συγγένειες πού παρουσιάζει μὲ τὴ μουσικὴ ἐξέλιξη στοὺς ἄλλους ἀρχαίους λαούς, ἡ Τέχνη στὴν Ἑλλάδα περνάει ἀπὸ σημαντικούς σταθμούς· γι' αὐτὸ κι' ἀξίζει νά τὴν παρακολουθήσει κανεὶς ἀπὸ κοντά.

Πολὺ νωρίς, παράλληλα μὲ τὸ ἱερατεῖο δημιουργήθηκε μιὰ νέα τάξη «μουσικῶν»: οἱ ραψῳδοὶ—λαϊκοὶ τραγουδιστές. Ἔτσι πλάϊ στοὺς θρησκευτικὸς τραγούδι ἀναπτύσσεται γρήγορα τὸ «*λαϊκὸ τραγούδι*». Γιατί ἂν οἱ ραψῳδοὶ στὴν ἀρχὴ «ἀπάγγελαν» ἀπλά, διάφορα «ἔπη», εἶναι βέβαιο πὼς κατόπι—τούλάχιστο στοὺς ὀμηρικούς χρόνους—χρησιμοποιοῦσαν μουσικὰ ὄργανα γιὰ ὑπόκρουση. Ἐχτὸς ἀπὸ τὰ «θρησκευτικὰ τραγούδια», πλῆθος ἄλλα ἔχουν δημιουργηθεῖ μὲ χαρακτηριστὴ ὄχι θρησκευτικὸ: «θρήνοι»—«ἀγροτικὰ τραγούδια» κ.λ.π.

Ὡς τόσο στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ἡ μουσικὴ εἶναι τὸ κύριο μέσο τῆς λατρείας. Κ' εἶναι κυρίως ἀπὸ τὴ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνα καὶ τοῦ Διόνυσου πού ξεπηδάει ὅλη τῆς ἡ καλλιτεχνικὴ παραγωγή.

Κέντρο τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνα ἦταν οἱ Δελφοί, ὅπου ὁ Θεὸς σκότωσε τὸν Πύθωνα. Ἐκεῖ γινόντουσαν οἱ πυθικοὶ ἀγῶνες (στὴν ἀρχὴ καθαρὰ μουσικοὶ) πρὸς τιμὴ τοῦ Θεοῦ. Ἐχτὸς ὅμως ἀπ' αὐτοὺς, κι' ἄλλες μεγάλες γιορτὲς γινόντουσαν σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα: Τὰ Κάρνεια, μὲ ἀγῶνες κιθάρας στὴ Σπάρτη, τὰ Θαργήλια (γιὰ τὰ γενέθλια τοῦ Ἀπόλλωνα) στὶς Ἀθῆνες, τὰ Σωτήρια (3ος αἰώνας π. Χ.) στὴ Δῆλο κ.λ.π. Νά, ἓνα «πρόγραμμα» τῶν ἀγῶνων στὴ Δῆλο, ὅπως βρέθηκε σὲ μιὰ ἐπιγραφή πού χρονολογεῖται ἀπὸ

τὸ 277 περίπου π. Χ.: Ἰο Μουσικὴ καὶ τραγούδι—Διαγωνισμὸς ραψῳδῶν—Διαγωνισμὸς κιθαριστῶν καὶ κιθαρῳδῶν—Διαγωνισμὸς λυρικῶν ποιητῶν. Πο Χορὸς μὲ συνοδεία «αὐλοῦ»—Χορωδία παιδιῶν, καὶ ἀνδρῶν—Πο Δραματικὲς παραστάσεις (τραγωδίες καὶ κωμῳδίες). (1)

Τῆς λατρείας τοῦ Διόνυσου κύριο ἐκφραστικὸ μέσο ἦταν ὁ διθύραμβος: τραγούδι πού στὴν ἀρχὴ τὸ τραγουδοῦσαν «στίφη ἐκβεβακχευμένα» στὶς γιορτὲς τοῦ Διόνυσου. Αὐτὲς οἱ γιορτὲς ἦταν στὴν ἀρχὴ ἀπλές, ὅπως μᾶς λέει ὁ Πλούταρχος. Σιγά-σιγά ὅμως γινόντουσαν ὀλοένα καὶ πιὸ θορυβῶδεις: «οἱ πανηγυρίζοντες μετ' αὐλῶν καὶ τυμπάνων ἐν παραφύρῳ ἐξάψαι περιεφέροντο «εὐοῖ εὐάν» κραυγάζοντες». Ἀπὸ μιὰ περιγραφή τοῦ Ἀριστοφάνη («Ἀχαρνεῖς») μαθαίνουμε πὼς γινόντουσαν τὰ «Μικρὰ Διονύσια»: στὴν ἀρχὴ προπορεύονται «κανηφόροι παρθένοι» μὲ τὰ κανάτια γεμάτα κρασί, κατόπι δοῦλοι κρατώντας φαλλοὺς (σύμβολο τῆς γονιμότητος) καὶ ὄλοι κατόπι τραγουδώντας τὰ «φαλλικὰ ἔσματα». Γύρω ἀπὸ τὸ βωμὸ ἔστηναν χορὸ. Τὰ «Μεγὰ Διονύσια»—ἡ σημαντικώτερη γιορτὴ τοῦ Διόνυσου—γινόντουσαν ὅτις Ἀθῆνες τὸ μῆνα «Ἐλαφηβολιών» (τέλη τοῦ δικοῦ μας Μάρτη) γιὰ τὴν ἀναβίωση τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖ γιορταζόταν ὁ Διόνυσος σὰ λυτρωτὴς τῆς γῆς ἀπὸ τὸ χειμῶνα («Ἐλευθερεὺς Διόνυσος»). Ὁ «κύκλιος χορὸς» τῶν μεταμορφωμένων σὲ σατύρους τραγουδαί γύρω ἀπὸ τὸ βωμὸ «διθύραμβικά» τραγούδια (αὐτὸ καθιερώθηκε πρῶτα ἀπὸ τὸν Ἀρίωνα στὴν Κόρινθο γύρω ἀπὸ τὸ 624 π. Χ.). Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς στὶς γιορτὲς αὐτὲς γινόντουσαν «γλέν-

(1) Combarieu, *Histoire de la musique* τόμ. I σελ. 140.

τια τρικούβερτα», ώς τόσο όμως πρέπει να αναγνωριστει ὁ θρησκευτικὸς χαρακτήρας τῆς γιορτῆς. «Οἱ «ὄρφικοὶ» (τάγμα θρησκευτικὸ πὸν ἰδρύθηκε ἀπὸ «κάποιον» Ὀρφέα στὰ 600 π. Χ. περίπου) θεωροῦσαν τὸ Διόνυσον, «ὡς θεὸν πάσχοντα», πὸν καταχτᾷ τὴν εὐτυχία του μὲ τὴ λύπη καὶ τὸ θάνατον.

Κεῖνον όμως πὸν ὑπῆρχε κ' ἐμπόδιον νὰ στηριχτοῦν αὐτὲς οἱ γιορτὲς στὴν Ἑλλάδα σὰν καθατὸ «ὄργιαστικὰ πανηγύρια» ἦταν : ἡ ἀπολλώνεια λατρεία. Τὸ «ἀπολλώνειον πνεῦμα» βοήθησε τοὺς Ἕλληνας νάντισταθοῦν νικηφόρα. Ἀκόμη πιὸ πολὺ, στὸ σμίξιμον, ἢ ὅπως λέει ὁ Νίτσε στὴ συμμαχία, τῶν δυὸ — τοῦ ἀπολλώνειου καὶ διονυσιακοῦ πνεύματος — χρωστοῦμε τὸ ἀρχαῖον μουσικὸ δρᾶμα : τὴν τραγωδία. Ὁ χορὸς, πρωταρχικὸ στοιχεῖον σ' αὐτὴ, βλέπει μὲ τὴ φαντασία του τὸ θεὸν του νὰ ὑποφέρει, κ' ὑποφέρει καὶ συμπάσχει μαζί του. (Νίτσε : Ἡ γέννηση τῆς τραγωδίας σελ. 47). Ἡ μουσικὴ σὸλη τὴν ἐξέλιξη τοῦ δράματος δὲν παύει νᾶναι ὄργανον ἠθικοθρησκευτικόν, γιὰτὶ καὶ τὸ ἀρχαῖον δρᾶμα εἶναι μουσικοθρησκευτικόν. Οἱ παραστάσεις γίνονται σὲ μεγάλες θρησκευτικὲς γιορτὲς (ὡς τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου) καὶ τὰ θέματα παίρνονται ἀπὸ καθιερωμένους κύκλους.

Ἡ «ἠθικὴ» δύναμη τῆς μουσικῆς ἀποτελεῖ, κατὰ τὴν κλασσικὴ ἀντίληψη, τὴ θεμελιώδη βάση τῆς ἐκπαίδευσης τῶν νέων. Ὁ Πλάτων ἐφθανε σὲ σημειῖον νὰ προτείνει, ὅπως ἡ πολιτεία καθιερώσει ὀρισμένα τραγούδια καὶ χοροὺς πὸν ἀρμόζουσι τοὺς νέους καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπεται σὲ κανένα νὰ τραγουδᾷ ἢ νὰ χορεύει ἄλλοιῶς, ὅπως δὲν μπορεῖ νὰ παραβαίνει ὅποιοδῆποτε ἄλλο νόμον («Νόμοι» βιβλ. 7ο). Ὁ Πλάτων θέλει τὴ μουσικὴ ὄργανον τῆς πολιτείας. Τὸ «θρησκευτικὸν τραγούδι» γίνεται στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα «νόμος». «Τίποτε δὲν εἶναι πιὸ ἰσχυρόν, λέει ὁ Ἀριστοτέλης, («Πολιτικά») ἀπὸ τὴ μουσικὴ γιὰ νὰ μιμηθεῖ τὸ θυμὸν, τὴν κλωσὴν, τὸ κουράγιον κ' ὄλα τὰ συ-

ναισθήματα τῆς ψυχῆς... Εἶναι λοιπὸν ἀδύνατον νὰ μὴ αναγνωρίσει κανεὶς τὴν ἠθικὴν δύναμιν τῆς μουσικῆς· κ' ἀφοῦ αὐτὴ ἡ δύναμη εἶναι πραγματικὴ, πρέπει ἡ μουσικὴ νὰ εἰσαχθεῖ στὴν ἐκπαίδευση τῶν νέων». Ἀπὸ τὸν καιρὸ πὸν ἰδρύθηκαν οἱ σχολὲς ἀπὸ τὸ Σόλων, διδασκόταν σ' αὐτὲς ἡ μουσικὴ (594 π. Χ.), μὰ εἶναι κυρίως ἐπὶ Περικλέους πὸν ἐθεωρεῖτο ἀπαραίτητη σὲ μιὰ καλὴ μόρφωση. Ἔτσι ἡ μουσικὴ γίνεται στὴν κλασσικὴ Ἑλλάδα τὸ κύριον ἠθικὸν καὶ μορφωτικὸν ὄργανον τῆς ἐκπαίδευσης τῶν νέων. Γι' αὐτὸ καὶ δινόταν μεγάλη προσοχὴ στὴν ἐκλογή τῆς κατάλληλης «ἁρμονίας», γιὰτὶ ἡ κάθε «ἁρμονία» εἶχε τὸ δικὸν τῆς χαρακτήρα : «ἢ φρύγιος τὸ ἔνθεον, ἢ λυδῖος τὸ βακχικόν, ἢ δωρῖος τὸ σεμνόν, ἢ ἰωνικὴ τὸ γλαφυρόν» λέει ὁ Λουκιανός. Ἡ ἀνάμιξις δυὸ «τρόπων» («ἁρμονιῶν») δὲν ἐπιτρεπόταν κατὰ τὴ διάρκειαν μιᾶς «ᾠδῆς» καὶ γενικὰ κάθε νεωτερισμὸς — πὸν μποροῦσε πολλὰς φορὲς νᾶναι ἐξέλιξις καὶ πλουτισμὸς τῆς τέχνης — δὲν ἦταν ἀνεχτός. Ὅταν ὁ περίφημος ποιητῆς — μουσικὸς Τιμόθεος (5ῶ αἰῶνα π. Χ.) ἐπρόσθεσε 4 νέες χορδὰς στὴν κιθάρα, διώχτηκε ἀπὸ τὴ Σπάρτη «διότι ἐπαυθῆσας τοὺς τόνους καὶ εἰσαγαγὼν καινοφανεῖς μελωδίας θηλυτρειεῖς καὶ ἐπιτηδεύμενας, διέφθειρε τὴν ἀκοὴν τῶν νέων». (2)

Ὡς τόσο παρ' ὄλον τὸν ἠθικοθρησκευτικὸν χαρακτήρα πούχαν δώσει οἱ ἀρχαῖοι στὴ μουσικὴ, ἡ τέχνη δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ ἐξελιχθεῖ. Ἔτσι σιγά-σιγά ἄρχισε νὰ ἀνθίζει «ἐλεύθερη», νὰ συνειδητοποιεῖται ἡ «πραγματικὴ τέχνη» (μὴ ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴ θρησκείαν). Ἀκόμη μάλιστα, ἐνῶ ὡς τώρα ἡ μουσικὴ κῆ ποίησις (συχνὰ κῆ ὄρχησις), ἀδερφωμένες ἀπὸ μιὰ πολὺ μακρυνὴ ἐποχὴ, ἐξακολουθοῦσαν νὰ «συζοῦν», ἄρχισε νὰ ἀναπτύσσεται μιὰ τάσις νὰ τις ξεχωρίσει. Αὐτὸ εἶναι σημαντικὸν βῆμα πρὸς ἓνα νέον σταθμόν.

Ἡ ἐνόργανη, ἡ «καθαρὴ» μουσικὴ

(2) C. F. Weitzmann : Ἱστορία τῆς Ἑλλ. Μουσικῆς σελ. 62.

ὅπως τὴ λέμε συνήθως, πού ἦταν σχεδὸν ἄγνωστη («προαύλημα» στὸ δράμα), ἄρχισε νὰ ἀποχτᾷ δική της ὄντοτητα. Ἔτσι π. χ. εἰσάγονται στοὺς πυθικοὺς ἀγῶνες ἐχτελέσεις ἐνόργανης μουσικῆς. Στὸν αὐλῆτὴ Σακάδα (586 π. Χ.) ἀποδίδεται μιὰ σύνθεση, ὅπου ὁ μουσικὸς προσπαθεῖ μὲ τὰ «αὐλήματα» του νὰ περιγράψει τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἀπόλλωνα μὲ τὸν Πύθωνα. Ἀπ' αὐτὴ δὲ λείπουν οὐτὲ οἱ τριγμοὶ τῶν δοντιῶν τοῦ θεριοῦ! Ἡ μουσικὴ ἔτσι «περιγράφει» ἀπ' εὐθείας μονάχη τῆς χωρὶς τὴ συνεργασία τῆς ποίησης—ἀντίληψη θάλεγε κανεὶς πολὺ μοντέρνα. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁδηγώμαστε πρὸς νέα κατεύθυνση. Ὁ μουσικὸς ἀποχτᾷ «*ἐπαγγελματικὴ συνείδηση*», παύει νᾶναι ὄργανο, νὰ ποῦμε, θρησκευτικὸ, κινηγὰει τὴν «προ-

σωπικὴ» του δόξα καί, ὅπως παραπονεῖται ὁ Ἀριστόξενος, τὰ χειροκροτήματα τοῦ κοῖνου! Ἡ «θεατρικὴ, μουσικὴ, κατὰ τὸν Πλούταρχο, πού ἀποχωρίστηκε ἀπὸ τὴν ποίηση, εἶναι ἡ κυριώτερη αἰτία τοῦ «ἐκφυλισμοῦ» αὐτοῦ τῆς Τέχνης. Ἐπειδὴ μάλιστα ἐπιδροῦσε ἄσχημα πάνω στὰ ἦθη τοῦ λαοῦ αὐτὴ ἡ μουσικὴ, ἔκλεισαν τὰ θέατρα στὶς Ἀθῆνες στὸ 440 π. Χ. γιὰ μιὰ τετραετία. Ὡς τόσο παρ' ὅλη τὴν πολεμικὴ ποῦκαναν σχεδὸν ὅλοι οἱ φιλόσοφοι, χαρσχητηρίζοντας αὐτὲς τίς τάσεις σὰν παρακμὴ τῆς Τέχνης, δὲν μπορεῖ κανεὶς ν' ἀρνηθεῖ πὼς μὲλες τίς κακὲς συνέπειες πού ἐπέφερε, αὐτὸ ἀποτελοῦσε τὴ φυσικὴ ἐξέλιξη τῆς Μουσικῆς.

ΣΟΛΩΝ Μ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΑΓΑΠΗ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

Σὰν αὐριο θάρχιζε ἐπίσημα ὁ θερισμὸς τῶν σπαρτῶν. Ἀπὸ τὸ προηγούμενο βράδου ὁ γέρο Λούκας—ἓνας μεγαλοκτηματίας χρεωμένος— τῶπε στὸ καφενεῖο τοῦ χωριοῦ.

—Τὰ σπαρτὰ ἦρθαν στὸν καιρό τους. Δὲ χωρᾶνε πιά μέρες. Ἐτοιμάστε τὰ δρεπάνια.

Ἡ τελευταία φράση τοῦ γέρο Λούκα ἄνοιξε στὸ καφενεῖο πλατιά συζήτηση, γιὰτὶ ἔτυχε νᾶναι παρόντας κι ὁ κύριος Χάρρυσ, «διάσημος ὁμογενῆς ἄρτι ἐπανακάμψας ἐξ Ἀργεντινῆς», ὅπως ἀναγράψανε κ' οἱ ἐφημερίδες τοῦ τόπου. Ὁ Χάρρυσ λοιπὸν ἀφοῦ ἔσιαξε τὴν καδένα τοῦ χρυσοῦ ρολογιοῦ του, μίλησε εἰρωνικά.

—Τὶ σοῦ εἶναι, βρέ παιδιὰ, τούτη ἡ πατριδα μας! Εἴμαστε γιὰ κλάματα. Ἄχ! Ἀμερικὴ, πού εἶσαι; Ἄλλος κόσμος ἐκεῖ, ἄλλη ζωὴ!

Οἱ χωριάτες στὸ καφενεῖο, πού δὲν κατάλαβαν τί ἤθελε νὰ πῆ ὁ Ἀργεντινὸς—τονὲ λέγανε κ' ἔτσι—δῶσανε μὲ τὰ μοῦτρα πάνω του.

—Κύριε Χάρρυσ, μὰ γιὰτὶ πάντα νὰ περιγελάς τὸν τόπο σου;

—Βρέ ἀδερφέ, μίλησε μὲ ὕφος πολὺξαιρου καὶ σοφοῦ ὁ κ. Χάρρυσ, ἄλλο ἤθελα νὰ πῶ. Δὲν μὲ καταλάβατε. Δὲν ἀκούσατε τὸ γέρο τὸ Λούκα πού σᾶς εἶπε νὰ ἐτοιμάσετε τὰ δρεπάνια; ἔ; Λοιπὸν θυμήθηκα τὴν Ἀργεντινά. Ἐκεῖ, κύριοι, τέτοια πράματα δὲν ὑπάρχουν. Ἄ μπά. Νὰ δῆτε φάρμες, νὰ δῆτε «ἰνστρουμέντα», τράκτορες, μηχανὲς θεριστικὲς, πού νὰ σᾶς φύγει τὸ μυαλό. Μὰ τί διάολο! Στὸ 1934 εἴμαστε ἐπὶ τέλους. Καὶ μεῖς μείναμε μὲ τὰ ἐργαλεῖα τοῦ πάππου—προπάππου μας.

—Μὰ, κύριε Χάρρυσ, τί θέλουμε τί, θεριστικὲς μηχανὲς; Γιὰ νὰ μᾶς πεθάνουν ἀπ' τὴν πείνα; μίλησε ἓνας νεαρὸς χωρικός πού διαβαζε ἐφημερίδες.

—Πολὺ σωστά, μῆκε στὴ μέση κι ὁ παπάς τοῦ χωριοῦ πού νύσταζε σὲ μιὰ γωνιά «ἀπὸ ἀκηδίας». Βέβαια! Ὁ Θεὸς τῶπε καθαρὰ: «Μὲ τὸν ἰδρωτὰ τοῦ προσώπου σου φαγεῖν τὸν ἄρτον σου».... Τώρα ποιοὺς ἰδρώνει ἀφοῦ ὄλα

βές. Κάπου—κάπου ένας γέρος καθόταν σέ μιὰ γωνιά τοῦ δρόμου κι ἀπασχολοῦσε μιξιάρικα παιδάκια—ἴσως ἐγγονάκια του. Στὸ καφενεῖο ἀπόμεινε ὁ ἰδιοκτήτης μὲ τὸν κύριο Χάρρου, ποῦ διάβαζε τὸν «Ἐθνικὸ Κήρυκα» καὶ μονολογοῦσε.

Ἀπάνω στὴν ὥρα ἔφτασε κι ὁ Φώτης. Μπήκε στὸ καφενεῖο ἀνάλαφρα σὰ γάτος. Ὁ κ. Χάρρου τὸν πρόσεξε.

—Καλημέρα, Φώτη. Πῶς ;... Δὲν πήγες στὸ θέρος τοῦ λόγου σου ;...

Ὁ Φώτης στεναχωρήθηκε λιγάκι. —Μοῦπανε πολλοὶ γιὰ νὰ πάω στὴ δουλιὰ τους, μὰ δὲν ἔδωσα σὲ κανένα ὑπόσχεση. Αὔριο ἴσως πιάσω δουλιὰ.

Ὁ κύριος Ἀργεντινὸς ἄρχισε νὰ σαλιαρίζει Συμβούλευε τὸ Φώτη κ' ἔλεγε πῶς ἔβγαζε λόγο γιὰ τὴν τεμπελιά: «Εἶσαι νέος, Φώτη, φτωχός. Πρέπει νὰ δουλεύεις». Τὸ νέο χωριό του ἄκουε μισὰ τὰ λόγια τοῦ Ἀμερικάνου. Μήπως δὲν τὸν ἤξευρε; Σὺλους ἤθελε νὰ γίνεαι δάσκαλος. Πανεπιστήμιο ἦταν τέλος πάντων τούτη ἡ Ἀργεντινὴ !.....

Παίξανε τάβλι κατόπι. Ὁ Φώτης ἦταν ἀφαιρεμένος. Δὲν πρόσεχε στὰ ζάρια. Ἦταν ἄκεφος. Δὲ βάσταξε ὁ Χάρρου.

—Φώτη, τάβλι θὰ παίξουμε ἢ θὰ κοιμηθεῖς; Μπὰς κ' εἶσαι ἄρρωστος ἢ.....χά...χά...χά..... ἐρωτευμένος.

Χλώμιασε λιγάκι ὁ Φώτης.

—Κύριε Χάρρου, μὴ μὲ ἀστειεύεις Βαρέθηκα. Μὲ κέρδισες. Ἄντε σὲ κερνώ.

Βγήκε. Διάσχισε τὸν ἀντικρινὸ δρόμο τοῦ καφενεῖου καὶ τρύπωσε στὸ σπιτί του. Ἦταν μοναχογιὸς ὁ Φώτης, λεβεντόπαιδο, χορευτὴς, τραγουδιστὴς, παιδί μάλαμα. Μὰ ἦταν φτωχός. Ξενοδουλεύτης. Δὲν εἶχε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ σπιτάκι του καὶ δυὸ γέρικες ἐλιές στὴν αὐλή. Ὁρφανέθηκε ἀπὸ μικρός. Ἡ μάνα του εἶχε γερᾶσει πολὺ, ἄρχισε νὰ καμπουριάζει. Ξενοδουλεύτρα κι αὐτή. Σήμερα δὲν ἦταν στὸ σπιτί. Πῆγε στὸ θέρος τοῦ Λούκα. Ὁ Φώτης κάθισε σὲ μιὰ καρέκλα στὴν εἴσοδο τοῦ σπιτιοῦ. Στὴν

ἄκρη τοῦ δρόμου ἀπέναντι ἦταν μιὰ θεόρατη βαλανιδιά, ποῦριχνε ἴσκιον πυκνὸ στὴν αὐλή του. Δίπλα περνοῦσε ἓνα αὐλάκι νερό. Ὁ Φώτης ἄρχισε νὰ σκέφτεται. Θυμήθηκε τίς κουβέντες ποῦ κάμανε μὲ τὴ μάνα του τὴ γριὰ τὸ περασμένο βράδυ. Βέβαια θάταν καλά νὰ πήγαινε κι αὐτὸς στὴ δουλιὰ τοῦ Λούκα. Θάταν μεγάλη ἡ παρέα καὶ ὁ γέρο Λούκας περιποιεῖται τοὺς ἐργάτες. Θάτανε κ' ἡ γριὰ του. Μὰ πάλι δὲν μποροῦσε τάχα νὰ πάει κι ἄλλοῦ ;... Κάτι τοῦρθε στὸ νοῦ. Σηκώθηκε καὶ μπήκε στὸ δωμάτιο. Σάπλωσε στὸ κρεβάτι πάνω ἀπὸ τὰ σκεπάσματα. Ἐμεινε λίγη ὥρα κ' ὕστερα ἄρχισε νὰ σφυραίνει. Σὲ λίγο τραγουδοῦσε ἓναν ἄμανὲ σὲ χαμηλὸ τόνο.

Ἄμάν.....

Ἄχ! τί νὰ κάνω ὁ φτωχός

ποῦ ἔκανα τὸ λάθος

κ' ἔβαλα στὴν καρδοῦλα μου

τέτοιο μεγάλο πάθος, ἄμάν.....

Ἦταν κοντὰ μεσημέρι. Δυὸ γριὲς ποῦ περνοῦσαν ἀπόξω κι ἀκούσανε τὸ τραγούδι, σταματήσανε, κοίταξε ἡ μιὰ τὴν ἄλλη καὶ μουρμούρισαν.

—Εἶναι ὁ γιοῦς τῆς Κακουλλοῦς. Χασομέρης. Κρίμα στὸ κοπέλλι!.....

*

*

Σάν ὁ ἥλιος ἔσβυσε πίσω ἀπὸ τίς μακρινὲς καμπόυρες τῶν βουνῶν, τὸ χωριὸ ἄρχισε νὰ ζωντανεῖ, νὰ ξαναβρίσκει τὸν ἑαυτὸ του. Οἱ θεριστάδες, νέοι, γέροι, κοπέλλες, γριές, παιδιὰ, ζῶα, ἀμάξια, ὀλάκαιρο τὸ ἔμφυχο ὑλικὸ τοῦ χωριοῦ γύρισε ἀπ' τὸν κάμπο. Τὸ καφενεῖο γιόμισε πελάτες. Ὁ κύριος Χάρρους ὄλους τοὺς ρωτοῦσε γιὰ τὰ νέα τους, γιὰ τὰ σπαρτὰ, γιὰ τὴ ζέστη, κι ὅτι τοῦ ἐρχόταν στὸ νοῦ. Τὰ δυὸ τραπέζια πιαστήκανε ἀπὸ δυὸ παρέες, ποῦ ἄρχισαν νὰ παίξουν χαρτιά μὲ φωνές καὶ θόρυβο. Ὁ καταστηματάρχης διάταζε τοὺς καφέδες μεγαλόφωνα, στρίβοντας τὸ μουστάκι του, κ' ἐπειδὴ τὸ γκαρσόνι ἔλειπε, ἔτρεχε στὸ βάθος τοῦ καφενεῖου νὰ τοὺς ἐτοιμάσει ὁ ἴδιος. Ὁ παπὰς τοῦ χωριοῦ εἶχε γίνεαι ἀγνώριστος ἀπὸ τὸν

κάματο της μέρας. Τὰ μαλιά του γιόμισαν ἄχυρα, ἔβγαλε τὰ ράσα, καὶ δὲν θὰ τὸν καταλάβαινες ἂν δὲν εἶχε τὴν «πηχυαίαν γενειάδα».

Ὁ Φώτης ἄργησε νὰ ρθει στὸ καφενεῖο. Ἐμεινε σπῖτι, νὰ πέσει τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας. Ντρεπότανε, γιατί τάχα δὲν πῆγε στὸ θέρος. Ἐξω ἀπὸ τὸ καφενεῖο βρῆκε τὸ Λευτέρη, ἕνα συνομήλικό του.

— Λευτέρη, καλησπέρα. Πῶς τὰ πῆγες λοιπὸν σήμερα;

— Βέβαια, τοῦ λόγου σου τάχεις στὴν τράπεζα. Κάθεσαι ὅλη μέρα στὸν ἴσκιο τῆς βαλανιδιᾶς.

— Ἄκου νὰ σοῦ πῶ, Λευτέρη. Στοῦ κύριου Ἄνθιμου θερίζεις;

— Ὅχι, πῆγα στοῦ Ἀθανάση. Δὲν ἤθελα, μὰ τὸ Θεό, γιατί ξαίρω ἐγὼ τὸν Ἀθανάση. Εἶναι ἀνάποδος. Μὰ νὰ σοῦ πῶ; Θὰ περάσουμε ὠραῖα. Ἐχουμε καλὴ συντροφιά.

Ὁ Φώτης ταλαντεύτηκε. Ἦθελε νὰ ρωτήσει νὰ μάθει ἕνα—ἕνα τὰ πρόσωπα τῆς παρέας. Μὰ φοβόταν. Ἐπειτα πῆρε θάρρος καὶ ρώτηξε κάνοντας τὴ σκέψη: «Μήπως καρδιογνώστης εἶναι ὁ καθένας;»

— Πόσες γυναῖκες ἔχετε;

— Μπόλικες. Μιά καὶ μία.....

Καὶ χαμηλώνοντας τὴ φωνή του καὶ πλησιάζοντας σ' αὐτὸ τοῦ Φώτη:

— Εἶναι κ' ἡ Κατινοῦ τοῦ Ζήσιμου, κ' ἡ Ἀργυρῆ τοῦ Πίτσιλλου.

Ὁ Φώτης βρῆκε τὴν ὥρα.

— Εἶναι κ' ἡ Μαρικοῦ ἢ νοικοκυρὰ;

— Βέβαια! Ὁ Ἀθανάσης ἔλεγε σήμερα πὼς «Τοῦ πλοῦσιου τὰ παιδιά πρέπει νὰ πηγαίνουν στὴ δουλιὰ, γιὰ νὰ μάθουν πῶς κερδίζεται τὸ ψωμί!» Ἐπειτα κτῆματα δικὰ τους, δὲν εἶναι ντροπὴ. Ψέμματ' αὖ;

Ὁ Φώτης κοίταξε τὸ Λευτέρη.

— Θὰ πιάσω κ' ἐγὼ αὔριο δουλιὰ.

Ὅπου καὶ νᾶναι.....Θέρος ἐδῶ, θέρος κ' ἐκεῖ. Μὰ κιᾶν ἢ γιὰ μου πῆγε στοῦ Λούκα.....

— Βρὲ Φώτη, ἔλα μαζί μας.

— Μὰ ὁ κύριος Ἀθανάσης.....

Πάνω στὴν ὥρα, λὲς καὶ τὸν εἶχαν καλεσμένο, φάνηκε ὁ Ἀθανάσης ἄ-

κουμπώντας στὸ ραβδί του. Ὁ Λευτέρης τὸν ἔσταμάτησε.

— Κύριε Ἀθανάση, ὁ Φώτης αὔριο θάρτει μαζί μας στὸ θέρος.

— Νὰ κοπιᾶσει.

Κ' ὕστερα γυρίζοντας στὸ Φώτη.

— Θᾶρθει κ' ἡ μάνα σου;

— Ὅχι, πῆγε στοῦ Λούκα.

— Καλά. Σύμφωναι. Καληνύχτα.

Ὁ Φώτης κι ὁ Λευτέρης μῆχανε στὸ καφενεῖο.

— Χριστο, φώναξε ὁ Φώτης στὸν καφετζῆ. Δῶσε μας μιὰ μποτίλια κοινὰκ νὰ πιούμεε μὲ τὸν Λευτέρη.

Κ' ἦταν ὅλος χαρά.....

Τὴν ἄλλη μέρα στὸ χωράφι τοῦ Ἀθανάση γινότανε σωστὸ πανηγύρι. Οἱ θεριστάδες, θέλεις γιατί βρῆκαν τὰ σπαρτὰ μεγάλα κ' εὐκολοθέριστα, θέλεις γιατί βλέπανε στὸ πλάι τους τὰ ὄμορφα κορίτσια τῆς συντροφιάς, εἶχανε γίνει φωτιὰ. Στὰ διπλανά χωράφια τὸ κέφι δὲν ἦταν λιγώτερο. Μὰ πάντα σ' ὅποιο χωράφι δούλευε ὁ Φώτης, ἡ διασκέδαση ἦταν ξεχωριστή. Τραγουδοῦσε πῶς καλὰ ἀπ' ὅλους στὸ χωριό. Ὁ Μιχαλιός, ἕνας χωρατατζῆς μεσόκοπος θεριστῆς, στεκόταν ἄκρη—ἄκρη καὶ δὲν ἐννοοῦσε νὰ σιωπήσει. Δίπλα του ὁ Γιαννῆς, ὁ Πετρῆς, κι ὁ κρεμανταλάς, ὁ Τσιάρτας. Στὴν ἄλλη ἄκρη ὁ Φώτης. Πίσω οἱ κοπέλλες, χαμηλοσκουφωμένες. Ὁ Φώτης κοίταζε κατὰ τὶς κοπέλλες κι ἄρχισε μερακλίδικα ἕνα τραγούδι τοῦ σεβντᾶ. Ὑστερα θέριζε, θέριζε σὰ μανιακός, χωρὶς νὰ βγάλει μιλιὰ.

— Φώτη, δὲν μᾶς τραγουδᾶς; Ἐνα ἦταν τὸ τραγούδι σου;

Κοίταξε πίσω του. Ἦταν ἡ Κατινοῦ τοῦ Ζήσιμου. Μιά κοπέλλα γερὴ καὶ δυνατὴ σὰ φοράδα. Μέσα ἀπὸ τὸ μαντήλι ποῦ τύλιγε τὸ κεφάλι τῆς καὶ στερεωνόταν στὸ λαιμὸ, διακρινόταν τὸ παχουλὸ τῆς πρόσωπο. Τὰ μάτια τῆς παιχνίδιζαν.

— Δὲν ἔχω πολλὴ ὄρεξη, Κατινοῦ. Πάτησε ἡ ζέστη. Δὲ βλέπεις ποῦ γίναμε μούσκεμα;

— Θὰ μᾶς τραγουδήσεις τὸ δειλινοῦ τότες, ἔ; πετάχτηκε ἡ Ἀργυρῆ.

Ὁ Φώτης μὲ δυσκολία ὑποσχέθηκε. Κοίταξε τὴ Μαρικού, τὴ νοικοκυρά. Ἐκείνη ἀδιάφορη ἔκανε τὴ δουλιὰ της. Ἡ Κατινοῦ συνέχισε κιαυτὴ τὸ δέσιμο τῶν δεματιῶν. Οἱ ἄλλες κοπέλλες τῆς συντροφιάς ὄλο καὶ μιλοῦσανε στὸ Φῶτη. Μονάχα ἡ Μαρικού, ἡ ὁμορφὴ κόρη τοῦ Ἀθανάση, δὲν καταδεχόταν νὰ τοῦ πεῖ μιὰ λέξη. Σιωποῦσε πάντα. Εἶναι ἀλήθεια πῶς κάθε φορὰ πού ἄκουε τὸνομα του, ἄθελα τῆς γυρνοῦσε δειλὰ τὸ κεφάλι καὶ ἔτσι σκυφτὴ σάν ἦταν, τὸν κοίταζε. Μὰ δὲν μπορούσε νὰ γίνεи καὶ μάρμαρο!

Κοντὰ στὸ μεσημέρι σάν ὁ ἥλιος πύρινος κόντευε νὰ μεσουρανήσει, καὶ τοῦ κάμπου τὰ χῶματα κι οἱ πέτρες πετοῦσαν, λές, φλόγες, ἔφτασε στὸ χωράφι ὁ Ἀθανάσης, ὁ ἰδιοχτήτης. Χαιρέτησε, κοίταξε τοὺς ἐργάτες, τὴ δουλιὰ τους καὶ μίλησε ἱκανοποιημένος.

—Μπράβο σας! Πάει μπροστὰ ἡ δουλιὰ βλέπω.

—Ἐ! Ὅταν εἶναι μαζί μας ὁ Φώτης, μπάρπα Ἀθανάση, ἡ δουλιὰ πάντα πάει μπροστὰ, μίλησε ὁ Μιχαλιός.

Ὁ Φώτης ἔκανε νὰ διαμαρτυρηθεῖ, μὰ δὲν μπόρεσε. Ὁ Ἀθανάσης εἶχε ἀποτραβηχτεῖ στὴ σκιά ἑνὸς πεύκου ποῦταν φυτρωμένος στὴν ἄκρη τοῦ χωραφιοῦ. Φώναζε κοντὰ του τὴν κόρη του.

—Σὰ λυπημένη σὲ βλέπω, Μαρικού, σήμερα. Γιατί; Μήπως βαρέθηκες; Ἐλα καὶ θὰ σὲ πάρω στὸ χωριό. Αὐριο δὲ θὰ ρθεῖς, ἀφοῦ κουράστηκες.

Ἡ Μαρικού δὲν μπορούσε νὰ μιλήσει. Ἦξαιρε πῶς ὅ,τι ἔλεγε ὁ πατέρας τῆς ἦταν νόμος. Μὰ δὲν τὴν εὐχαρίσε ἡ πρόταση του. Ἄν τῆς τὸλεγε ἀπὸ χτές, τὸ πράμα θάταν ἀλλοιώτικο. Μὰ σήμερα... «Τί τρελλὴ πού εἶμαι;» συλλογίστηκε ἔπειτα κ' ἔφερε στὸ νοῦ τῆς τὸ γάμο τῆς Ἀγγέλας—μῆς γειτόνισσας τῆς—πού γίνηκε ἐδῶ κ' ἕνα μῆνα. Θυμήθηκε ἀκόμα τὸ Φῶτη τὸ λεβέντη πού χόρευε καὶ τρα-

γουδοῦσε, ἔτσι σὰ σήμερα τὸ πρῶτὸ στὸ χωράφι. Ναί, κ' ὕστερα τὸ χωριό θάταν ἔρημο...

Ὁ Ἀθανάσης στὸ μεταξύ ἀπόθεσε τὸ μεσημεριάτικο φαγί, πούφερε ἀπὸ τὸ χωριό, στὴ σκιά τοῦ πεύκου καὶ πῆγε νὰ καλέσει τοὺς ἐργάτες. Ἡ Μαρικού ἔκανε μιὰν ἀκαθόριστὴ κίνηση τοῦ χεριοῦ καὶ σάν νὰ ἤθελε νὰ πεῖ στὸν πατέρα τῆς πού ἀπομακρυνόταν. Μὰ δὲ βγῆκε ἡ φωνὴ τῆς. Τὰ λόγια τῆς σβύσανε στὴν ἄκρη τῶν χειλιῶν τῆς, κ' ἔγιναν ψίθυρος ἀνάκουστος.

—Πατέρα, θέλω νὰ μείνω στὸ χωράφι...

Τὶ ἀθώοτερη φράση!... Κι ὅμως ρίγησε σάν τὴν κρυφοεῖπε. Κι ἀμέσως ἀναγάλιασε γιατί δὲν τὴν ἄκουσε ὁ πατέρας.

Κάτω ἀπὸ τὸ πεῦκο ἡ συντροφία ἀφοῦ ἔφαγε χορταστικά, ξαπλώθηκε νὰ ξεκουραστεῖ. Ὁ γέρο Ἀθανάσης εἶχε φύγει γιὰ τὸ χωριό. Ὁ Μιχαλιός ὁ Πετρῆς κι ὁ Τσιάρτας κοιμηθήκανε μὲ τὴ μπουκιά στὸ στόμα, πού λέει ὁ λόγος, πρὶ βάλουνε τὸ σταυρὸ τους. Οἱ γυναῖκες τὸ ἴδιο. Ὁ Φώτης ξάπλωσε κι αὐτὸς βάζοντας δυὸ μεγάλες πέτρες γιὰ προσκέφαλο. Ἡ Μαρικού—ἀπὸ σύμπτωση;—βρισκότανε δίπλα του. Τὴν κοίταξε ὁ Φώτης κι αὐτὴ ἔκλεισε τὰ μάτια πῶς τάχα κοιμόταν. Ἐπειτὰ τᾶνοιξε. Τὴν ἴδια ὥρα τᾶκλεισε ὁ Φώτης. Καὶ τὸ παιχνίδι αὐτὸ ἐπαναλήφθηκε δυὸ τρεῖς φορές, ὥσπου στὰ χεῖλη καὶ τῶν δύο ἄνθισε ἕνα δειλό, πονηρὸ μειδίαμα. Ἡ Κατινοῦ τὴν ὥρα κείνη σηκώθηκε, γιατί—ὅπως εἶπε—τῆς ριχτήκανε τὰ μυρμηκία καὶ τρυπώσανε στίς ἀμασχάλες καὶ στὰ στήθια τῆς. Ὁ Φώτης σηκώθηκε κι ἀποτραβήχτηκε πρὸ πέρα, κάτω ἀπὸ μιὰ ἐλιά. Ἡ Κατινοῦ ξαναπλάγιασε. Ἡ Μαρικού μονάχα δὲν μπόρεσε νὰ κλείσει μάτι. Ἦταν ζέστη! ζέστη φοβερή.

(ἔχει συνέχεια)

ΠΑΝΟΣ ΤΑΛΙΑΔΩΡΟΣ

P. B. Shelley

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Τρέχει ή βρύση ν' ανταμώνει τὸ ποτάμι
 Τὸ ποτάμι πάει νὰ πέσει στὸ γιालό.
 Κυνηγώντας μιὰ τὴν ἄλλη οἱ αὔρες σμίγουν
 Σ' ἓνα φύσημα δροσάτο, ἡδονικό.

Μεσ' στὸν κόσμον μόνο τίποτα δὲ μένει.
 — Προσταγὴ σὰ νὰ τὸρίζει θεϊκὴ—
 Κάθε πλάσμα μ' ἄλλο σμίγει, κάνει ταίρι.
 Γιατὶ ἀταίριαστοὶ νὰ ζοῦμε ἐγὼ κ' ἐσύ;

Λέει τὸ κύμα στ' ἀκρογιάλι τὸν καημὸ του·
 Λὲς φιλιέται ὁ οὐρανὸς μὲ τὸ βουνό·
 Γέρνουν τάνθη τὸ κεφάλι ἐρωτεμένα
 Γιὰ ν' ἀλλάξουν κρυφομίλημα γλυκό.

Τὴ γῆ ζώνει τοῦ ἡλιοῦ ἡ ζεστὴ ἀγκάλη·
 Φιλὶ στέλνει τὸ φεγγάρι στὸ γιालό—
 Μ' αὐτὰ ὅλα τὰ φιλήματα τί ἀξίζουν
 Τὸ φιλὶ σου σὰ δὲ χαίρομαι κ' ἐγὼ;

Λεμεσὸς

(Μεταφρ.) Κ. ΠΗΛΛΑΒΑΚΗΣ

Luigi Pirandello

ΔΥΟ ΔΙΠΛΑ ΚΡΕΒΒΑΤΙΑ

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Μὰ ὁ δικηγόρος Γκάττεα-Μέη ἔκανε λάθος. Ἡ χήρα δὲν ἀνησυχούσε καθόλου γιὰ τὸ «Πιστὴν Σύζυγον», ὅπως εἶχε μ' ἀρέλεια νομίσει. Ἀπεναντίας τὸ θαύμαζε. Γνώριζε πολὺ καλά πὼς οἱ φράσεις ἐκεῖνες ἦτανε διακοσμητικὲς καὶ γράφτηκαν ὄχι γιὰ τὸ νεκρὸ ἀλλὰ γιὰ τὴ ματαιοδοξία τῶν ζωντανῶν. "Α ὄχι! ἐκεῖνο ποὺ τὴν ἐμελλε ἦτανε τὸ «νὰ κοιμηθῆ παρὰ τὸ πλευρόν του»· τὰ λόγια ἐκεῖνα ἦτανε μιὰ ἀπειλή...

Μὰ τί ἐπὶ τέλους εἶχε στὸ μυαλό του ὁ δικηγόρος σὰν τᾶγραφε; Φαντάσθηκε στ' ἀλήθεια πὼς αὐτὸς κι' αὐτὴ, κι' οἱ δυὸ τους ζωντανοί, κι' ἐλεύθεροι, ἔπρεπε νὰ μείνουν δεμένοι σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ σὲ κείνες τὶς δυὸ ἐπιτάφειες ἐπιγραφές, σ' ἐκείνη τὴν παράλογη ἰδέα τῆς συμμετρίας στὴν ἀντιληψη τῶν διπλῶν κρεββατιῶν; Ναι, ἂν ἔτσι φανταζότου ἔκανε λάθος!... Γιὰ τί τὴν

ἐπαίρνε; Ὑπέθετε στ' ἀλήθεια πὼς γιὰ τὸ χατήρι τοῦ «ἀναμένει τὸν σύζυγόν της ἐν εἰρήνῃ», καὶ τοῦ «θὰ κοιμηθῆ παρὰ τὸ πλευρόν του» πὼς αὐτὴ, ἡ Τερέζα Τζιόρτζι, θὰ τοῦ χαρίζοταν καὶ θὰ συγκατάνευε νὰ παραμείνη μαϊτρέσσα του γιὰ νὰ ταφῆ ἀργότερα, πραγματικὰ «νὰ κοιμηθῆ» παρὰ τὸ πλευρόν τοῦ πρώην συζύγου της;—ἐνῶ αὐτὸς ὁ Γκάττεα-Μέη, θὰ ταφόταν μὲ τὴν «πρότυπον συζύγου»! "Α ὄχι, ἀγαπημένε μου! "Οχι, ΟΧΙ, καὶ πάλιν ὄχι...

Αὐτὴ, μιὰ γυναίκα μὲ ὑπόληψη, εἶχε πεισθῆ, εἶχε βιασθῆ νὰ ζήσει μιὰ ψεύτικη ζωὴ (καὶ εἶχε συγκατανεύσει νὰ τὸ κάνῃ μὲ πόνον καὶ μ' ἀγωνία). Ζοῦσε μιὰ ψεύτικη ζωὴ ἐνῶ ζοῦσε ὁ ἄντρας της, γιὰτί δὲν μποροῦσε νὰ τ' ἀποφύγῃ... Ἄλλὰ τώρα εἶχε πιά παραχορτάσει ἀπὸ τὴν τέτοια ζωὴ, Περιμένε ὁ δικηγόρος πὼς γιὰ χατήρι τῶν διπλῶν ἐκείνων τάφων, τῶν ἀνόητων

ἐκείνων διπλῶν τάφων, θὰ συγκατά-
νευε νὰ συνεχίσῃ ζῶντας τὴ ψεύτικην
ἐκείνη ζωὴ; "Α ὄχι, ἀγαπημένε μου
Γκάττεα-Μέη! Τὸ φέμα ἐκεῖνο γιὰ τὴν
«πιστὴν σύζυγον» δὲν ἦταν πιά ἀ-
ναγκαῖο...

Αὐτὴ μιὰ γυναῖκα μὲ ὑπόληψη, εἶχε
ἀπατήσῃ τὸ σύζυγόν της—τὴν εἶχαν
βιάσει νὰ τὸν ἀπατήσῃ—ἐν ὅσῳ ἐκεῖνος
ζοῦσε· θὰ τὸν ἀπατοῦσε καὶ τώρα ἀ-
κόμη ποῦ ἦταν πεθαμένος;—τώρα χω-
ρὶς λόγον ἢ αἰτία, καὶ μονάχα ἐξαιτίας
τῶν δύο ἐκείνων ἀνόητων τάφων. Γε-
λοῖο! Παράλογο, τελείως παράλογο!
Ἡ τιμιότης της, ἡ ἀξιοπρέπειά της, τὸ
γυναϊκάτο της τ' ἀπαγόρευαν. Τῶχε ἀ-
ποφασίσει. Στὸ μέλλο, αὐτὴ κι' ὁ δι-
κηγὸρος θὰ ζοῦσαν χωριστά—τίμα κι'
ἀξιόπρεπα. Ἡ ἀλλιώτικα μαζί τίμα
κι' ἀξιόπρεπα ἐνωμένοι μαζί ἀπὸ τὴν
Ἐκκλησίαν καὶ τὸ νόμο.

Ἡ συζήτηση π' ἀκολούθησε ἦταν
μακρὰ καὶ πολὺ τσουχτερή.

Ἀνοίχτηκε ἀπ' τὸν Γκάττεα-Μέη.
Ἄρχισε διαβεβαιώνοντάς την, πὼς οὔ-
τε γιὰ μιὰ στιγμή δὲ σκέφθηκε τίς κα-
κοήθειες ἐκείνες σκέψεις ποῦ τοῦ εἶχε
ἀποδώσει. Ἐάν ἐμπαινε, ἔστω καὶ τόσο
δά, στὴν ἰδέαν τῶν τάρων ἐκείνων γι'
ἄτεκνα παντρεμένα ζευγάρια, θᾶβρισκε
ἀμέσως πὼς οἱ ἐπιτάφιος ἐκείνες ἐπι-
γραφές, ἦταν μιὰ φυσικὴ συνέπεια,
βγαίνανε μονάχες τους, πὼς ἦταν ἔτσι
φυσικὸ συμπέρασμα τῶν προτάσ...
Τί-τί-τί!!... Ἡ ἰδέαν καὶ μόνο ἦταν παρά-
λογοι;... "Α ὄχι! Αὐτό, ὄχι, βέβαια ὄχι!

«Ἄνοητε, ἀνόητε, ἀνόητε», τὸν διά-
κοψε ἐπαναλαβαίνοντας τὴ λέξη τρεῖς
φορὲς μὲ παράφορο θυμὸ. «Γιὰ σκέψου
μιὰ στιγμή», ἐπρόσθεσε, «γιὰ σκέψου!
Τὸ «πρότυπον συζύγου» θὰ σὲ ἀνα-
μένῃ «ἐν εἰρήνῃ»—Ἡ προκομένη ἡ γυ-
ναῖκα σου !... Μὴ μὴ μὲ βιάζῃς νὰ πῶ
ἐκεῖνο ποῦ θᾶταν προτιμότερο νὰ μὴν
πῶ. Ξαίρω καὶ ξαίρεις τὴ ζωὴ ποῦ σοῦ
ζοῦσε!—κι' οἱ δύο μας ξαίρουμε τί «πρό-
τυπον συζύγου, ἦταν».

«Μὰ τί ἔχουν νὰ κάνουν ὅλα αὐτὰ
τώρα;»

«Σῶπα! Ἄσε με νὰ μιλήσω!...

Σὲ εἶχε καταλάβει ποτέ της ἡ φτωχὴ
ἐκείνη Μαργαρίτα; Καὶ δὲν ἤρθες νὰ
παραπονεθῆς σ' ἐμένα γι' αὐτό;—στὸ
Μόμμο καὶ σ' ἐμένα;»

«Ναί...Μά...»

«Σῶπα! Ἄσε με νὰ μιλήσω!...Καὶ δὲ
μ' ἀγάπησες; Καὶ δὲ σ' ἀγάπησα κι'
ἐγώ—γιατί κι' ἐμένα ἐπίσης ὁ ἄντρας
μου δὲ μὲ κατάλαβε ποτέ...Μὰ ἐσύ, ἐσύ
εἶχες τοὺς ἐνδοιασμούς σου κι' ἦσουν
πιστὸς στὴ Μαργαρίτα, ὥσπου πέθανε
κι' ἐγὼ σεβάσθηκα τοὺς ἐνδοιασμούς
σου. Ἐπρεπε νὰ ἔκανα κι' ἐγὼ τὸ ἴδιο—
νὰ μείνω πιστὴ στὸ Μόμμο ὥσπου πέ-
θαινε. Κι' ὅμως ἐκεῖνα πέρασαν—ὅ,τι
ἔγινε, ἔγινε...Πρέπει νὰ σκεφθοῦμε καὶ
τὰ τωρινά...Ἡ γυναῖκα σου εἶναι πεθα-
μένη κι' ὁ ἄντρας μου εἶναι πεθαμένος·
εἴμεθα κι' οἱ δύο ἐλεύθεροι. Ὅπως
ξαίρεις εἶμαι μὴ εὐπόληπτη γυναῖκα,
τόσον εὐπόληπτη ὅπως ἡ Μαργαρίτα,
ὅπως ὁ ἑαυτός σου, ὅπως ὁ Μόμμος.
Καὶ τώρα—μ' ἄκουθ. Θέλω νὰ παντρευ-
τῶ. Ἡ γυναῖκα σου ἢ τίποτα! Οἱ ἐπι-
τάφιος ἐπιγραφές σου εἶναι ἀπλοῦστα-
τα μιὰ ἀστειοτήτα.»

Κι' ἡ κρεάτινη ἐλιά στὸ πηγούνι της
δονήθηκε γιὰ πέντε ὀλάκερα λεπτά, ἀ-
πὸ τὸν ἄγριο της θυμὸ.

Ὁ Σινιὸρ Γκάττεα-Μέη πληγώθη-
κε κατάκαρδα—ἀπὸ τὸ χλευασμὸ της,
μὰ πιὸ πολὺ ἀκόμα ἀπὸ τὸ περιγέλιο
της. Ἐνας τυπικὸς μεθοδικὸς ἄνθρω-
πος ποῦ ἔπαιρνε τὸ ἑαυτὸ του στὰ
σοβαρά, δὲν μποροῦσε νὰ
φαντασθῇ πὼς ἕνας τρίτος θὰ τὸν γε-
λωτοποιοῦσε ἢ πὼς θὰ γελωτο-
ποιοῦσε κατι ποῦ εἶχε κάμει αὐτός.
Ἄνοητος! Ἄνοητη ἦταν ἐκείνη. Ὑ-
πῆρχε ἀνοητότερο καὶ πιὸ τελείως πα-
ράλογο πράμα ἀπὸ τὴν ἰδέαν τοῦ γά-
μου; Δὲν ἦταν καθόλου ἀναγκαῖο. Ἡ
γυναῖκα του ἦταν πεθαμένη, ὁ ἄντρας
της ἦταν πεθαμένος, καμιά ἀπάτη
γιὰ κανένα! Γιατί ν' ἀλλάξουν;
Γιατί νὰ μὴ συνεχίσουν ὅπως καὶ
πρὶν! Αὐτὸ θᾶφερνε τὰ πάντα φοβερά
ἄνω—κάτω. Ἡ χρεῖαν τοῦ τοῦ ταί-
ριαζε τόσο ὠραία. Κι εἶχε ἀρχίσει

τόσο εύκολη και φυσική. Θάτανε κρῖμα νά τὴν ἀλλάξει!...

Κι ἔπειτα τί θά γινόταν μὲ τοὺς δυὸ τάφους—τοὺς δυὸ ἐκείνους τάφους ἐκεῖ στὸ κοιμητήρι; Τί θά γίνονταν οἱ ἐπιτάφιος ἐπιγραφές; Κι ἡ συμμετρία;...Κι ἂν παντρεύονταν, ἐκείνη θάχανε τὴ σύνταξη της. Ἀλήθεια αὐτὸ ἦτανε τιποτένιο. Κι ὅμως πόσο λυπηρὸ θάταν νά τὴ χάση!... Ἡ ὅλη ἰδέα ἦταν παράξενη καὶ παράλογη.

Ἄλλὰ ἡ χήρα ἦταν ἀνένδοτη:

«Γυναίκα σου—ἡ τίποτα!»

* *

Ἦστερα ἀπὸ ὀχτῶ μηνῶν συζητήσεως κι ἰκεσίες, ἔπαυσε νά τὴν ἐπισκέπτεται. Αὐτὸ εἶχε καταπλήξει τὴ χήρα. Πέρασε μιὰ βδομάδα, πέρασαν δυὸ κι ὕστερα ἓνας ὀλάκερος μῆνας χωρὶς φωνή κι οὔτε ἀκρόαση. Ἡ χήρα ξετρελλάθηκε. Ἡ κατάσταση ἦταν ἀνυπόφορη. Ἔπρεπε κάτι νά κάνει. Ἄλλὰ τί; Ἔπρεπε νά τοῦ γράψῃ; Ἔπρεπε νά προσπαθήσῃ νά τὸν συναντήσῃ, σὰ νάταν κατὰ σύμπτωση στὸ δρόμο. Θάπρεπε νά πάῃ μὲ τὸλμη σπίτι του καὶ νὰ τὸν ἀντικρύσῃ; Ἐβαζε βιαστικά τὰ φορέματα της μὲ σκοπὸ νά τρέξει καὶ νά τὸν συναντήσῃ, ὁπότεν ὁ ὑπὸ κρηπίδας του ἔφτασε περικαλῶντας τὴν νά φτάσῃ ἀμέσως, γιατί τ' ἀφεντικὸ του ἦταν ἐπικίνδυνα ἄρρωστος, μὲ φλόγωση τῶν πνευμόνων, καὶ τὴ ζήτοῦσε.

Πέταξε δίπλα στὸ κρεβάτι του, σκληρὰ πληγωμένη ἀπὸ τύψεις, βασανιζόμενη ἀπὸ τίς πιὸ μαῦρες προαισθήσεις. Γινόταν ἀμέσως φανερὸ πὼς ἦταν ἐπικίνδυνα ἄρρωστος. Βυθισμένος στὸ κρεβάτι του, ἀναπνέοντας μὲ δυσκολία, μὲ τὸ θάνατο στὸ προσκέφαλό του. Ξεχνώντας κάθε ἀξιοπρέπεια, ξεχνώντας τίς κοινωνικὲς συνθήκες, ἔμενε μαζί του νύχτα-μέρα χωρὶς νάχη μιᾶς στιγμῆς ἀνάπαυση, πολεμώντας γιὰ τὴ ζωὴ του.

Ὅταν σηκώθηκε ἀπὸ τὸ κρεβάτι του ἦτανε καμπουριασμένος κι ἔτρεμε. Πῆγε πιά, χάθηκε τὸ στρατιωτικὸ του βάδισμα, τὸ στρατιωτικὸ του παράστη-

μα. Ἦτανε ἡ σκιά τοῦ ἑαυτοῦ του. Μὰ μὲ τὸ θεομὸν καιρὸ καλυτέρευε. Ἐπὶ τέλους ὅταν ἔγινε ἀρκετὰ καλά γιὰ νά βγαίνει ὀξω, ἀκουμπημένος στὸ βραχίονά της, τὴν παρεκάλεσε νά σπεύσῃ καὶ νά διευθετήσῃ τὸ γάμο τους.

Τὸ σπίτι του ἦταν ἔτοιμο νά τὴ δεχτῆ. Τίποτε δὲν ἄλλαξε ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ τὸχε ἐγκαταλείψει ἡ Μαργαρίτα. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ὑπῆρχε τὸ δικὸ της σπίτι. Τίποτε δὲν εἶχε ἀλλάξει ἀφ' οὗ τοῦ τὸχε ἐγκαταλείψει ὁ Μόμμο. Σὲ ποῖο ἀπὸ τὰ δυὸ θά κατοικοῦσαν; Μὰ θυμούμενη τὴν ἀδύνατη του θέση ἀπεφάσισε νά τὸν εὐχαριστήσῃ. Θά πολῶσε τὸ σπίτι της καὶ θά ζοῦσε στὸ δικὸ του. Σχετικὰ μὲ τὰ ἐπιπλα θά διάλεγε τὰ καλύτερα κομμάτια κι' ἀπὸ τὰ δυὸ σπῖτια.

Αὐτὸ ἦτανε τ' ὅτι ἀκριβῶς ἔκανε καὶ παντρεύτηκαν. Ἡ ὑγεία του καλυτέρευε γρήγορα ἴσα μὲ τὸ τέλος τοῦ φθινοπώρου. Μὰ μὲ τίς πρώτες μέρες τοῦ χειμῶνα ἡ ἀρρώστεια του ὑποτροπίασε κι' ἤξερε πὼς πλησίαζε τὸ τέλος του. Ποῦ θά τὸν ἔθαβε ἡ γυναίκα του;

Βασανίζονταν ὡς τὴν τελευταία του στιγμή ἀπὸ ἓνα ἄλυτο πρόβλημα—τὴ σκέψη γιὰ κείνους τοὺς τάφους στὸ κοιμητήρι. Τὸν εἶχε πιάσει μιὰ βαθεῖα ἀπέχθεια ἐναντία τῆς γυναίκας του. Γιατί ἐπέμεινε σ' αὐτὸ τὸ γάμο—αὐτὸ τὸ βλακῶδη κι' ὄχι ἀναγκαῖο γάμο;...

Παντρεμένος μ' αὐτὴ μπορούσε τώρα νά βρισκεται δίπλα ἀπὸ τὴν Μαργαρίτα;... Κι' αὐτὴ παντρεμένη ἴσως αὔριο μ' ἓνα τρίτον ἄντρα, θά μπορούσε νά βρισκεται δίπλα ἀπὸ τὸ Μόμμο;... Τί θά γινόταν μὲ τίς ἐπιτάφιος ἐπιγραφές του;... Ἐπὶ τέλους ἀπελπισμένος τὴ ρώτηξε.

«Μὰ γιατί;... Γιατί νά σκεφτόμαστε γι' αὐτὰ τὰ πράγματα;» φώναξε διακόπτοντας του.

Τῆς ἔρριξε μιὰ ματιὰ γιομάτη ἀπὸ μῖσος.

«Μὰ πρέπει νά σκεφθῶ γι' αὐτὰ—ὁ καιρὸς μου ὥσπου πάει καὶ λιγοστεύει. Πρέπει νά μοῦ πῆς—καὶ τώρα μάλιστα».

«Μα εἶσαι καλύτερα... θά γίνης γρήγορα καλά...» Ἄς μιλήσουμε γιά κάτι ἄλλο...»

Ἄρχισε ψουψουρώντας σκυθρωπά :

«Τόσα ἔξοδα... τόσος κόπος... καί γιά ποιό σκοπό ; Ὅλα ἦτανε τόσον ἔμορφα!... Γιατί ν' ἀλλάξουν ;... Καί οἱ τάφοι ἐκεῖνοι... ἡ συμμετρία, οἱ ἐπιτάφιος ἐπιγραφές...»

Σκεφτόταν ἐκείνη πού εἶχε γράψει γιά τόν ἑαυτό του, καί πού τήν φύλαττε σ' ἕνα συρτάρι τοῦ γραφείου του : « Τήν... ὁ Ἀντώνιος Γκάττεα-Μέη συνήντησε τήν σύζυγον του ».

Μιά ἢ δύο μέρες κατόπι ἀπό τὸ θάνατο του τὴ βρῆκε. Τὴ διάβασε· τὴν ξαναδιάβασε· κατόπι τὴν ἔρριξε στό πάτωμα καί τὴν ποδοπάτησε.

« Τὴν σύζυγον του » βέβαια!... Βέβαια!... « συνήντησε τὴν σύζυγον του » – συνήντησε τὴ Μαργαρίτα ;... Μὰ αὐτὴ ἦτανε ἡ σύζυγος του... Παντρεμένος μ' αὐτὴ τὴν Τερέζα, φαντάστηκε πῶς αὐτὴ

θ' ἀνεχόταν νὰ μένη δίπλα ἀπὸ τὴ Μαργαρίτα ;...

Ἄλλ' ἂν ὄχι ἐκεῖ, ποῦ τὸ λοιπόν ;

Ποῦ ; Γιατί, βέβαια μὲ τὸν πρῶτο της ἄντρα, τὸ Μόμμο... Οἱ δύο τῆς σύζυγοι μαζί, κι' οἱ δύο δικοὶ τῆς, μονάχα δικοὶ τῆς γιά πάντα... Ἔτσι ἡ « πιστὴ σύζυγος » πού ὁ Μόμμος Τζιόρτζι περίμενε νὰ κοιμηθῆ στό πλευρὸ τοῦ ἦταν ὁ δικηγόρος Γκάττεα-Μέη!

... Ἐνῶ τὸ « πρότυπον » συζύγου ἀφέθηκε στό διπλὸ τῆς κρεββάτι ἀναμένοντας ἐν εἰρήνῃ τὸ σύζυγο τῆς.

Ὁ σύζυγος πού περίμενε θάταν ἡ διπλοηρεμένη ! Αὐτὴ ἡ Τερέζα, θά κοιτότου μὲ τὴ Μαργαρίτα στὴν ἀριστερὰ μεριά τοῦ κρεββατιοῦ τῆς...

Δυὸ ἄντρες. Δυὸ γυναῖκες. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τοῦλάχιστο θά σωζότου ἡ συμμετρία. Ἔτσι ὁ καῦμενούλης, ὁ Γκάττεα-Μέη θά μπορούσε ν' ἀναπαύεται εὐχαριστημένος.

(Μετάφρ. Θ.)

ΑΧ! ἌΣ ΜΠΟΡΟΥΣΑ

Νὰ τραγουδήσω δὲν μπορῶ σὰν τὸ τρεχούμενο νερό,
τῶν πεταλούδων τὸ χορὸ πάνω στὴ ρίμα νὰ χαρῶ
μέσα στὰ στένη τῶν καιρῶ κρατιέμαι καί ποδιζομαι.

Τὴ μυρωδιά τῶ γλυφονιῶ καί τὴ λαλιά τῶν ἀηδονιῶ
μόλις ἀρχίζω ἐγὼ νὰ νιώθω, λές κ' ἕνα ἄλογο ἀχαμνό
πάει, μὲ σέρνει στό γκρεμνὸ τῆς σκέψης καί ζαλιζομαι.

Ἄχ! ἄς μποροῦσα μοναχὰ δίπλα στό ρέμα χαρωπά
μὲ τὴ γλυκιά τὴν ξενοιασιὰ τοῦ σπουργιτιοῦ, κι' ἀπὸ σοφὰ
βιβλία, ξένος καί μακριά, τὸν κόσμον νὰ χαιρόμουνα,

Ἄχ ἄς μποροῦσα μιὰ στιγμή τῆς φύσης ὅλη τὴν ὀρμὴ
ν' ἀδράξουν μου οἱ ἄργοι σφυγμοί, χωρὶς οἱ πόνοι κ' οἱ καημοί
πῶς θά μὲ φτάνανε κ' ἐκεῖ καθόλου νὰ φοβόμουνα.

Ἄχ, ἄς μποροῦσα μιὰν αὐγὴ – καί τούτῃ ἄς εἶταν μου ἡ στερνή –
ν' ἀργοτραγοῦδαγα κ' ἐγὼ σὰν τὸ τρεχούμενο νερό,
ἄχ, ἄς μποροῦσα μιὰν αὐγὴ – καί τούτῃ ἄς εἶταν μου ἡ στερνή –
τῶν πεταλούδων τὸ χορὸ πάνω στὴ ρίμα νὰ χαρῶ.

(Ἀπὸ τὰ « Τραγοῦδια τῆς Θάλασσας » πού βγαίνουνε σὲ λίγο)

ΑΝΤΗΣ ΠΕΡΝΑΡΗΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΛΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ

“Έλεγα στο περασμένο μου σημείωμα πώς πρέπει να προσέξουμε καθετί κυπριώτικο, πού έχει μέσα του τις Ικανότητες να ζήσει, αλλάζοντας και προσαρμόζοντας το με τις σημαντικές ανάγκες της ζωής μας. Κ’ έχουμε πολλά να πάρουμε από τον τόπο μας, φτάνει να καταδεχτούμε να τα κοιτάζουμε χωρίς προκατάληψη για την αξία τους. Τιποτε δὲ θὰ κάνουμε ἂν ξεκινούμε με τὴν ἰδέα πὼς δὲν ἔχουμε τίποτε καλὸ κι οὐτε μπορούμε νὰ δημιουργήσουμε κατὶ ἀξιόλογο πού νὰ πηγάξει ἀπὸ μᾶς. Ἡ τέτοια ἡττοπάθεια—πού ποτέ μου δὲν τὴν ἐ συμπάθησα σ’ ὁποιοδήποτε πεδίο κι ἂν ἐκδηλώνεται—βραβαίνει θανάσιμα στὴν αὐτόβουλη δημιουργικότητα καὶ τὴ σπῶχνει στὴ δουλικὴ μίμηση τοῦ παλιωμένου πιά ἄλλου—μὰ ἐπικαίρου ἀκόμα γιὰ τὸν τόπο μας—στὸ νομιπισμό. Τὸ θλιβερό ἀποτέλεσμα τῆς ἑξαλλῆς αὐτῆς ἀντιγραφῆς εἶναι πὼς κάνει νὰ στερέψουν οἱ βρῦσες τῆς ντόπιας πρωτότυπης παραγωγῆς, πού ἀκολουθαίει πάντοτε οὐρὰ τὸν ἔξω κόσμο, τὸ φυσιολογικὰ ἐξελιγμένο.

“Ἐχουμε ὁμως καὶ μεῖς τὶς τοπικὲς μας ὁμορφιές, τόσο θελκτικὲς, πού θὰ μπορούσαν νὰ τραβήξουν μετὰ τὴ χάρη καὶ τὴ φυσικότητα τους τὸν καλόβολο ἄνθρωπο καὶ τὸ ζωντανὸ ἔρευνητή. Δὲ θὰ πᾶμε ὡστόσο καὶ μακριὰ νὰ τὶς ζητήσουμε γιὰ νὰ τὶς βροῦμε. Ἡ ζωὴ ποτέ δὲν κρύβεται, μὰ σφύζει καὶ σπαρταράει γελαστή ἢ ὀλέθρια γύρω μας, παντοῦ. Γιατὶ ἡ λαϊκὴ μας τέχνη εἶναι μιὰ ζωὴ «μ’ ὅλες τὶς χάρες τῆς καὶ μ’ ὅλα τῆς τὰ πλοῦτια» τ’ ἀξέτιμητα. Μέσα στὰ κοινωτάτα τῆς ἀντικείμενα, πού καθεμέρα τὰ χρησιμοποιεῖ ὁ λαός, φαίνεται καθαρὰ ἡ ψυχράδα τοῦ λαοῦ καὶ οἱ αἰσθητικὲς του ἀντιλήψεις, πού κάποτε παρουσιάζονται ἐκπληχτικὰ προχωρημένες. Κι ἀκόμα κατὶ ἄλλο: Ὁ λαϊκὸς τεχνίτης, πού δὲν ἔχει καιρὸ νὰ χάνει γιὰ νὰ κάνει κατὶ ἄχρηστο στὴ ζωὴ, καταφέρνει νὰ συνδυάσει μετὰ τὴν πραχτικὴ ὠφέλεια τὴν καλλιτεχνικὴ—νὰ ποῦμε—διάθεσή του. Γιατὶ ἐκεῖ πού οἱ δογματισμοὶ γιὰ τὴν τέχνη καὶ τὴ ζωὴ κάνουν σοφοὺς κι ἄσοφοὺς νὰ τσακώνονται ἀναμεταξύ τους, ὁ λαϊκὸς τεχνίτης βρίσκει μονάχος του τὸ μεσόστρατο, πού τονὲ φέρνει ἀσφαλισμένα στὸ σκοπὸ του: νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ χέρι του ἓνα δημιούργημα ὠραῖο κι ὠφέλιμο. Κι ἀπὸ τὴ χοντρή αὐτὴ μονάχα ἀποψη ἂν

προσέξουμε τὰ ἔργα τῆς λαϊκῆς τέχνης, θὰ ἔχουμε πολλὰ νὰ ὠφεληθοῦμε. Θὰ γίνουμε πραχτικώτεροι καὶ προσωπικώτεροι, καὶ θὰ μάθουμε πού πατοῦμε καὶ δὲ θὰ παρουσιάζουμε τὸ κωμικότερο θέαμα πιθηκισμοῦ πού στοχάστηκε ποτέ κανεὶς.

Γιατὶ δὲ βρίσκεται ἡ ὁμορφιά μέσα στὰ πληθωριστὰ μπιχλιμιπιδάκια πού δὲν ἔχουν καμὴν αὐθορμησία, καμὴ σκοπιμότητα. Οἱ ἀπλές, οἱ λιτές καὶ ἄνετες διακοσμῆσεις, προσαρμοσμένες σὲνα φόντο ταιριαστό, μιλοῦνε ἁμεσώτερα στὸ μυαλό καὶ στὴν καρδιά. Καὶ τέτοια εἶναι τὰ καθαρά κυπριακὰ σχέδια, πού μέσα στὴν ἀπλοϊκὴ πραχτικότητα τους κλείνουν ἰκανότητες ἐξελιξιμῆς, ἂν μελετηθοῦνε στοργικὰ ἀπὸ τοὺς ἀρμόδιους σὲ κάθε κύκλο τεχνίτες μας. Τὸ κυπριακὸ σπιτί, λογουχάρη, πόση ἀνοιχτοσύνη καὶ πραχτικότητα ἔχει στὴν ἀπλότητα του. Οἱ σταθεροὶ του εὐθεῖες γραμμῆς, ἡ δεντροφυτεμένη γύρω—γύρω αὐλή, ἡ βαριά καὶ στιβαρὴ ξύπορτα, τὰ ψηλά, μεγάλα παράθυρα, ὁ ἡλιακὸς μετὰ τὴν ἀπλοχωριά του, ἡ καμάρια, ὁ μεσιακὸς στύλος πού κρατᾷ τὴν ὀροφή, τὸ τζάκι, τὰ χτισμένα στοὺς τοίχους ἐρμάρια, οἱ δύο πόρτες—ἡ μιὰ ἀπάναντα στὴν ἄλλη—πού ἀφήνουν τὸν ἥλιο καὶ τὸν ἀγέρα νὰ μπαينوβγαίνει λεύτερα, τὸ πεζούλι, οἱ ἀρσέρες, πού στὸ πρῶτο κοιταγμα ἔχουν κατὶ τὸ πρωτόγονο καὶ ἀντιαισθητικὸ, θὰ μπορούσαν, ἂν χρησιμοποιηθοῦν μάγάπη καὶ προσοχὴ ἀπὸ τοὺς ἀρχιτέχτονες μας, νὰ δώσουν ἓνα τύπο κυπριακοῦ σπιτιοῦ πού νὰ ταιριάζει μετὰ τὴ φύση μας, μετὰ τὸ περιβάλλον μας, μετὰ τὶς ἀνάγκες μας καὶ νὰ εἶναι ἐξέλιξη τῆς σχετικῆς παράδοσης. Ἔτσι θὰ γλυτώναμε ἀπὸ τὴν ἀτασθαλία καὶ τὴν τσαπατσουλιά πού κυριαρχεῖ στὰ κυρτὰ καὶ ὀγκύρφα, στὰ πολυγωνικὰ καὶ πολύστυλα σπιτία πού χτίζονται τώρα τελευταῖα, ὅπου συμφύρονται σ’ ἓνα ἀξιοθρήνητο αἰσθητικὸ μίγμα ὅλοι οἱ ρυθμοὶ, ὅλες οἱ ἐποχές, οἱ ἀρχιτεχτονικὲς φυσιογνωμίες ὅλων τῶν λαῶν. Σ’ ἓνα γοθικὸ σκελετὸ σπιτιοῦ μπαίνουν κολόνες ἰωνικῆς, καὶ στὴν ἐξέχουσα καμπούρα ἐνὸς ἄλλου ἀρχοντόσπιτου κολιένται κορινθιακὲς ὀρθογώνιες κολόνες. Κ’ ὕστερα τ’ ἀτέλειωτα ἐκεῖνα ψευτοκλασσικὰ ἐξωτερικὰ στολισματα, πού δὲν ἔχουν τὸν τόπο τους παρὰ μονάχα σαν κωμικὴ ἐκδήλωση τῆς δυναμικότητάς των βαλαντιῶν μερικῶν νεοπλοῦτων!

Καὶ ἡ ἐπίπλωση τοῦ κυπριακοῦ σπιτιοῦ πόσο θὰ εἶχε νὰ κερδίσει σ’ ὁμορφιά καὶ χάρη, ἂν χρησιμοποιοῦσε ντόπια στολισματα. Πόση ἄσκοπη σπατάλη θάποφεύγαμε σὲ χοντρο-

κοπημένους νεοπλουτισμούς, πού διαστρεβλώνουν την αίσθητική μας και νοθεύουν και τὸ λαϊκό γούστο! Ἡ «σουβάντζα» μὲ τάραιδιασμένα της πιάτα, ποτήρια κτρ., τὰ πολυχρώμα πανέρια, τὰ ντόπια ὑφάσματα μὲ τοὺς ἄρμονικούς των χρωματισμούς, τὰ βαρετὰ γλυπτὰ σεντούκια, οἱ βαριές ἀκατέργαστες σχεδὸν καρέκλες καὶ οἱ καρέκλες οἱ λεπτοτορνεμένες μὲ στρογγυλά λεπτὰ πόδια, τὰ λαπηθιώτικα ἀλειμμένα ἀγγεῖα καὶ μερικά βρωσιώτικα, τὰ εἰκονογραφημένα νεροκολόκυθα καὶ τὰ σκαλισμένα ξύλινα κουτιά καὶ τόσα ἄλλα, πόσο θὰ προσθέτανε στὴν οἰκιακὴ καλαισθησία μὲ μιὰν ἄρμονικὴ διάταξη! Ὅσα λαϊκὰ δημιουργήματα δὲν τὰ μπαστάρδεψε ἢ ἀθρόα κι ἀλόγιστη εἰσαγωγή ξένων τύπων, ὅσα κρατήσανε λίγο πολὺ τὴν ἰδιορρυθμία καὶ τὸν ἰδιαίτερο χαραχτήρα τους, ἀκόμα καὶ σήμερα ἔχουν ἐνδιαφέρο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πού δὲν ξιπάζονται ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια μονάχα, μὰ κοιτάζουνε καὶ τὸ βάθος. Παράδειγμα τὰ κεντήματα μας τὰ κομοξάκουστα «Λευκαρίτικα». Θάμα φιλοδουλιὰς βέβαια καὶ σοφῆς διάταξης σὸ

σχέδιο. Καλλιτεχνικὴ ὅμως σημασία γιὰ τὴν Κύπρο ἔχουνε μόνο ὅσα δὲν ἀντιγράφουν συγκαρινὰ ἢ λίγο παλαιότερα εὐρωπαϊκὰ σχέδια μὲ τὴ βιομηχανοποιημένη τους τεχνικὴ καὶ τέχνη. Στ' ἄλλα λείπει τὸ πηγαίο, δὲν ἔχουν ἐμπνευση καὶ σκοτώνουν τὴν τοπικὴ πρωτοβουλία.

Μέρα μὲ τὴ μέρα χάνονται οἱ λαϊκὲς ὠριότητες. Σιγὰ—σιγὰ διώχνονται τὰ καλλιτεχνικὰ λαϊκὰ ἔργα καὶ σὰ νὰ μὴ νιώθουν κανένα ἐνδιαφέρο κ' οἱ ἴδιοι τους οἱ δημιουργοὶ γιὰ νὰ συνεχίσουνε ἀγνή ἢ λογικὰ συχρονισμένη τὴν τέχνη τους. Μὰ δὲν πρέπει νὰ σταυρώσουμε μοιρολατρικὰ τὰ χέρια περιμένοντας νὰ τὰ διορθώσει ὅλα ἡ θεῖα πρόνοια. «Οἱ καιροὶ γὰρ οὐ μενετοί». Πρέπει νὰ μαζέψουμε ὅ,τι στοιχεῖο σώζεται ἀνόθευτο ἀκόμη στὰ λαϊκὰ ἔργα τοῦ τόπου μας καὶ νὰ τὸ χρησιμοποιήσουμε στὴ ζωὴ μας, καλλιεργώντας καὶ μεγαλώνοντας το κατὰλληλα. Θὰ εἶναι καλὸ καὶ γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τὸν τόπο καὶ γιὰ τὴν τέχνη.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΗΣΗΣ

Κ Ρ Ι Τ Ι Κ Η

Ἱστορία Χρονολογικὴ τῆς Νήσου Κύπρου ἐρανισθεῖσα ἐκ διαφόρων ἱστορικῶν καὶ συντεθεῖσα ἀπλῆ φράσει ὑπὸ τοῦ τῆς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς **Ἀρχιμανδρίτου Κυπριανοῦ** κ. τ. λ. ἀσπῆ. Ἐνετίσιν ἐν ἔτει 1788. Ἔκδ. Δ', Τυπογρ. Ε'. Ἰωάννου, Λευκωσία 1934.

Ἡ ἔκδοσις αὐτὴ τῆς γνωστῆς χρονολογικῆς ἱστορίας ἢ χρονογραφίας τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Κυπριανοῦ, πού εἶχε δημοσιευτῆ πρώτη φορά στὴ Βενετία ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ 1788 μὲ τὴ βοήθεια «συνδραμόντων φιλοπατριδων», εἶναι ἡ τέταρτη ἔκδοσις. Ἡ δεύτερη γίνηκε στὴ Λάρνακα τὸ 1880, ἀφιερώνεται στὸν Ἀρχιεπίσκοπο Σωφρόνιο καὶ τὸν τότε Μητροπολίτη Κίτιου Κυπριανό, κ' εἶναι τὸ πρῶτο βιβλίον πού ἔχει τυπωθῆ ποτὲ στὴν Κύπρο—γιατί, καθὼς εἶναι γνωστὸ, τὸ πρῶτο τυπογραφεῖο εἶχε φτάσει εἴτε λίγες μέρες πρῶτύτερα εἴτε λίγες ἀργότερα ἀπὸ τὴν κατοχὴ τὸ 1878, φερμένο ἀπὸ τὸν Θεόδουλο Κωνσταντινίδη, πού ἦτανε κ' ὁ ἐκδότης τῆς πρώτης Ἑλληνικῆς Ἐφημερίδας στὴν Κύπρο («Νέον Κίτιον», 1[6]1879). Ὁ Θεόδουλος Κωνσταντινίδης (λαθεμένα ὁ κ. Λ. Φιλίππου γράφει, σὸ βιβλίον του γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας στὴν Κύπρο τὸν καιρὸ τῆς Τουρκοκρατίας, πὼς τὴν ἔβγαλε κάποιος Θ. Θεοχαρίδης) μετὰγραψε καὶ διόρ-

θωσε τὴν ἱστορία τοῦ Κυπριανοῦ πού τὴν ἔβγαλε ὡς ἐκδότης ὁ Π. Οὐσμιάνης. Ὁ Κόπαμ (*Excerpta Cypria*, 1907, σελ. 344) τὴ χαρακτηρίζει ὡς ἐξῆς: «The edition, printed at Larnaka 1880—1882, is in the worst sense a rificamento impertinent and worthless (=ἀδιάντροπι καὶ χωρὶς ἀξία)». Ὁ ἴδιος ὁ Κωνσταντινίδης μᾶς λέει πὼς εἶναι «βελτιωθεῖσα κατὰ τὸ λεκτικὸν καὶ συνοψισθεῖσα». Πραγματικὰ τὴν ἔκαμε ἀγνώριστη. Παραλείπονται ἀπ' αὐτὴν ἡ ἀφιέρωσις στὸν Ἀρχιεπίσκοπο Χρυσανθο, ὁ πρόλογος τοῦ «πρὸς τὸν φιλευμενῆ ἀναγνώστην» τὸ κεφάλαιον «περὶ σχηματισμοῦ τῶν νήσων». Ἐπίσης τὸ σπουδαιότερον καὶ τὸ πιὸ ἐνδιαφέρου μῆρος τῆς ἱστορίας, πού ἀφορᾷ τὰ γεγονότα στὸν τόπον ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλωση ἴσα μὲ τὸ 1788, δηλαδὴ τὸ χαρακτηριστικώτερον καὶ προσωπικώτερον μέρος τῆς ἱστορίας του, πού μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν Κόπαμ στὰ Ἑγγλέζικα τὸ παράλαβε κατόπι ὁ **H. C. Luke** σὸ βιβλίον του (*Cyprus under the Turks, Oxford*, 1921, σελ. 19—79) ὀλάκερον, γιατί θεωροῦσε τὸν Κυπριανὸ τὸ μόνον χρονογράφο γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Ὁ Κωνσταντινίδης τὴν ξανάγραψε σέδικη του καθαρεύουσα καὶ συντομεῦει σὲ 4—6 σελίδες «τὰ μετὰ τὴν ἄλωση» συμπληρώνοντας κιάλας μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, μέσα σ' ἕνα τόσο στενὸ κ' ἀσφυχτικὸ χάρον, τὴν ἱστορία τοῦ νησιοῦ, ἴσα μὲ τὴν Ἀγγλικὴν κατοχὴ.

Ἡ τρίτη ἔκδοσις ἔγινε τὸ 1902, κ' ὄχι τὸ 1901, ὅπως γράφουν μερικοὶ, ἀπὸ τὸ Ν. Κα-

ταλάνο και τόν Περικλή Μιχαηλίδη στή Λευκοσία. Είναι μιὰ πιστή αντίγραφή, μπορεί κανένας νά πῆ, τῆς πρώτης ἔκδοσης μέ ἐλάχιστα λάθη ἐδῶ κ' ἐκεῖ, μά εὐσυνειδητῆ πάντα και περιλαβάνει στήν ἀρχή τόν πρόλογο τῶν ἐκδοτῶν και στό τέλος, ἀμέσως κατόπι ἀπό τόν κατάλογο τῶν συνδρομητῶν τοῦ Κυπριανοῦ, τόν κατάλογο τῶν δικῶν τους συνδρομητῶν. Ὅλες οἱ παραπομπές σ' αὐτή ἐδῶ τῆ μελέτῃ γίνονται στήν τρίτη ἔκδοση τοῦ 1902, γιατί νομίζω πῶς εἶναι ἡ πιό πολύ διαδομένη στόν τόπο.

Μά ποιός ἦταν ὁ χρονογράφος Κυπριανός; Ὁ Κόπια φρονούσε πῶς οἱ συμπατριῶτες του ἀπό εὐγνωμοσύνη θάπρεπε νά μάς εἶχαν σώσει περισσότερες πληροφορίες γιά τῆ ζωῆ του και τῆ δράση του. Ἡ τέτοια παρατήρηση ἀπό τόν Ἄγγλο λόγιο εἶναι πραγματικά ὀρθότατη. Καί τὸ μόνο ἴσως ὀλοκληρωμένο βιογραφικό σημεῖωμα, πού εἶναι και τὸ νεώτερο, πρέπει νά θεωρηθῆ ἐκεῖνο πού μάς δίνει ὁ κ. Λ. Φιλίππου στό βιβλίο του. Κατά τὸ συγγραφέα του, εἶναι βασισμένο ἐπάνω στίς ἀκόλουθες πηγές: Παρανίκα: Σχεδιάσμα.—Γ. Ζαβίρα: Ἐλ. Θέατρον σελ. 364.—Κ. Σάθα: Ἰστορ. Νεοελ. Φιλολογίας 611—Κ. Σάθα: Μεσ. βιβλιοθήκη Τόμ. Β' ρνδ—Παποδοπούλου Βρετοῦ: Ν. Φιλ. 289 μέρ. Β.—ΑΙ. Rangabé: *Histoire Littéraire de la Grèce Vol. I.* p. 103—104. Μά τὸ βιογραφικό ἐκεῖνο σημεῖωμα θάταν ἀκόμη τελειότερο, ἂν μερικῆς λεπτομέρειες τῆς ζωῆς και τοῦ ἔργου τοῦ Κυπριανοῦ, πού μάς τις δίνει ὁ ἴδιος στό βιβλίο του ἢ πού βγαίνουν ἀπό μέσα ἐκεῖ, προσέχονταν πιό πολύ.

Ὁ Κυπριανός γενθῆθη στό Κοιλάνι, χωριό τῆς Ἐπαρχίας Λεμεσοῦ, τὸ 1739 ἢ 1740 περίπου, ὅπως θά ξηγήσουμε πιό κάτω (ὁ κ. Φιλίππου λέει: «κατά τὸ πρῶτον ἡμῖσις τῆς 18ης ἐκατονταετηρίδος»). Ὁ Πατέρας του καταγόταν ἀπό τὸ χωριό Ἐπισκοπή ἢ Πισκοπή ἢ Κουρία (ὅπως τὸ θέλει ὁ Κυπριανός στήν παλιὰν ἐποχῆ): Στό κεφάλαιο τῆς τοπογραφίας πού μιλάει γιά τὴν Πισκοπή, ἀναφέρει σέ μιὰ σημείωση στό κάτω μέρος τῆς σελ. 30 «αὐτὴν ἔχει πατρίδα ἐκ πατρὸς Χριστοῦλου και ὁ τὴν ἱστορίαν ταύτην συγγραψάμενος». Ἡ μητέρα του ἦταν ἀπό τὸ Κοιλάνι ἢ Κουρίνειον: «ἔστι δὲ και πατρὶς, τοῦ τῆς παρούσης ἱστορίας οἰκτροῦ συγγραφέως ἐκ μητρὸς Χριστινῆς τοῦ Φυτζεντζῆ» (σελ. 69). Ἀπὸ μιὰν ἔνωση τῶν δυὸ αὐτῶν ὀνομάτων πηγάζει και τὸ ψευδώνυμο του, πού τὸ γράφει κάτω ἀπὸ τ' ὄνομα του στήν ἀφιέρωση του στόν Ἀρχιεπίσκοπο Χρῦσανθο: «Τῆς εὐνοϊκῆς Διαθέσεως, ὅλων ἐξερτημένων, Ἀρχιμανδρίτης Κυπριανὸς ὁ Κουριοκουρίνης». Δὲ ξεῖρω γιά ποιὸ λόγον ὁ κ. Λ. Φιλίππου τὸν ὀνομάζει Κουριοκουρίτην, μά πάντως ὁ κ. G. Jeffery, πού ἐβγαλε τῆ Βιβλιογραφία τοῦ Κόπια συμπληρωμένη τὸ 1929, σελ. 31, ὄχι μόνο λαθεμένα ἀναφέρει δυὸ χρονογράφους Κυπριανούς, τὸν ἕνα Ἀρ-

χιεπίσκοπο και τὸν ἄλλο Ἀρχιμανδρίτη, ἀλλὰ και κολλάει στόν πρῶτο τὸ ψευδώνυμο Κουριοκουρίνης! Στόν κατάλογο τῶν συνδρομητῶν τῆς ἔκδοσης τοῦ 1788 μάς δίνει τὰ ὀνόματα μερικῶν θείων του ἀπὸ τὴν Ἐπισκοπή, καθὼς και τὰ ὀνόματα ἐξαδέλφων και ἀνεψιῶν του, πού ὁ μὲν ἕνας ἦταν Ἡγούμενος τῆς Μονῆς τῆς Χρυσορροιάτισσας, κι' ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὁ ἕνας Ἐπίσκοπος Νικομηδείας, πού ἔγινε κατόπι Οἰκουμηνικός Πατριάρχης ὡς Γεράσιμος Γ', κι' ὁ ἄλλος Πατριάρχης Ἀντιοχείας.

Φαίνεται πῶς στήν Ἀρχιεπισκοπὴ τὸν πῆγε ὁ χωριανός του Ἀρχιεπίσκοπος Παΐσιος, πού ἦταν τότες Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Φιλόθεου (βλεπ. σελ. 454) και πού ἐξῆσε ἐκεῖ μέσα τριανταεταία ὀλάκερα χρόνια. Ἐφοίτησε στή σχολὴ τοῦ Φιλόθεου στή Λευκοσία κ' ἐκεῖ πῆρε τὰ πρῶτα Ἱταλικά μαθήματα—γιατί ἡ Ἱταλικὴ ἦταν τότε ἡ ἐπίσημη ξένη γλῶσσα πού χρησιμοποιοῦσαν οἱ ἄρχες στήν ἀλληλογραφία τους μέ τους προξένους τῶν ξένων Δυνάμεων—κ' ἦταν μαθητῆς τοῦ περιφημοῦ δασκάλου τῆς ἐποχῆς, τοῦ Ἐφραῖμ τοῦ Ἀθηναίου. Τὸ 1757, πού τὸ παίρνουμε ὡς βάση γιά τὸν καθορισμὸ τῆς χρονίας πού γενήθηκε, σὲ ἡλικία 16 ἢ 17 ἐτῶν περίπου, συνόδευσε τὴν ἀποστολὴ γιά τὴν ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου τοῦ Ἁγίου Νεόφυτου ὡς ὑποτακτικός, «Ὁ (τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Φιλόθεου) τῆ προτροπῆ ἐπέμφθη διὰ τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ λειψάνου ὁ Ἱερολογιώτατος ἡμῶν διδάσκαλος Ἐφραῖμ Ἀθηναῖος μετὰ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Παΐσιου..... και ἄλλων, σὺν οἷς ἠξιώθη τῆς συνεκδημίας, ὑποτακτικῶ ὀχημά φέρων τότε, και ὁ τὴν ὄψε ἱστορίαν συνταξάμενος.» (σελ. 522).

Ἴσα μέ τὸ 1762 ὤπηρετοῦσε στήν Ἀρχιεπισκοπὴ ὡς διάκος, ὅπως βγαίνει ἀπὸ τὴν ἐξῆς σημείωση στή σελ. 540: «Ἐν τινι παλαιῷ χειρογράφῳ Κώδικι τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, δευτερεύοντος βαθμοῦ φέρων και γραμματικῶ, ἐπὶ τοῦ μακαρίτου Ἀρχιεπισκόπου Κυρίου Παΐσιου ἔτει 1762 ἐνθυμοῦμαι νὰ ἀνέγνωσα μιὰν ἐπιστολὴν.....» Σύμφωνα να δὲ μέ τὸ ὅ,τι λέει στή σελ. 484 τελειώνοντας τὴν ἐξιστόρηση τῆς ζωῆς και τοῦ ἔργου τοῦ Παΐσιου: «ἐμὸς γέρον, ἐξ ὅτου Ἀρχιμανδρίτης, ὡς συμπατριῶτης μέχρι τέλους ζωῆς αὐτοῦ» χειροτονήθηκε ἱερέας και Ἀρχιμανδρίτης στό διάστημα μεταξύ τοῦ 1762—1767, πού εἶναι κι' ἡ χρονία τοῦ θάνατου τοῦ Παΐσιου.

Τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1777 στάλθηκε ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Χρῦσανθο στή Βενετία γιά νὰ ἐπιστατήση στήν ἔκδοση τῶν «Ἀριστοτελικῶν τοῦ σοφοῦ Κορυδαλέως» πού «εὐχέρειας χάριν τῶν φιλοσπουδαίων τοῦ γένους ἐτυπώθησαν ἐπιστατούντός μου, προκριθέντος πῶς ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ Μακαριότητος ὑπὲρ τούτων και εἰς Βενετῖαν ἐκπελεύσει αὐτῷ 1777 ἔτει Σεπτεμβ.» (σελ. 538). Ὄντας στή Βενετία ἐργάσθηκε ὡς διορθωτῆς κειμένων σὲ τυπο-

γραφεία εκεί κ' ἐπιστάτησε ἐπίσης στήν ἔκδοσιν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, πού γι' αὐτά ξόδευε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρῦσανθος. Τό 1778 τελειώνοντας τήν ἀποστολή του, ὅπως λέει ὁ ἴδιος, ἄν καί οἱ ἐκδόσεις του ἔχουν χρονολογία 1779 καί 1780, πήγε γιά μελέτες στά σπουδαστῆρια τῆς Πάδουας κ' ὕστερα ἀπό λίγο γυρνᾷ στή Βενετία καί βγάζει τό 1786 τό «περὶ ἐπιστολικῶν τύπων» τοῦ Κορυδαλέα (Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν «Ἱστορία τῆς Ἐκκλ. τῆς Κύπρου», 1929, σελ. 97)· τό βιβλίον αὐτό δέν ἀναφέρεται ἀπό τό κ. Λ. Φιλίππου στόν κατάλογο τῶν ἐκδόσεων τοῦ Κυπριανοῦ. (Κι' ὁ Ι. Περισιτιάνης στό βιβλίον του γιά τ' Ἑλληνικά γράμματα στήν Κύπρο ἀπό τό 1570—1878 σελ. 40—41 καί 112 ἀποδίδει αὐθαίρετα δυό ἐπιγραφές σέ ἀρχαίον στήν πέννα τοῦ Κυπριανοῦ.) Στή Βενετία ἀρχίζει νά μεταφράζει τήν Ἱστορία τοῦ Στεφάνου τοῦ Λουζουιανοῦ Τῆ βρίσκει ἄνω ἄνω λειψύ ἐλαττωματική καί ἀκατάλληλη καί γι' αὐτό γράφει: «ἔστρεψα τόν ὀφθαλμόν εἰς τὰς ὄδους εὐποροβίβλους βιβλιοθήκας καί ἐξαίρετως εἰς τήν Αὐθεντικήν τοῦ Ἁγίου Μάρκου παρ' ἧς τὰ πλεῖα ἐρανισοῦμην. Ἐρεύνησα λοιπόν..... διαφόρων διαλέκτων μεταγράφων καί μεταφράζων ἐπροσπάθησα ὅσον τό δυνατόν λαμβάνων τας ἐννοίας νά συνθέσω εἰς τό ἀπλοελληνικόν οὐχί τετριμμένον ἴδιωμα.....» (ιβ'—ιγ'). Τό 1788 δημοσιεύει τήν Ἱστορία του κι' ἀπό τό 1794—1798 τόν βρίσκει προϊστάμενον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος τῆς Τεργέστης (βλ. «Ἐκκλ. Κήρυξ», Λάρναξ, 1912 σελ. 409 Ἰεζεκιήλ Βαλανιδιώτου).

Ἡ χρονολογία τοῦ θανάτου του δέν μάς εἶναι γνωστή. Δέ φαίνεται νά εἶχεν ἐπιστρέψει στήν Κύπρο ἀπό τό 1777. Ὁ λόγος ἴσως εἶναι αὐτή ἡ ἴδια του Ἱστορία, πού σέ πολλά μέρη περιέχει ἕνα αὐστηρό καί τσουχτερό κατηγορητήριο ἐναντίον τῆς Τούρκικης κακοδιοίκησης. «Ὅτι αὐτός ἦταν ὁ κύριος λόγος, φαίνεται νά βγαίνει κι' ἀπ' αὐτή του τῆ φράση στήν ἀφιέρωση του: «Πῶς γάρ; εἰ ἐν Κύπρῳ συνταλαιπωρούμενος ἦν βίβλον πονηθεῖσαν καίπερ ἀφυῶς παρά πόδας Ἱερῶν τοῦς σους παραθέσθαι ἠδυνάμην;» Ἄν γυρνοῦσε, θά περιμεθε κανεῖς νά τόν βρεῖ—ἕνα ἄνθρωπο τῆς δικῆς του μόρφωσης κι' ἱκανότητος—ὑποψήφιο γιά μιᾶ Μητροπολιτική θέσιν στήν Κύπρο· κ' εἶναι ἀλήθεια πῶς χήρυσαν θέσεις κ' ἔγιναν Μητροπολιτικές ἐκλογές σέ κείνο τό διάστημα.

Ὁ Κυπριανός, ὅπως ἀναφέραμε καί πῶς ἀπάνω, ἦταν πολὺ γλωσσικός· ἐχτός ἀπό τὰ ἑλληνικά καί τὰ λατινικά, τὰ τούρκικα καί τὰ ἰταλικά, φαίνεται πῶς ἤξαιρε ἀκόμη γαλλικά ἴσως κ' ἐγγλέζικα, ἄν κρίνουμε ἀπό τίς παραπομπές του ἐδῶ κ' ἐκεῖ σέ γαλλικά κ' ἐγγλέζικα βιβλία, πού πιθανόν ὅμως νά τὰ διάβασε σέ ἰταλική μετάφραση, δίνοντας τό πρωτότυπο εἴτε ἀπό ἑσπασιά εἴτε γιά νά παρουσιάζεται αὐθεντικώτερος. Δείγματα

τῶν Ἑλληνικῶν του ἔχουμε τήν ἀφιέρωση του στό Χρῦσανθο, πού προτάσσεται στήν Ἱστορία του, τόν πρόλογο του «πρός τόν φιλεωμένην ἀναγνώστην» καί τήν ἐξιστόρηση του. Τό πρῶτο εἶναι γραμμένο σέ μιάν ἀρχαῖζουσα στεγνή ὁ πρόλογός του σέ μιάν ἀπλοποιημένην ἀρχαῖζουσα ὡς βάση, ἐπηρεασμένη ὅμως ἀπό τή δημῶδη τοῦ τότε καιροῦ καί τήν Κυπριώτικη. Τό τελευταῖο δείγμα, ἡ ἐξιστόρηση του, πού εἶναι καί τό πῶς ἐνδιαφέρει ἀπό τήν ἀποψη τῆς γλώσσας, ἔχει πῶς πολὺ ὡς βάση τήν δημῶδη, ἐπηρεασμένη ἀπό τήν ἀρχαία καί τήν καθαρεύουσα καί τήν Κυπριώτικη. Ἐκεῖ πού διηγᾶται γεγονότα ἀπλά ἢ γεγονότα πού ἀντιλήφθηκε ὁ ἴδιος, τότε ἡ ἀπλή καί ἡ καθαρή του σκέψη πετυχαίνει μιάν ἀνάλογη ἀπλή καί καθαρή ἔκφραση καί διατύπωση. Αὐτό γίνεται ὅταν ἀπευθύνεται στό «φιλεωμένην ἀναγνώστην» τόν ἀγράμματο, τόν ἀπλοῖκό πού θάθελε νά διαβάσῃ τό ἔργο του σωματιῶντας ἐδῶ κ' ἐκεῖ νά πάρη, σά διαβάσει, λίγην ἄνεση. Μά ἐκεῖ πού ζητᾷ νά γενικευθῇ, νά βγάλῃ συμπεράσματα καί νά φιλοσοφήσῃ, τότε ξεχνιέται καί ξεχνᾷ ἔτισης τόν ἀπλόν ἀναγνώστη. Τότε σκέφτεται σάν ἄνθρωπος πού ἔχει ἀξιώσεις νά διαβαστῇ ὡς ἱστορικός συγγραφέας ἀπό τό διαβασμένο καί τόν ἄνθρωπο τῆς πνευματικῆς του τάξης. Τότε οἱ ἀρχαῖοι τύποι κ' ἡ ἀρχαία σύνταξις βρίσκονται διπλά ἀπό τ' ἀπλά καί τὰ δημῶδη καί τὰ κυπριωτικά κ' ἀλληλογροθοκοποῦνται, ἡ φράση περιπλέκεται καί μακραίνει, οἱ σολκισμοί, οἱ βαρβαρισμοί, οἱ ἀσυνταξίες πληθαίνουν, κυριαρχοῦν, ἡ σκέψη θολώνει, κι' ὅτι γενικά χαρᾶς τῆριζει ὡς ἀπλό καί θελητικό κ' εὐχάριστο ἀνάγνωσμα τόν Κυπριανό, μέ λύπη μας ξαφανίζεται. Ὁ ἴδιος γράφοντας τήν Ἱστορία του φρονοῦσε πῶς ἔγραφε στό «ἀπλοελληνικόν», πού σημαίνει γιά μάς στό κάτω—κάτω μιάν ἀπλοποιημένην καθαρεύουσα. Ὁ Σακελλάριος ἐξάλλου στό μικρό του βιογραφικό σημείωμα στόν Α' τόμο τῶν «Κυπριακῶν» σελ. 794—795 ἀναφέρει πῶς ἔγραψε «εἰς δημῶδη Ἑλληνικήν γλῶσσαν», ἐνῶ ὁ κ. Λ. Φιλίππου τήν χαρακτηρίζει ὡς «ἀπλήν, εὐληπτόν, πλησιάζουσαν πρὸς τήν καθαρεύουσαν». Ἰδοῦ μερικές λέξεις του καί φράσεις βαλμένες μέ τό δικό του τόν τρόπο σ' ἕνα κράμα πού τού λείπει ἀκόμα κι' αὐτή ἡ ὀρθή στίξη: «ἐμπρησθικαί, ἐξεσκεπασθησαν, μήτε πρέπει νά βαλθῇ εἰς ἀμφιβολίαν πῶς ἡ Ρόδος καί ἡ Δήλος ἦσαν ἡ πρῶτα, ἰξευρομεν, κόννος, εὐγένουον, πέτρας καί πέτρες, ζυλοκαρπίαν, αἰμυαλός, χυμένα, μεμιγμένα, ἐγκεχειρισθη, προεστῶται καί προεστῶτες, ἀπέρασαν νά ἀζηνηθῇ, ἐνός Τούρκου γηραλέου ἔχων» κ.τ.λ.

Κι' ὅμως παρ' ὅλα αὐτά καί μόλον πού περιέχει ὀχι ὀλίγα λάθη γεγονότων καί συμπερασμάτων, τό μέρος ἐκεῖνο πού ἀφορᾷ ὀρισμένην ἐποχή τῆς Τουρκοκρατίας πού ὁ ἴδιος

τήν ἔζησε καί-τῆ γνώρισε ἀπὸ αὐτόπτες μάρτυρες, παραμένει ἕνα πολυτιμότερο ἀπόχτημα γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ τόπου μας. Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν στὸ βιβλίο του τὴν ὀνομάζει «πηγὴν πολυτιμοτάτην πρὸς γνῶσιν τῆς τε πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Κύπρου». Γιὰ τὸ μέρος αὐτὸ βασίστηκε ἀπάνω σὲ παλιούς κώδικες καὶ σημειώσεις πού διάβασε στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ, σὲ κάποιο σημείωμα πού τοῦδωκε ὁ Γάλλος Πρόξενος Ἀστίερ γιὰ ὀρισμένα γεγονότα, σὲ δικές του σημειώσεις πού τὶς φύλαττε, γιατί εἶχε πάντα σκοπὸ νὰ γράφει τὴν ἱστορία τῆς πατρίδος του στὸν καιρὸ του (βλ. σελ. 408)· κι ὅταν ἦτανε στὴν Ἰταλία ἀπάνω σ' ὅτι, του εἶχε στεῖλει ὁ Ἀρχιδιάκονος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἰωαννίκιος, κι ὅτι ἀκουσε ἀπὸ τὸ γιό του Ἀρχιεπισκοποῦ Χρῦσανθου, τὸν Μιχαήλ, πού βρισκόταν κι' αὐτὸς τότε στὴ Βενετία. Κι' ἀνάμεσα ἀπ' ὅτι γράφει, αἰσθάνεται κανεὶς τὴ θερμὴ φιλοπατρία του, τὴν εὐσέβεια του, τὸν σκεπτικισμό του («ὀαναγνώστης κρινέτω»), μὰ καὶ τὴν προσοχὴ του νὰ μὴ θίξῃ τὴν πίστη τοῦ λαοῦ, τὴ φιλοπονία καὶ τὴν ἀγάπη του γιὰ τὴν ἀλήθεια. Κάπου—κάπου μὲ ἀδρότατες πινελιές σου δίνει μερικoὺς ἐξοχoὺς χαρακτηρισμοὺς τοῦ τόπου καὶ τοῦ λαοῦ, ὅπως λοχάρη «ἀλλ' αὐτὴ εἶναι μιὰ ὑπερβολή, λέγω, τῶ ὄντι Κυπριώτικη» καὶ «ἀχαριστία φεῦ, κακὴ κληρονομία τῶν Κυπρίων παλαιωτάτη».

Ἡ ἱστορία τοῦ Κυπριανοῦ δὲν πρέπει νὰ λείπῃ ἀπὸ κανένα κυπριώτικο σπίτι κ' ἡ εὐκαιρία πού παρουσιάζεται μὲ τὴν τέταρτη τῆς ἔκδοσης, πανομοιότυπη τῆς πρώτης, εἶναι μοναδική—μῶλον πού ἐδῶ κ' ἐκεῖ μερικὲς λέξεις ἔχουν (ἀπὸ τυπογραφικὸ λάθος;) μεταβληθῆ.

Πουλιέται στὸ Τυπογραφεῖο τοῦ Ε. Ἰωάννου, 69 Τρικοῦτη, Λευκωσία, γιὰ 4 σελίνια.

I. Συκουτρῆ. Σίμος Μενάρδος, Ἀθῆναι. Τύποις Παρασκευᾶ Λεῶνῃ 1933.

Ἵσως κανεὶς ἄλλος νὰ μὴν ἦτανε τόσο καὶ πιὸ κατάλληλος ἀπὸ τὸν Καθηγητὴ κ. Συκουτρῆ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸν Μενάρδο ὡς «ἕνα κλασσικὸν φιλόλογον» κι' «ὡς πνευματικὴν προσωπικότητα ὅπως τὴν βλέπει ἕνας εὐγνώμων μαθητῆς». Κι' αὐτὸ ὄχι γιατί εἶχε πιὸ πολλὰς εὐκαιρίες ἀπ' ἄλλους νὰ τὸν ἀκούσῃ, νὰ τὸν συναναστραφῇ, νὰ τὸν γνωρίσῃ καὶ νὰ νιώσῃ ἔτσι πιὸ καλὰ καὶ πιὸ βαθεῖα τὸν ψυχικὸ καὶ τὸν διανοητικὸ του κόσμον, μὰ γιατί φαίνεται ὁ ἴδιος—ὄχι βέβαια ἀπὸ ἐπίδραση ἀλλ' ἀπὸ τὴ φύση—μιὰ συγγενῆς ἰδιουσυγκρασία σ' ἕνα τέτοιο βαθμὸ πού νὰ παρουσιάζεται ἀντάξιος ὁπαδὸς

καὶ σὲ πολλὰ μιμητῆς καὶ συνεχιστῆς τοῦ ἔργου του. Ζητᾷ καὶ θέλει νὰ τὸν περιγράψῃ καὶ νὰ τὸν κρίνῃ κι' ἀκόμα νὰ τὸν ὑπερασπιστῆ ἀκολουθώντας τὶς προαναφερμένες γραμμές, πού ἀποτελοῦν τὴ μεγάλη καὶ πλατεῖα λεωφόρο τοῦ δημοσιευόμενου λόγου, πού ἀπάγγειλε στὸ φιλολογικὸ μνημόσυνο ἀπὸ τὴν Ἐπιστημονικὴ Ἐταιρεία στὶς Ἀθῆνες τὴν 22 τοῦ Νιόβρη τοῦ 1933, χωρὶς νὰ μπορεῖ ὅμως ν' ἀποφύγῃ, ἀπ' ἀγάπη γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ δασκάλου κι' ἀπὸ ἑσωτερικὴ συμπάθεια γιὰ τὸ ἔργο του, νὰ μπαινοβγῇ καὶ νὰ σεριανίσῃ μὲ χαρὰ στὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη πάροδο καὶ διακλάδωση τῆς. Κι' ἂν ἦταν δυνατὸ ὁ μακαρίτης Καθηγητῆς νὰ διάβαζε τὴν ἐπιμνημόσυνη τούτη μελέτη, γραμμὴν σύμφωνα μὲ τὶς γλωσσικὲς καὶ λογοτεχνικὲς του ἀπόψεις, μὲ τὸ δικό του ὄφρος, θὰ χαιρόταν καὶ θὰ πῆγαινε νὰ πιστεῦσῃ σὲ μιὰ πνευματικὴ μεταψύχωση βλέποντας τὸ μαθητὴ του νὰ ζῆ καὶ νὰ ὑπάρχῃ ἕνα γνήσιο πνευματικὸ παιδί του. Ἀγγίζει τόσες καὶ τόσες ἄλλες πλάγιες ἀπόψεις στὸ θέμα τῆς βασικῆς καὶ κύριας του ἔρευνας, ἀναγκασιότατες ὅμως ἴσως, γιστὶ εἶναι στενά κι' ἀχώριστα συνδεμένες μαζί τῆς γιὰ τὴν κατανόησιν τῆς, πού φανερώνει τὶς ἀπόψεις κι' ἀντιλήψεις του γιὰ θέματα πού πρέπει ν' ἀποτελέσουν τὰ θέμελα στὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη εἰδικὴ μονογραφία. Μιλᾷ σὲ γενικὲς μὰ ζωρᾷ ἀναγλυφικὲς γραμμές γιὰ τὴν πανεπιστημιακὴ του διδασκαλία καὶ τὰ φροντιστηριακὰ του μαθήματα, τὴ μέθοδο τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ λογοτεχνικῆς του ἐργασίας, τὶς γλωσσικὲς του ποιηθῆσεις, τὶς μεταφραστικὲς ἀντιλήψεις καὶ γιὰ τόσα ἄλλα στοιχεῖα πού ἐνωμένα ἀποτελοῦν τὴν προσωπικότητα τ' ἀγαπημένου του δασκάλου. Κι' ἀκόμα ὑποδεικνύει τόσα ἄλλα· πὼς πρέπει νὰ μελετῆθῃ ἐξεχωριστὰ ὡς ἄνθρωπος κι' ὡς πολυτεύμενος κ' ἐπιθεωρητῆς τῶν σχολείων στὴν Κύπρο, ὡς καθηγητῆς στὴν Ὁξφόρδη, Γραμματέας τῆς Ἀκαδημίας καὶ τόσων ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἐταιρειῶν καὶ συνδέσεων. Ἔστι θὰ γίνῃ δυνατὸ νὰ βρεθῆ, νὰ συγκεντρωθῇ καὶ νὰ ἐτοιμαστῆ σ' ὅλα τὸ χρειαζόμενον καὶ τὸ προεπιβλεπόμενον ὕλικὸ γιὰ μιὰ συμπληρωμένη βιογραφία, πού θάναί κι' ἄλλο τὸ μέρος τοῦ ἔργου του ἐκείνου πού πρὶν νὰ ἐκδοθῇ καὶ νὰ φανερωθῇ σὲ μιὰ ἐνιαία ὁλοκλήρῃ αὐτοτέλεια. Κ' ἡ μελέτη τοῦ κ. Συκουτρῆ, ὅσο κι' ἂν ἔχει κανεὶς τὶς ἐπιφυλάξεις του, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ συμφωνῆσῃ μαζί του—κ' ἔτσι καὶ μαζί μὲ τὸ δάσκαλο του—σὲ μερικὰ σημεῖα, θ' ἀποτελῆ, μαζί μὲ τὴ δημοσιευόμενη βιβλιογραφία αὐτοῦ τέλος τῆς μελέτης τόσο ἐπιστημονικὰ φροντισμένη, τὸ σημεῖο πού θὰ παίρνει ὡς ἀρχὴ γιὰ τὸ τράβηγμα τῆς γραμμῆς στὴ μελέτη του καὶ στὴν ἔρευνα του.

Γράφοντας γιὰ τὴ βιβλιογραφία του αὐτοῦ ὁ κ. Συκουτρῆς λέει (σελ. 35): «Ἐννοεῖται ὅτι

κατάλογος αὐτὸς δὲν ἐξαντλεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ Μενάρδου δημοσιευθέντα καὶ εἰς τὴν Κύπρον καὶ ἐδῶ ἤμπορεῖ ὅμως ν' ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν πρὸς νέας συμπληρώσεις. Προσέθεσα ἐπίσης ἐκ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν Σ. Μενάρδον δημοσιευμάτων, ὅσα παρουσιάζουν βιογραφικὸν ἢ κριτικὸν ἐνδιαφέρον». Τὰ ἐπόμενα προσφέ-

ρονται ὡς μιὰ συμπλήρωση, καὶ κάθε ἄλλο παρὰ ἐξαντλοῦν τὴν τέτοια προσπάθεια, κι' οὔτε περιλαμβάνουν παραπομπές σὲ τραγούδια του ποῦ δημοσιεύθηκαν στὸν Κυπριώτικο τύπο καὶ ποῦ μῆκανε κατόπι στὶς συλλογές του: τὸ «Στέφανο» καὶ τὰ «Ἐπιγράμματα»:

Α' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ

1¹ Φωνητικὴ τῆς διαλέκτου τῶν σημερινῶν Κυπρίων καὶ ὄχι Φωνητικὴ τῶν σημερινῶν Κυπρίων. Ἀθηνᾶ 6(1894)145—73. Αὐτόθι: Διορθώσεις καὶ Προσθήκαι εἰς τὴν ἐν σελ. 145—73 δημοσιευθεῖσαν περὶ Κυπριακῆς διαλέκτου διατριβὴν σ. 462—468.

4. Ἀνατύπωσις: Ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ ἀρ. 1008—1017, 1900.

5. ² Ἀνατύπωσις: Ἐφημ. «Σάλπιγξ» Λεμεσοῦ 1 Ἰανουαρίου, 1902. Ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Κύπρου» Λευκοσίας 1 Ἰανουαρίου, 1902.

Κρίσις: Φιλολογικὸν ἀντισημείωμα περὶ τοῦ Πλουμιστήρα ὑπὸ Φιλίστορος, Ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Κύπρου» Λευκοσίας 19]1 Φεβρουαρίου 1902.

Καὶ πάλιν περὶ Πουλουστρήνας ὑπὸ Φιλίστορος. Αὐτόθι 9]22 Φεβρουαρίου 1902.

Θ. Μήκων Τὸ περὶ Πλουμιστήρας σημεῖωμα τοῦ Σ. Μενάρδου. Ἐφημ. «Νέον Ἐθνος» Λάρνακος 12]25 Ἰανουαρίου 1902.

Ἰωάννου Γ. Καραγεωργιάδου περὶ Πουλουστρήνας. Αὐτόθι 26]8 Φεβρουαρίου 1902.

Πολυβίου Ι. Κωνσταντινίδη ἢ Πουλουστρήνα. Αὐτόθι 26]8 Φεβρουαρίου 1902.

Ι. Σταματιάδου Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Διευθυντὴν τοῦ «Νέου Ἐθνοῦ». Αὐτόθι 9]22 Φεβρουαρίου 1902.

7. Ἀνατύπωσις: Ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ ἀρ. 280, 1903. Αὐτόθι ἀρ. 226, 1 Φεβρουαρίου 1902 καὶ ἀρ. 228, 15 Φεβρουαρίου 1902.

8. Ἡ Ρήγαινα (ἐκ τῆς διαλέξεως ἦν ὁ κ. Σίμος Μενάρδος ἐποίησατο πρὸ τινος ἐν φιλολ. ἐσπερίδι ὑπὲρ τῆς Κυπριακῆς ἐκθέσεως. Δημοσιεύομεν τὸν ὠραιότατον ἐπίλογον ἔχοντα περίπου ὅς ἐξῆς:) Ἐφημ. «Σάλπιγξ» Λεμεσοῦ 1 Ἰανουαρίου 1901.

Ἀνατύπωσις: Αὐτόθι 21]9, 28]9, 5]10, 12]10, 18]10, 25]10, 2]11, 8]11, 16]11 καὶ 21]11|1901.

Κρίσις: Μ. Σεβαστῆ Ἡ Ρήγαινα «Φωνὴ τῆς Κύπρου» 5]18|10|1902.

9. Ἀνατύπωσις: Ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ ἀρ. 364—370, 1904, Ἐφημ. «Σάλπιγξ» Λεμεσοῦ ἀρ. 1098—1107, 1109—1112, 1904.

10. Ἀνατύπωσις: Ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ ἀρ. 370 καὶ 371, 1904.

³ Ἀναδημοσίευσις περικοπῶν ἐκ τοῦ προλόγου. Ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ 1 Ἰανουαρίου 1905. Ὁ θρήνος τῆς Κύπρου. Ποίσις ὁ ποιητῆς του. Μία μελέτη τοῦ κ. Μενάρδου. Ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ 20 Μαΐου, 1910.

12. Ἐκ τοῦ Τοπωνυμικοῦ τῆς Κύπρου. Ἐφημερίς «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ 22 Μαρτίου 1907.

⁴ Ἐκδοσις εἰς βιβλίον. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1907.

Κρίσις: Kretschmer ἐν «Glossa» 1909 σ. 1 366.

Τὸ Τοπωνυμικὸν τῆς Κύπρου κρινόμενον ὑπὸ τῆς Ἐπιθεωρήσεως τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν. Ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ 31 Ἰανουαρίου 1908.

Βιβλιογραφία «Τὸ Τοπωνυμικὸν τῆς Κύπρου» Δ. Δ. Ἐφημ. «Σάλπιγξ», Λεμεσοῦ ἀρ. 1222, 1907.

Τοπωνυμικὸν τῆς Κύπρου Ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ 22 Μαρτίου 1907.

14. Μετάφρασις: Ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ 31 Ἰανουαρίου 1908.

1. Ἡ κατάταξις εἶναι ἡ ἴδια ὅπως ἐστὶν ἐν τῇ μελέτῃ, καὶ καταχωρεῖται ἡ συμπλήρωσις χωρὶς νὰ ἐπαναλαμβάνεται τὸ συμπληρούμενον. Ἐπίσης χρησιμοποιοῦμε τὴν καθαρῆς γλώσσας γιὰ σκοποὺς ὁμοιομορφίας κτλ.

2. Τὸ ἄρθρον ἐστὶν Ἐφημ. «Ἀλήθεια» τῆς 15]2|1902 ἐπιγραφόμενον Δελτίον καὶ ποῦ τ' ἀναφέρει στὸν κατάλογον τοῦ ὁ κ. Συκουτρῆς ἀρχίζει «Ἡ ἐτυμολογία τῆς πλουμιστήρας κατήντησε δευτέρον Ἀρχιεπισκοπικὸν ζήτημα...»

15. Ὁ ἐναρκτήριος λόγος τοῦ κ. Μενάρδου εἰς τὴν Ὁξφόρδην. Ἡ προσφώνησις τοῦ Ἀντιπρυτάνεως. Ἐν ἄρθρον τοῦ Νιρβάνου (ἀπόσπασμα). Ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ 1 Ἰανουαρίου 1908. Πρβλ. αὐτόθι ἄρθρον ὑπὸ τίτλον Δελτίον.

Ἔργα καὶ Ἡμέραι. Τιμαὶ εἰς Κύπριον (τὰ τῆς δεξιῶσεως εἰς Ὁξφόρδην). Κ. Ἐφημ. «Ἐλευθερία», Λευκοσίας 23 Μαΐου 1908.

Ὁ Hellenic Herald περὶ τοῦ κ. Σίμου Μενάρδου. Ἐφημ. «Σάλπιγξ», Λεμεσοῦ ἀρ. 1311, 1909.

Π. Νιρβάνου, Ὁ Ὁξφορδιανὸς Ἕλλην. Ἐφημ. «Ἀλήθεια», Λεμεσοῦ 30 Σεπτ., 1911.

Ἡ θρησκευτικὴ ποιήσις τῶν Βυζαντινῶν. Δευτέρα διδασκαλία τοῦ κ. Μενάρδου ἐν Ὁξφόρδῃ (μετάφρασις ἀπὸ τὸ Hellenic Herald). Ἐφημ. «Ἐλευθερία», Λευκοσίας ἀρ. 149—151, 1908

Ἡ ἀξία τῆς Βυζαντινῆς καὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς σπουδαῖς. Ἐφημ. «Ἀλήθεια», Λεμεσοῦ 19|2 καὶ 26|2|1909. Πρβλ. Οἱ καθηγηταὶ τοῦ Oxford καὶ ἡ Σάλπιγξ. Ἐφημ. «Σάλπιγξ» Λεμεσοῦ 5 Μαρτίου 1909.

18. Ἀνατύπωσις: Ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ 11|3, 17|3, 24|3, 7|4, 16|4, 28|4, 5|5|1911.

* [71. Ἡ μετὰ Χριστὸν Ἑλληνικὴ φιλολογία. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἄσματα. Αἱ ἀνώνυμοι ραψωδίαὶ τῶν βουνῶν. Ἐνας θαυμάσιος ἐπίλογος. Ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ 17 Φεβρουαρίου 1912].

** [72. Χειμωνιάτικο τραγοῦδι (κατὰ τὸ Γαλλικόν) (εἰς τὸν κ. Λ. Ζ. Πιερίδην) (Σ. Μ.) Ἐφημ. «Σάλπιγξ» 1 Ἰανουαρίου 1900].

Γ. ΑΡΘΡΑ, ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ, ΔΙΑΦΟΡΑ

Περὶ τοῦ Ἀρχαίου Πολιτισμοῦ (δημόσιον μάθημα τοῦ συλλόγου «Ἰσότητος») Ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ ἀρ. 547—550, 1890.

Εὐχὴ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ἑγκαινίων τοῦ ἡμετέρου Γυμνασίου (Μ.) Ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ 23 Ἀπριλίου, 1894.

Ἀρχαιότητες. Ἀνάγκη ἀπόλυτος νόμου περὶ ἀρχαιοτήτων. Σώσατε ὅτι ἔμεινεν. Ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ 10|22 Μαρτίου 1894.

Ἢ οὔτε οἱ ξένοι οὔτε ἡμεῖς. Ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ 7|19 Ἀπριλίου 1894. Πρβλ. Αἱ ἀρχαιότητες. Ἐφημ. «Νεολόγος» Κωνσταντινουπόλεως 24 Μαΐου 1894.

Καὶ τὰ ὑπὸ κάτω τῆς γῆς. Ἐφημ. «Σάλπιγξ» Λεμεσοῦ 14 Μαΐου 1894.

Ἐξ Ἀθηνῶν (ἀνταποκρίσεις) (Σ. Μ.) Ἐφημ. «Σάλπιγξ» Λεμεσοῦ 2 Νοεμβρίου 1902. Ὀλίγα σχέψεις περὶ Ἑλλάδος. Α. καὶ Β. (Σ. Μ.) Ἐφημ. «Σάλπιγξ» Λεμεσοῦ 3 Αὐγούστου 1902.

Τὸ μαγκάλι τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, (Στύπαξ). Ἐφημ. «Σάλπιγξ» Λεμ. ἀρ. 827, 1899.

Τὰ ἐν Ἑλλάδι (Σ. Μ.) Ἐφημ. «Σάλπιγξ» Λεμεσοῦ ἀρ. 1073, 1904.

Ἐπίλογος (κατὰ τὴν ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων ἐσπερίδα τῆς λέσχης «Ἀθηναίου» ὁ κ. Σίμος Μενάρδος λαβὼν τὸν λόγον εἶπεν εἰσαγωγικῶς ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐσπερίδος, ἐμνήσθη δὲ καὶ τῶν Βουλγαρικῶν πολέμων τῶν ἡμετέρων αὐτοκρατόρων καταλήξας περὶ τοῦ ὡς ἐξῆς:). Ἐφημ. «Σάλπιγξ» Λεμεσοῦ 1 Ἰανουαρίου 1904.

14. ² Σίμος Μενάρδος. Ἐφημ. «Σάλπιγξ» ἀρ. 866, 1905.

Φιλολογικαὶ περὶ Κύπρου διαλέξεις εἰς τὸν Παρνασσὸν κατὰ τὴν ἐκδρομὴν τῶν Κυπρίων ἐκεῖ. Ὁμιλῆται Πολίτης, Λάμπρος, Μενάρδος. Ὁ κ. Μενάρδος περὶ τῆς Ρήγαινας Ἐλεωνώρας. Ἡ φιλολ. συνεδρίασις τοῦ Παρνασοῦ (μέρος τοῦ λόγου) Ἐφημ. «Ἀλήθεια», Λεμεσοῦ ἀρ. 185, 1901.

Ἡ Ἐποπτεία τῆς παιδείας καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ Μουσείου. Ἐφημ. «Ἀλήθεια», Λεμεσοῦ 4 Δεκεμβρίου, 1909.

Δεισιδαιμονία. (Μ.) Ἐφημ. «Ἀλήθεια», 1 Ἰανουαρίου 1907.

Ὁ φίλτατος Σίμος Μενάρδος δ. φ. ἔτυχε διδακτορικοῦ πτυχίου τῆς νομικῆς σχολῆς μετὸν βαθμὸν ἴλιαν καλῶς, κτλ. Ἐφημ. «Ἀλήθεια», Λεμεσοῦ ἀρ. 771, 1895.

* καὶ ** Τελείως νέοι ἀριθμοί.

1. Αὐτὸ τὸ ἄρθρον τῆς βιβλιογραφικῆς καταλόγου τοῦ κ. Συκουτρῆ χωρὶς ἡμερομηνία. Εἶναι στὴ σειρά τῶν ἀρθρῶν ποῦ εἶναι ὅπως καὶ τοῦτο ἀνωτέρω καὶ τ' ἀναφέρει στὸ γράμμα τοῦ σπην «Ἀλήθεια» γιὰ τὰ 25 χρόνια τῆς.

2. Στὴ σειρά 140ς ὑποψήφιος ὡς εἰδικὸς ἀντιπρόσωπος σπην ἑνορία τῆς Λεμεσοῦ Ἁγίας Νάπας—Ἁγίας Τριάδος γιὰ τὴν ἐκλογή τοῦ Ἐπισκόπου Κερύρας, Κύριλλου, ὡς Ἀρχιεπισκόπου.

² Άγνωστος ἥρωσ. (Σ. Μ.) Ἐφημ. "Ἀλήθεια., Λεμεσοῦ ἀρ. 893(28)1898.

¹ Leg. Council of Cyprus. Minutes of the Session of 1909 vol. XXI p. 197—198 καὶ 218.

Leg. Council of Cyprus. Minutes of the Session of 1908 vol. XX p. 144—145.

² Ἐκκλησις πρὸς τοὺς διδασκάλους διὰ τὴν συλλογὴν καὶ καταγραφὴν Κυπριακῶν Τοπωνυμιῶν. Ἐφημ. "Ἀλήθεια., Λεμεσοῦ ἀρ. 1012, 1900.

Μία ἐπιστολὴ ὑπὸ Νικ. Ἐφημ. "Φωνὴ τῆς Κύπρου., Λευκωσίας 9/12 Μαΐου 1909.

Ψυχάρη: Ρόδα καὶ μῆλα τὸμ. Δ. Ἀθήνα 1907. Πρόλογος σ. 8. Σὲ φίλο Κυπριώτῃ σ. 96—97 καὶ σ. 67—72.

Ἄομηριζὸς Στ'. τῷ Κω Σίμω Μενάρδω Δ. Μ. Σάρρος. Ἐφημ. "Σάλπιγξ., Λεμεσοῦ ἀρ. 1058, 1904.

Αὐτόθι Βίωνος III (Werther). ³

«Ἡ ὑπομονὴ τοῦ Ζήνωνος» Ἐφημ. "Ἀλήθεια., Λεμεσοῦ 1 Ἰανουαρίου, 1898 (Στύπαξ) Πρβλ. Αὐτόθι Ἡ φιλολογικὴ Ἀλήθεια—Δελταρὸς ἀρ 881)16, 1898.

Σίμος Μενάρδος(νεκρολογία) ὑπὸ τοῦ Ν. Κλ. Λανίτη. Ἐφημ. "Ἀλήθεια., Λεμεσοῦ 28 Ἰουλίου 1933.

Ὁ Μενάρδος ὑπὸ Χρ. Γ. Παντελίδη, Ἐφημ. "Ἐλευθερία., Λευκωσίας 2 Αὐγ. 1933.

An attempt at a bibliography of Cyprus by C. D. Cobham, edited G. Jeffery, 1929, S. Menardos p. 40—41.

Σίμος Μενάρδος ὑπὸ Α. Κ. Ἰντιάνου. Ἐφημ. "Πρωϊνῆ., Λευκωσίας 6)8, 8)8, 9)8, 10)8, 11)8)1933.

Κ. Παλαμᾶ: "Σκληροὶ καὶ Δειλοὶ Στίχοι., Στὸ Σίμο Μενάρδο σ.275. Ἀθήνα 1933.

1. Ἀναφέρονται στὴ συζήτηση γύρω ἀπὸ τὴ δουλειὰ του ὅταν ἦταν Ἐπόπιος τῆς Παιδείας, ποὺ ὀδήγησε στὴν παραίτησή του.

2. Τὴν ὑπογράφεi ὡς μέλος τῆς Ἐπαρχ. Ἐκπαίδ. Ἐπιτροπῆς.

3. Χρησιμοποίησε ἐπίσης ὡς ψευδώνυμα τὸ Πολύφημος καὶ Κύκλωψ βλ. Ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ 1)11)1904 καὶ 1)10)1904.

ANT. INTIANOS

Κώστα Μόντη.—«Μὲ μέτρο καὶ χωρὶς μέτρο», Κύπρος, 1934.

Στὸ σύντομο πρόλογο τῆς μικρῆς συλλογῆς του, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ δέκα ποιήματα καὶ δέκα πρόζες, ὁ κ. Μόντης σημειώνει μονάχος του πὼς τὴν πρώτη του ἐμφάνισή θά τὴν ποθοῦσε πῶς σοβαρὰ καὶ πολὺ πῶς ἀξία. Αὐτὴ ἡ μαρτυρία τοῦ «γνώθι σαυτόν» μᾶς κάνει εὐθύς ἐξ ἀρχῆς συμπαθητικὴ τὴν λογοτεχνικὴ προσπάθεια ἐνὸς νέου, ποὺ στὸ κάτω κάτω μπορεῖ νὰ ἐξέδωκε τὸ βιβλιαράκι του καὶ γιὰ λόγους ἄσχετους μὲ τὸν πλουτισμὸ τῆς Κυπριακῆς λογοτεχνίας. Ἄλλο βέβαια εἶναι τὸ ζήτημα ἀν εἶναι σωστὸ νὰ ἐμφανίζεται ἕνας λογοτέχνης, καὶ μάλιστα νέος, μὲ ἐργασία του ποὺ δὲν τὴν ἐγκρίνει ὁ ἴδιος ἢ ποὺ τὴ νομίζει κατώτερη τῆς ἀξιωσύνης του. Αὐτὸ ἐνδιαφέρει τὸν ἴδιο. Ἐμᾶς, ὅπως καὶ κάθε ἀναγνώστη, ἐνδιαφέρει αὐτὸ ποὺ μᾶς προσφέρει ὁ κ. Μόντης καὶ πάνω σ'αὐτὸ θέλουμε νὰ διατυπώσουμε μερικὲς παρατηρήσεις.

Ἡ γενικὴ ἐντύπωση ποὺ δίνει ἡ ἐργασία του δὲν εἶναι βέβαια ὅλως διόλου ἱκανοποιητικὴ. Ἐχεῖ τὸ μεγάλο προσόν νὰ γράφει μὴ γλώσσα στρατῆ, ἀπλῆ, ζωντανή, χωρὶς ἀκροβατισμούς. Ἄλλ' αὐτὸ εἶνε ἄραγε ἀρκετό; Ὅ,τι δίνεται στὸ βιβλίον τοῦ κ. Μόν-

τη ἔχει τὸ σημάδι τῆς προχειρότητας καὶ τῆς βιασύνης. Κάθε κομμάτι χωριστὰ φαίνεται σὰν ἀπόσπασμα ἐνὸς ἔργου τοῦ πρέπει καὶ συμπληρωθεῖ. Τὸς λείπει δηλαδὴ ἡ ἀρχιτεχτονικὴ ἀρτιότης καὶ τὸ μέστωμα, τοὺς λείπει καὶ ἡ ἐπιγραμματικὴ χάρη. Τὰ τραγούδια του διαπνέονται ἀπὸ μιὰ ἀναιμικὴ, γυναικεῖα εὐαισθησία. Μερικὰ θά μπορούσαν νὰ γραφτοῦν καὶ ἀράδα σὲ πεζο—χωρὶς πάλι δυστυχῶς νὰ λένε τίποτα.

Ἡ Θουλίτσα μὲ κοίταξε
μὲσ' τὰ μάτια βαθεῖα
καὶ μαζὶ μου λεγώθηκεν
ἀπὸ γέλιο τρελλό...
Στὸ λαϊκὸ τὴν ἐφίλησα,
στὸ λαϊκὸ καὶ στὰ χεῖλια...
Τ' ἀγεράκι στὰ πέφκα
τραγουδοῦσε ἀπαλά...

Δὲν ξαίρω ἀν ὁ κ. Μόντης εὐκολογράφει. Ὅ,τι παρουσιάζει ὅμως δὲν εἶναι ἀσφαλῶς παρὰ τὸ ἀπόσταγμα ἐπιτόλαιων, ἐπίδερμικῶν συγκινήσεων ποὺ ζητοῦν νὰ σαρκωθοῦν σὲ στιχουργικὰ παιχνίδια ὄχι καὶ πολὺ ἐπιτυχημένα. Ἡ διάθεσις αὐτῆ τοῦ κ. Μόντη φαίνεται καθαρὰ καὶ στὸ πεζο («Γραμματικὴ»), κ' εἶναι φανερὴ προσπάθεια γιὰ δημιουργία φόρμας—φόρμας ἐξωτερικῆς, χωρὶς περιεχόμενο. Εἴμαστε βέβαιοι πὼς ὁ κ. Μόντης σύντομα θά καταλάβει ὅτι κ' ἡ ποίησις κ' ἡ πεζογραφία

είναι κάτι παραπάνω από ένα παιγνίδισμα επίπολαίων στοχασμών. Από τα πεζά του αξιοπρόσεχτο όποσδήποτε είναι το «σ' ένα φωτεινό διάλειμμα έφεροσύνης» που παρ' όλο τὸ τριμμένο θέμα του μάς πείθει πὸς ὁ νεαρός λογοτέχνης μπορεί νὰ δονηθεῖ κι ἀπὸ συγκινήσεις πὸν βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσια τοῦ ἔρωτισμοῦ.

Δὲ θέλω νὰ κλείσω τὸ σημείωμα αὐτὸ χωρὶς νὰ φανερώσω τὴν πεποίθησή μου ὅτι ὁ συγγραφέας τοῦ μικροῦ βιβλίου «Μὲ μέτρο καὶ χωρὶς μέτρο,» ἔχει μιὰ λογοτεχνικὴ ἱκανότητα, πὸν ἀργότερα ἴσως δώσει ὄριμους καρπούς.

ΚΩΣΤΑΣ ΑΣΣΙΩΤΗΣ

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΞΕΚΑΘΑΡΙΣΜΑ

Ἀπὸ τὴν ἐνδόμυχη διάθεση συναγελασμοῦ, ἀπὸ τὴν ἔλλειψη ἄλλων ἀξιόλογων θεαμάτων, ἀπὸ τὴν ἱκανοποίηση—ὡς ἕνα σημεῖο—πνευματικῶν καὶ κοινωνικῶν μας ἀναγκῶν, ὁ κινηματογράφος μπήκε πιά καὶ στὴ δική μας τὴ ζωὴ σὰν κάτι τὸ ἀπαραίτητο. Κατάντησε ἡ μοναδικὴ σχεδὸν ἐγχωριστὴ τοῦ κόσμου τῶν πόλεων, πὸν ξεσηκώνει κιόλας ἀπ' αὐτὸν πολλὰ στοιχεῖα καὶ τὰ μάζει στὴ ζωὴ του : Μόδες, τραγούδια, χοροὶ, διανοητικότητες, αἰσθήματα κινηματογραφικὰ, εὐκόλα καταχτοῦν καὶ γίνονται πάγκοινα μὲ τὴν ὁμαδικὴν ὑποβολὴ πὸν ἔξασκεῖ ὁ κινηματογράφος. Γιατὶ εἶναι ἡ μόνη ἴσως ἀνεξήγητη πὸν ἔρχεται σήμερὰ σὲ στενωπὴν τὴν ἀμεσώτερη ἐπαφὴ μὲ τίς πιὸ πλατιεὶς μάζες τοῦ λαοῦ. Χρειάζεται λοιπὸν νὰ μὴ τὸν ἀγνοήσουμε, ἂν θέλουμε ἡ ἐπίδρασή πὸν θὰ ἔξασκήσει στὸν τόπο μας νὰ μὴ εἶναι πάντα βλαβερὴ.

Ὡς τώρα ἀφέθηκαν οἱ διευθυντὲς τῶν ἐδῶ κινηματογράφων νὰ φέρουν ἀπὸ τὴν παγκόσμια κινηματογραφικὴ παραγωγὴ ὅ,τι τύχαινε μπροστά τους πὸν συμφέρον, πὸν ἔμπορικό. Ἔτσι συνηθίσαμε νὰ βλέπουμε ἀνεξέλεχτα κάθε φιλμ πὸν μᾶς παρουσιάζεται, ἀνίσχυροὶ νὰ ξεχωρίσουμε ἀπὸ πρὶν ἕνα καλὸ ἀπὸ ἕνα ἀσήμαντο ἔργο. Ἔτσι εἶδαμε τὰ χειρότερα, τὰ πιὸ κουτὰ, τὰ πιὸ ἀντικαλλιτεχνικὰ φιλμ, πὸν στέκονται ὁμως ὅτῃν πλατιά κατανάλωση, γιατί συγκινοῦνε τὸν κοσμικὴν μὲ γλυκανάλατες ρομαντικότητες, μὲ παλληκαριεὶς ἀπίθανες καὶ μὲ ὑποθέσεις γελοῖες. Εἶδαμε ἔργα μὲ «κοινωνικό», λέει, περιεχόμενο, πὸν μόνον τὴν ἐπιφάνεια ἀγγίζανε, μὰ τὴν διανοητικὴν μὲ τέτοιο τρόπο οἱ ἐπιτήδειοι ἔμποροι τῶν φιλμ, ὥστε νὰ γίνῃ «συγκινητικὴ, συγκλονιστικὴ καὶ ἐνδιαφέρουσα ὑποθεσις».

Ἔτσι ὁ κόσμος πῆρε κινηματογραφικὴ μόρ-

φωση πολὺ κακὴ. Γιατὶ ἀντὶ ν' ἀνεβάζουνε οἱ καινίεις τὸ θεατὴ σ' ἕνα ψηλότερο ἐπίπεδο, καταβαίνουν πολὺ χαμηλὰ καὶ ὑποβάλλουν τὰ ταπεινότερα τοῦ ἐνοστιχτα. Καὶ εἶναι βέβαιο πὸν τὸν ἐχωριστοῦν ἔτσι. Γιατὶ καὶ ἄλλοῦ μὰ πολὺ περισσότερο στὸν τόπο μας, ὁ πολὺς κόσμος τραβιέται πάντα ἀπὸ τὸ ἐντυπωσιακό, ἀπὸ τὰ μεγάλα ὀνόματα, ἀπὸ τίς ἡχερὲς λέξεις καὶ σπάνια ἔξετάζει τὴν οὐσία.

Δὲν μπορούμε ὁμως νὰ ποῦμε πὸν οἱ διευθυντὲς τῶν κινηματογράφων μας ἀγνόησαν ὀλοτέλα τὰ καλὰ ἔργα. Ἰσα ἴσα πὸν ἔφεραν καὶ πολλὰ καλὰ. Μ' ἀπ' αὐτὰ σπάνια ἐγχωριστήθηκε ὁ ἔξαιρετος κόσμος μας. Μερικὰ μάλιστα πραγματικὰ καλλιτεχνήματα πέρασαν ἀπαρατήρητα, μὲ λίγους θεατὲς καὶ ἔπεσαν ἀπὸ τὴ δευτέρη μέρα. Ἀναφέρω πρόχειρα τὸ «Δὸν Κιχώτη» καὶ τὴν «Τραγωδία Ὀρχείου», δυὸ ἔργα ἀνώτερης πνοῆς, ἔργα τέχνης μὲ ἀμειπτη ἔχτελεση, δυὸ καλλιτεχνικὰ ποιήματα βαθύτατα ἀνθρώπινα, πὸν δὲ συγκίνησαν τὸ θαυμάσιο κοινὸ μας, δὲν τὸ ἱκανοποίησαν, δὲν τοῦ κίνησαν κὰν τὸ ἐνδιαφέρο! Κι αὐτὸ γιατί δὲ μίλησαν βέβαια στὶς αἰσθήσεις—ἡ καλύτερα δὲν ξεσήκωσαν αἰσθησιασμούς, γιατί δὲν εἶχαν γύμνιες, δὲν ἀναταράζονταν ἀπὸ τὴν ἐρεθιστικὴ τζαζμπάντ, δὲν εἶχαν πικάντικα βρωμοτραγούδα οὔτε τολμηρὰ ὑπονοούμενα, δὲν εἶχαν μᾶλλα λόγια κείνο πὸν θέλει ὁ κοσμικὴς σήμερὰ νὰ βρεῖ σὲνα θέαμα. Κακοσυνήθισαν οἱ θεατὲς ἀπὸ τίς χοντροκομμένες φάρσες τῶν βουλεβάρτων μὲ τὴν ὑποπη ἐλαφρότητά τους, καὶ ἀπὸ τὴν γελοία τραγικότητα σπαρταξικάρδιων δραμάτων, καὶ δὲν μπορούν ν' ἀτενίσουν τὴν ἀληθινὴ ὁμορφιά καὶ νὰ τὴν ἀπολαύσουν μένουν ἀσυγκίνητοι στὸ γνήσιο ἀνθρώπινο πόνον καὶ δὲν μπορούν νὰ καταλάβουν τὸ δροσερὸ πνεῦμα μιᾶς πηγαίας καὶ λεπτῆς σάτιρας. Μὲ τὸ δίκιο τους λοιπὸν οἱ κινηματογραφικὲς μας ἐπιχειρήσεις, διατάζουν νὰ φέρνουν φιλμ καλλιτεχνικὰ.

Ἔτσι, ὅσο πάει ἡ κατάσταση χειροτερεύει. Πρέπει ὁμως νὰ μπεῖ πιά ἕνας φραγμός. Ἐνα μεγάλο σχολεῖο, ὅπως ὁ κινηματογράφος, μὲ τεράστια ἐπίδραση πάνω στὸν κόσμο, δὲν πρέπει νὰ δίνει κακὴ τροφὴ. Χρειάζεται ἕνα ξεκαθάρισμα γενναῖο γιὰ νὰ σταθεῖ στὸ ὕψος του. Οἱ διευθυντὲς πρῶτα πρέπει νὰ νὰ καταλάβουν τὸ ρόλο πὸν παίζουν στὴν πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ τόπου οἱ κινηματογράφοι τῶν, καὶ νὰ θελήσουν νὰ τὸν ἀνυψώσουν μὲ ἔργα ἀξια ἀπὸ κάθε ἀποψη. Καὶ μεῖς κατόπι πρέπει νὰ κάνουμε ἀβαρία, μὰ πολὺ μεγάλη ἀβαρία τοῦ κακοῦ μας γούστου, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ξεχωρίσουμε τὸ ὠραῖο ἀπὸ τὸ ἄσκημο, τὸ λογικὸ ἀπὸ τὸ παράλογο, τὸ ἠθικὸ ἀπὸ τὸ ἀνήθικο.

ΕΛ. Π.

ΑΓΓΛΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Σάμιουελ Τέυλορ Κόλεριτζ

(Samuel Taylor Coleridge)

Μιά εκατονταετηρίδα έχει συμπληρωθεί από τόν καιρό πού πέθανε ένας από τούς πιο μεγάλους και τούς πιο φημισμένους Άγγλους ποιητές, ο Σάμιουελ Τέυλορ Κόλεριτζ, ένας επίσης δυνατός κριτικός κι αξιοπρόσεχτος φιλοσοφικός νοῦς πού ἔκανε ἡ Χριστιανική πίστη στήν Άγγλία νά πλατύνει τά ὄρια τῆς καί νά γίνει πιο φιλελεύθερη. Ἡ ζωὴ του, μιά ζωὴ νιομάτη περιπέτειες: φοιτητῆς στό Κέϊμπριτζ, πού καταχρεωμένος τ' ἀφήνει στή μέση τῶν σπουδῶν του, ἐθελοντῆς στρατιώτης στόν Άγγλικό στρατό, συνεργάτης σέ λογοτεχνικά περιοδικά καί κατόπι ἐκδότης κ' ἰδιοκτῆτης περιοδικοῦ ὁ ἴδιος, προπαγανδιστῆς ἐνός ἀποτυχεμένου σχεδίου μαζί μέ τόν Άγγλο ποιητῆ Σάουθι (Southey) γιά τήν ἴδρυση μιᾶς οὐτοπιστικῆς κοινοπολιτείας στήν Ἀμερική πού θά τήν ὀνόμαζαν «Pantisocracy», ριζοσπάστης στίς πολιτικές του ιδέες καί κατόπι συντηρητικός, ἱεροκήρυκας, μελετητῆς τῶν Γερμανῶν μεταφυσικῶν στή Γερμανία καί μεταφραστῆς ἀπό τῆ Γερμανική, μονοθεϊστῆς, πανθειστῆς καί χριστιανῶς προτεσταντῆς, γραμματέας τοῦ Κυβερνήτη τῆς Μάλτας, σαϊέπτηρικός κριτικός, ἕνας ἀταχτός κ' ἀνοικονόμητος οἰκογενειάρχης καί νοικοκύρης κ' ἕνας ἀθεράπευτος χασισομανῆς. Κι' ὅλη αὐτὴ ἡ μακρὰ καί πολυδαίδαλη περιπέτεια, χωρίς σνῶνδση καί χωρίς συνοχή, καθρεφτίζεται καθαρά καί ζωηρά στό ἔργο του, πού κι αὐτοί οἱ πιο φανατικοί θαυμαστῆς κ' ὑποστηρικτῆς του ὁμολογοῦν πῶς στό σύνολο του δέν εἶναι παρά μιά «συλλογὴ ἀποσπασμάτων». Μιά ζωὴ κατὰ μυστη ἀπὸ ἐναλλακτικῆς καταστάσεις, ἀπὸ ἔξαψη καί πάθος, δέν ἔχει νά παρουσιάσει παρά δύο σταθμοὺς σχετικῆς ψυχικῆς γαλήνης: τὴν ἐποχὴ τῆς ἐπαφῆς καί φιλίας του μ' ἕναν ἄλλο ἐπίσης μεγάλο ποιητῆ, τὸ Γουερταγουερόθ, καί τὰ στερνὰ χρόνια πρὸς τὴ δύση τῆς ζωῆς του, ὅταν ἔμενε σὸ Χαίγκειτ κοντὰ σὲ μιά φιλικὴ του οἰκογένεια.

Μαζί μέ τὸ Γουερταγουερόθ εἶχεν ἐκδώσει μιά συλλογὴ τραγουδία, τίς «Λυρικές Μπαλάντες», πού γράφτηκαν σὲ μίαν κοινὴν περιόδεια στὰ βόρεια μέρη τῆς ἐπαρχίας Ντέβον τῆς Ἀγγλίας καί πού εἶχαν μεγαλώσει πολὺ τὴν ποιητικὴν τους ὑπόληψη. Μὲ τὸν ἴδιο ποιητῆ εἶχε ἀποφασίσαι νά συνθέσει τὸ περίφημο μεγάλο του τραγούδι, τὸν «Ἀρχαῖο Θαλασσινοῦ», πού τὸν ἔγραψε ὅμως κατόπι μονάχος του, γιατί ὁ Γουερταγουερόθ εὔρισκε τὴ συνεργασία δύσκολη. Ὡς γεγονόσι ἐχθρὸς ἀπὸ μερικῆς εἰσηγήσεως του, ἐδῶ κ' ἐκεῖ, γιά τὴν πλοκὴ καί τὴν ἐξέλιξη τοῦ τραγουδιοῦ, ὁ τελευταῖος δέν ἔδωκε παρά τέσσερις μονάχα

στίχους. Τὸ τραγούδι του αὐτό, γραμμμένο μέ σκοπὸ νά ἐκφραστῆ καί νά διατυπωθεῖ ἡ ποίηση ὄχι ὡς μίμησις τῆς ζωῆς καί τῆς φύσης παρά ὡς μιά δημιουργικὴ ἐνέργεια, ἀποτελεῖ μαζί μέ τὰ τραγουδία του «Κρίσταμπελ» καί «Κοῦπλα Κάν» τὸ ἔργο του ἐκείνου πού τοῦ χάρισε τὴν ἀδιαφιλονεικῆτη βῆση μεταξὺ τῶν μεγάλων ποιητικῶν δημιουργῶν τῆς πατρίδας του καί γενικώτερα τῆς παγκόσμιας φιλολογίας. Τὸ «Κρίσταμπελ» δέν εἶναι παρά ἕνα ἀτέλειωτο *forso* τόσο ἔμορφο καί τόσο καλλιτεχνικά πλάσμενο, πού χαρίζει στὴ φαντασία τὴν εὐκαιρία ν' ἀναπλάσει καί ν' αὐτοδημιουργῆσῃ τὴν ὑπέροχη ὠραιότητα τοῦ ὄλου, ὅταν θάταν πλάσμενο καί συμπληρωμένο ἀπὸ τὸ δεξιότεχνικό χέρι τοῦ ἴδιου τοῦ δημιουργοῦ του. Κι' ἀκόμα μπορεῖ νά ναι τὸ συμβολικὸ ὄριο τῆς ἀνθρώπινης δημιουργικῆς ἱκανότητος, τῆς ἐντατικῆς προσπάθειας τῶν μεταφυσικῶν νά παραστήσουν τὸ ὑπερφυσικό καί τὴν ἰδέα, κλείνοντάς τα μέσα στὸ στενόχωρο πλαίσιο τῆς φύσης.

Σὲ μερικὰ σημεῖα τῆς ζωῆς καί τοῦ ἔργου του ὁ Κόλεριτζ μοιάζει μέ τὸ δικὸ μας τὸ Σολωμὸ: ἐκεῖνος ζητοῦσε τὸν ὑπερένταση γιά νά μπορέσει νά εἰσῶσει στὸ ὑπερέπαιον (au delà) στὸ ὄπιο, ἐτοῦτος τὸ κρασί. Μιά ἀδυναμία κάτεχε καί τούς δύο, ἐπηρεασμένους ἀπὸ τούς Γερμανοὺς μεταφυσικοὺς, νά συλλάβουν καί νά διαφεντέψουν καί νά ἐκφράσουν τὴν ἰδέα κατὰ ἕνα καθαρὸ ἰδεατὸ κι ἄβολο τρόπο. Γι' αὐτὸ καί τὸ ἔργο τοῦ δικοῦ μας τοῦ Σολωμοῦ, δέν εἶναι (κι αὐτὸ σὲ πολὺ χειρότερο βαθμὸ συγκριτικά μέ τὸ ἔργο τοῦ Κόλεριτζ) παρά ἕνα ἔργο λεϊψὸ κι ἀποσπασματικό. Μὰ τὸ σημεῖο ἐκεῖνο πού ἡ σύγκριση μεταξὺ τῶν δύο ποιητῶν κατοντὰ νά ναι ὀλότελα πανμοιότυπη, εἶναι ὅτι τὸ ἔργο τῶν ἀντιπροσωπεύει ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἴσα μέ τὸ τέλος τὴν ἐξέλιξη τοῦ ρωμαντισμοῦ, ὅπως τὴ βλέπουμε καθαρώτερη στήν Ἀγγλία ἀπὸ τὸ Γουερταγουερόθ στὸ Βύρωνα καί στὸ Σέλλεϋ! Τὸ ἔργο τους εἶχε προλάβει τὸ ἔργο τῶν δύο τελευταίων, (Σολωμὸς: Θάνατος τοῦ βουνοῦ, Ὕμνος στὸ Βύρωνα, Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι).

Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς εκατονταετηρίδας τοῦ θανάτου τοῦ Κόλεριτζ, ὁ Ἀγγλικὸς φιλολογικὸς τύπος ἀσχολεῖται μέ τὴ ζωὴ καί τὸ ἔργο του—ὅπως τὸ *Poetry Review* τῶν δύο τελευταίων μηνῶν ἀφιερώνει 23 ὀλάκερες σελίδες του—κι Ἀγγλικοὶ ἐκδοτικοὶ οἴκοι ἐκδίδουν βιβλία πού ἑνασθμιζοῦν καί ἑνασζοῦν τὴ φήμη του (Coleridge: *Studies by several Hands on the 100th Anniversary of His Death. Edited by Edmund Blunden and Earl Leslie Griggs (Constable 10s.)*).

For he on honey-dew hath fed
And drunk the milk of Paradise.

Γ. ΠΕΤΡΙΤΗΣ

τι
ν
οι
δν
εσ
εση
και
πε
αντι
κυ
λδο
δεν ε
που
κα),
εσ δεν
οτητα
α από
ησ-αλ
ου. Κά
η σὰς
στέρα,
ε δικαιο

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

63

είναι ἡ ἐνθουσιαστικὴ ὑποδοχὴ ποὺ γίνηκε στὰ ἔπ «Κυπριακὰ Γράμματα» ἀπὸ τὸ κυπριακὸ π κοινό, ἦτανε κάτι παραπάνω ἀπ' ὅτι περιμέ-
 τ ν αμε. Ξεκινήσαμε βέβαια μὲ τὴν πεποίθησι
 ρ τ πὼς ἡ δουλιὰ μας θὰ βρεῖ ἄμεση ἀπήχηση
 σ τὸν τόπο μας καὶ θὰ τὴν ἐχτιμήσει πρεπού-
 μ ν αμενα, γιατί εἶναι δουλιὰ καμωμένη μ' ἀγάπη
 τ καὶ προσοχή· μὰ τὸ μολογοῦμε πὼς κάποιους
 ἔ νδοιασμοὺς εἶχαμε γιὰ τὴν ἐπιτυχία. Νιώθα-
 μ ν αμε—καὶ νιώθουμε—πὼς ἦταν τεράστια ἡ
 π ροσπάθεια ποὺ ἀναλάβαμε καὶ πὼς μο-
 ν ν αχα μὲ τὴ δική μας τὴν ἐργασία καὶ
 τ ἡν πίστη, δὲν θὰ καρποφορήσει χωρὶς τὴν
 εὐνοϊκὴ διάθεσι καὶ τὴ στοργικὴ ὑποστήριξι
 τ οῦ κοινού. Κ' εἶναι γιὰ μᾶς μεγάλη ἱκανο-
 π οῖησι ἡ ἀγάπη ποὺ μᾶς περιβάλλει τὸ κυ-
 π ρ ι α κ ὸ κοινό στὰ πρῶτα μας δύσκολα βήμα-
 τ α, γιατί μᾶς ὀπλίζει μὲ τὴν ἀπαραίτητη αὐτοπε-
 π οῖησι γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα καὶ τὴν ἀξία τῆς
 π ρ ο σ π ᾶ θ ε ἰ ᾶ ἡ μ ᾶ ς. Αὐτὸ θὰ μᾶς ἐπιτρέψει νὰ τὴ
 σ υ ν ε χ ἰ σ ῶ μ ε, καὶ βελτιώνοντας κάθε μας ἐμ-
 π ο ἰ ἠ σ ῆ ν ἄ ν ἄ π ρ ο χ ω ρ ῆ σ ῶ μ ε γιὰ νὰ π ρ α γ μ α τ ο -
 π οῖ ῶ μ ε τ ε λ ε ἰ ω τ ῖ κ ᾶ τ οὺς σκοποὺς ποὺ
 β ᾶ λ α μ ε.

Οἱ ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ εἶναι ἡ πολυ-
 π λ ῆ θ ῆ σ τ ῆ ρ ἰ τ ᾶ ἡ μ ο ρ φ ω μ ῆ ν ὀ ν τ ὸ ν τό π ο μ ᾶ ς.
 Ἡ δύναμή τους εἶναι μεγάλη, τεράστια,
 γ ι α ἰ τ ῆ δ ο υ λ ι ᾶ τ ο υ ς ἔ χ ο υ ν ε τ ῆ μ ο ρ φ ω σ ῆ τ ῶ ν
 π α ἰ δ ι ῶ ν. Μποροῦν, ἂν θελήσουν νὰ γίνουν
 ᾶ ξ ι ο ῖ τ ῆ ς ἱ ε ρ ῆ ς ἀ π ο σ τ ο λ ῆ ς τ ῶ ν, νὰ κ ᾶ ν ο υ ν
 θ ᾶ μ α τ α, γ ι α ἰ τ ῆ ἡ δ ρ ᾶ σ ῆ κ' ἡ ἐ π ἰ δ ρ ᾶ σ ῆ τ ο υ ς
 δ ῆ ν π ε ρ ἰ ο ρ ῖ ζ ῆ τ α ἰ μ ο ἶ ᾶ μ ῆ ς ὀ ῦ ς τ ῆ ς ὀ ῦ ς
 τ οῖ χ ο ῦ ς τ οῦ σ κ ο λ ε ἰ οῦ, μ ᾶ μ ο ρ ε ἰ τ ῆ, καὶ π ρ ῆ ρ ε ἰ τ ῆ,
 ν ᾶ π λ ω θ ε ἰ π ἰ ὀ π ῆ ρ α. Σ τ ᾶ χ ω ρ ῖ ᾶ ἰ δ ι ᾶ ἰ τ ῆ ρ α, π οῦ
 τ ὸ δ ᾶ σ κ α λ ο ς ε ἰ ν α ἰ ὀ π ε ρ ἰ σ ὶ τ ῆ ρ ο μ ο ρ φ ω μ ῆ ν ο ς,
 τ ε ἰ ν ᾶ ἡ δ υ ν α τ ὸ μ ῆ μ ᾶ ἰ γ ε ρ ῆ καὶ μ ε λ ε τ ῆ μ ῆ ν ἡ ρ -
 λ γ α σ ῖ ᾶ ἀ π ὀ μ ῆ ρ ο ῦ ς τ οῦ, ν ᾶ ἡ π ῆ ρ ε ᾶ σ ῖ ᾶ ε ὑ ρ ε γ -
 ρ ε τ ῖ κ ᾶ τ οὺ ς ᾶ γ ρ ὶ τ ῆ ς λ ε υ τ ε ρ ῶ ν ὀ ν τ ᾶ ς τ οὺ ς ἀ π ὀ
 τ ᾶ δ ε σ μ ᾶ τ ῆ ς π ρ ὸ λ ῆ ψ ῆ ς π ρ ὶ τ ᾶ καὶ φ ρ ο ν τ ῖ
 κ ᾶ ὀ ν τ ᾶ ς γιὰ τὴν π ν ε ῤ ω μ α τ ῖ κ ῆ τ οῦ ς ἀ ν ὀ ψ ω σ ῆ.

σ ι κ ι ᾶ ἄ κ ὀ μ ᾶ κ ᾶ τ ῆ ἄ λ λ ο: οἱ δ ᾶ σ κ ᾶ λ ο ἰ οἱ ε ἰ ν α ἰ οἱ
 ν ῆ ν ο ἰ κ ᾶ τ ᾶ ἄ λ λ ῆ λ ο ἰ οἱ γιὰ νὰ π ε ρ ἰ σ ῶ σ ο ῦ ν ὀ τ ῆ ἄ
 Ἔ μ ῆ ν ε ἰ ἀ π ὀ τ ῆ λ α ἰ κ ῆ μ ᾶ ς τ ῆ χ ν ῆ καὶ ν ᾶ μ ᾶ
 κ ᾶ τ ῆ μ ο ν λ ο γ ρ α φ ῖ κ ᾶ σ τ ο ἰ χ ε ἰ ᾶ π οῦ σ ἰ γ ᾶ ἰ
 ρ ο ἰ ν ο ῦ ν τ α ἰ. Τ ρ α γ ο ῦ δ ῖ ᾶ, π α ρ ο ἰ μ ῖ ε ς, α ἰ ν ῖ γ μ α τ ᾶ
 ἔ ν ε ἰ λ ῆ ξ ε ἰ ς μ ο ν ᾶ γ ᾶ ν ᾶ σ υ ν ᾶ ζ ο ῦ ν, θ ᾶ π ρ ο σ φ ῆ
 τ ε ρ ῆ ν e, π α ἰ ζ ῶ ν τ ᾶ ς σ χ ε δ ὸ ν κ' ε ὑ χ α ρ ἰ σ τ ῶ ν τ ᾶ ς
 φ ἰ λ ῖ ἔ α ὑ τ ὸ τ οῦ ς, μ ε γ ᾶ λ ῆ ε ὑ ρ ε γ ρ ε ἰ ᾶ σ ῖ ᾶ σ τ ῆ ν «κ υ -
 τ ᾶ ν ο ς γ ν ῶ σ ῖ ᾶ»—ἂ ν ἐ π ἰ τ ρ ῆ π ε τ α ἰ ἡ λ ῆ ξ ῆ.

γ λ ω ἰ ᾶ καὶ μ ῆ ς ὀ ῦ ς σ κ ο λ ε ἰ ὸ μ ο ἶ ᾶ γ ᾶ ν ᾶ π ε ρ ἰ
 ε ἰ ς ῖ σ ο ῦ ν τ ῆ δ ρ ᾶ σ ῆ τ οῦ ς, ε ἰ ν α ἰ ἡ δ υ ν α τ ὸ ν ᾶ
 δ ᾶ μ ῶ ν κ α λ ᾶ ἄ π ο τ ε λ ῆ ς μ α τ ᾶ ἀ ν ὀ μ ο λ ὸ γ ῖ σ τ ᾶ, ἂ ν
 π οῦ ἔ σ φ ο ῦ ν e μ' ἀ γ ᾶ π ῆ σ τ ὸ π α ἰ δ ῖ, σ υ σ τ ῆ μ α τ ῖ κ ᾶ
 α μ ο ρ ῖ ᾶ, ᾶ κ ο λ ο ῦ θ ῶ ν τ ᾶ ς τ ᾶ σ υ μ π ε ρ ᾶ ς μ α τ ᾶ τ ῆ ς
 ἔ μ π ο ἰ ἠ ἡ ἡ ς π α ἰ δ α γ ω γ ῖ κ ῆ ς ἐ π ἰ σ τ ῆ μ ῆ ς. Ὅ χ ἰ β ῆ
 τ ῖ κ ῆ,
 θ ε ἰ ς ᾶ

Ἔ σ

β α ἰ ᾶ ἡ ὀ λ ὀ τ ῆ τ ᾶ, μ ᾶ σ ἰ γ ο ῦ ρ α ἡ μ ῆ ς ἰ σ τ ῆ π λ ε ἰ ο -
 ν ὀ τ ῆ τ ᾶ τ οῦ ἐ κ π α ἰ δ ε ῤ τ ῖ κ οῦ μ ᾶ ς κ ὸ σ μ οῦ—καὶ
 τ ὸ δ ἰ α π ἰ σ τ ῶ ν ο ῦ μ e μ ῆ θ λ ῖ ψ ῆ μ ᾶ ς—δ ῆ φ α ἰ ν ε τ α ἰ
 ν ᾶ ἔ ν δ ἰ α φ ῆ ρ ε τ α ἰ δ ἰ ὀ λ ο ῦ ὀ χ ἰ μ ο ἶ ᾶ γ ᾶ τ ῆ
 θ ε ω ρ ῆ τ ῖ κ ῆ μ ᾶ ὀ ῦ τ e κ ᾶ ἰ γ ᾶ ἡ τ ῆ ν π ρ α χ τ ῖ κ ῆ ᾶ ξ ῖ ᾶ
 τ ῆ ς ᾶ λ λ ᾶ γ ῆ ς τ ῶ ν π α λ ἰ ω μ ῆ ν ὀ ν π ᾶ μ ε θ ὸ δ ῶ ν
 π οῦ χ ρ ἰ σ ἰ μ ο π ο ἰ ο ῦ ν t ᾶ σ κ ο λ ε ἰ ᾶ μ ᾶ ς ᾶ κ ὀ μ ᾶ.
 Ὑ π ᾶ ρ χ ο ῦ ν e β ῆ β α ἰ ᾶ κ' οἱ ἔ ξ α ἰ ρ ῆ σ ε ἰ ς. Κ α ἰ τ ῆ
 τ ο ἰ ᾶ φ ω τ ε ἰ ν ῆ ἔ ξ α ἰ ρ ῆ σ ῖ ᾶ ἀ π ο τ ε λ ε ἰ ἡ κ. Ἐ λ ῆ ν ῆ
 Ἔ ρ. Αὐ τ ο ν ὸ μ οῦ, π οῦ σ ῆ σ ε ἰ ρ ᾶ ᾶ ρ θ ρ ᾶ τ ῆ ς
 π ρ ἰ ν τ ρ ε ἰ ς μ ῆ ν e σ τ ῆ ν «Π ρ ω ἰ ἡ ν ῆ» κ ῆ ν τ ῆ ς δ ῤ
 ν ᾶ τ ᾶ τ ὸ ν α ρ κ ω μ ῆ ν ο δ ᾶ σ κ α λ ῖ κ ὸ μ ᾶ ς κ ὸ σ μ ο.
 Ἀ σ φ α λ ὼ ς ὑ π ᾶ ρ χ ο ῦ ν e κ ἰ ᾶ λ λ ο ἰ σ υ χ ρ ο ἰ σ ἰ μ ῆ
 ν ο ἰ ἐ κ π α ἰ δ ε ῤ τ ῖ κ οἱ, π οῦ γιὰ τ ὸ ν ἔ ν ᾶ ἡ τ ὸ ν ᾶ λ λ ο
 λ ὸ γ ο ῦ δ ῆ ν τ οῦ ς δ ὸ θ ῆ κ e ε ὑ κ α ἰ ρ ῖ ᾶ ν ᾶ ἔ κ φ ρ ᾶ σ ο ῦ ν
 τ ῖ ς ἀ π ὀ ψ ε ἰ ς τ οῦ ς.

Τ ᾶ «Κ υ π ρ ἰ ᾶ κ ᾶ Γ ρ ᾶ μ μ α τ ᾶ», π οῦ τ ᾶ χ τ ῆ κ ᾶ ν
 ν ᾶ ἔ ξ ὀ η ρ ῆ τ ῆ σ ο ῦ ν τ ᾶ κ υ π ρ ἰ ᾶ κ ᾶ γ ρ ᾶ μ μ α τ ᾶ
 σ τ ῆ ν π λ α τ ῖ ᾶ ἔ ν ν ο ἰ ᾶ τ ῆ ς λ ῆ ξ ῆ ς, ἔ χ τ ἰ μ ὸ ν τ ᾶ ς
 σ ω σ τ ᾶ τ ῆ ν ᾶ ν ᾶ γ κ ῆ τ ῆ ς σ υ ζ ῆ τ ῆ ς καὶ δ ἰ α φ ῶ
 τ ῖ ς τ ῶ ν ἐ κ π α ἰ δ ε ῤ τ ῖ κ ὸ ν π ρ ο β λ ῆ μ ᾶ τ ῶ ν τ οῦ
 τ ὸ π οῦ, μ ῆ χ α ρ ᾶ τ οῦ ς θ ᾶ δ ε χ τ ο ῦ ν τ ῆ ν ᾶ ν ᾶ π τ ῤ
 ξ ῆ τ ῶ ν σ χ ε τ ῖ κ ὸ ν θ ε μ ᾶ τ ῶ ν ἀ π ὀ τ οῦ ς ᾶ ρ μ ὸ δ ἰ -
 ο ῦ ς. Ὅ σ ο ἰ π ἰ σ τ οἱ.....

Π ᾶ ν e π ῆ ν t e χ ρ ὸ ν ᾶ ἀ π ὀ τ ὸ τ ὸ π οῦ π ῆ θ ᾶ ν e ὀ
 Ὑ ψ ᾶ ρ ῆ ς, ὀ μ ε γ ᾶ λ ο ς γ λ ω σ σ ἰ κ ὸ ς ἔ π ᾶ ν ᾶ σ τ ᾶ
 τ ῆ ς, π οῦ ἡ δ ο υ λ ῖ ᾶ τ οῦ, τ ὸ κ ῖ ν ῆ μ ᾶ τ οῦ, ἔ χ e ἰ
 τ ὸ ς ἡ μ ᾶ σ ῖ ᾶ σ ῖ ᾶ σ τ ῆ ν π ν ε ῤ μ α τ ῖ κ ῆ μ ᾶ ς ζ ω ῆ ὀ ς ἡ
 σ χ ε δ ὸ ν κ' ἡ ἔ π ᾶ ν ᾶ σ τ ᾶ σ ῖ ᾶ τ οῦ 1821 σ τ ῆ ν π ο -
 λ ἰ τ ῖ κ ῆ ν ὑ π ὸ σ τ ᾶ σ ῖ ᾶ τ ῆ ς σ ὀ χ ρ ο ἡ ς Ἐ λ λ ᾶ δ ᾶ ς.
 Π ᾶ ν ᾶ ἀ π ὀ σ α ρ ᾶ ν τ ᾶ χ ρ ὸ ν ᾶ ᾶ γ ω ν ἰ ζ ὸ τ ᾶ ν e,
 γ κ ρ ε μ ῖ ζ ὸ ν τ ᾶ ς μ ῆ τ ῆ σ ο φ ῆ τ οῦ ὀ ρ μ ῆ τ ῖ κ ὸ τ ῆ τ ᾶ
 ε ἰ ὀ δ ᾶ λ ᾶ α ἰ ᾶ ῶ ν ᾶ κ α τ ᾶ θ λ ἰ π τ ῖ κ ᾶ, ν' ᾶ ν ο ἰ ζ ῖ ᾶ δ ἰ ᾶ
 π λ α τ ᾶ σ τ ᾶ μ ᾶ τ ῖ ᾶ μ ᾶ ς μ ᾶ ρ ο ῦ σ τ ᾶ τ ῆ ν ὀ μ ο ρ φ ῖ ᾶ
 καὶ τ ῆ δ ῤ ν ᾶ μ ῆ τ ῆ ς λ α ἰ κ ῆ ς μ ᾶ ς γ λ ω σ σ ᾶ ς.
 Χ ω ρ ἰ ς τ ὸ ν Ὑ ψ ᾶ ρ ῆ θ ᾶ ρ γ ο ῦ ς e ἰ σ ω ς π ο λ ὸ ν ᾶ
 ρ β ε ἰ σ τ ῆ ν Ἐ λ λ ᾶ δ ᾶ ἡ γ λ ω σ σ ἰ κ ῆ ᾶ ν ᾶ γ ῆ ν ῆ σ ῆ
 καὶ δ ῆ θ ᾶ ἦ τ ᾶ ν e δ υ ν ᾶ τ ὸ ἡ ἔ λ λ ῆ ν ἰ κ ῆ λ ο γ ο τ ε -
 χ ν ῖ ᾶ καὶ π α ἰ δ ε ἰ ᾶ ν ᾶ φ τ ᾶ σ ο ῦ ν ὀ τ ὸ σ η μ ε ρ ἰ ν ὸ
 τ οῦ ς ᾶ ξ ἰ ὀ λ ο γ ο ῦ σ η μ ε ἰ ὸ ᾶ ν ᾶ π τ ῤ ς, κ ἰ ᾶ σ φ α λ ὼ ς
 δ ὀ σ κ ο λ ᾶ θ ᾶ β γ α ἰ ν e ἀ π ὀ τ ᾶ σ κ ο τ ᾶ δ ἰ ᾶ τ ῆ ς
 κ α θ α ρ ε ὀ ῤ ς ᾶ ς.

Ὁ Ὑ ψ ᾶ ρ ῆ ς μ ῆ ν e ὀ φ ω τ ε ἰ ν ὸ τ ῆ ς ς σ τ ᾶ θ μ ὸ ς
 σ τ ῆ ν e ο ἰ ἔ λ λ ῆ ν ἰ κ ῆ δ ἰ ᾶ ν ὀ σ ῆ ς.

Μ ῆ τ ῆ ν Κ ῤ π ρ ο ὀ Ὑ ψ ᾶ ρ ῆ ς σ υ ν δ ῆ θ ῆ κ e π ο λ υ
 γ ὀ ρ ῆ γ ὀ ρ α, γ ι α ἰ τ ὸ δ ᾶ δ ῤ δ ἡ μ ἰ ο ῤ ρ ῆ γ ῆ θ ῆ κ ᾶ ν e π ρ -
 ῆ ς ῆ ς δ ἡ μ ο τ ῖ κ ἰ σ τ ῖ κ οἱ, π οῦ β ρ ἰ σ κ ο ῦ ν τ ᾶ ν σ ῆ σ ὀ ν
 δ ε σ ῆ μ ᾶ ζ ῖ τ οῦ. Δ ῤ ὀ τ ρ ε ἰ ς φ ὀ ρ ῆ ς κ ἰ ὀ λ ᾶ ς ἔ χ e
 ἀ π ο φ ᾶ σ ῖ ᾶ ἡ ν ᾶ κ α τ ῆ β e ἰ σ τ ῆ ν Κ ῤ π ρ ο, μ ᾶ π ᾶ ν τ ᾶ
 κ ᾶ τ ῆ φ ᾶ ν ε ρ ᾶ ν ὸ τ ᾶ ν e π οῦ τ ὸ ν ἔ μ π ὸ δ ἰ ζ e ν ᾶ
 π ρ α γ μ α τ ο π ο ἰ ῆ ς τ ὸ π ο θ ε ἰ ν ὸ τ ᾶ ξ ἰ δ ἰ.

Σ τ ὸ ἔ π ὸ μ ο ν ο φ ὀ λ λ ο θ ᾶ δ ἡ μ ο σ ἰ ῆ ψ ὀ μ οῦ, ἔ σ ἰ
 σ ᾶ μ ῆ μ ὸ σ ο ῦ, ἔ ν ᾶ ᾶ ν ῆ κ ὸ τ ο γ ρ ᾶ μ μ α τ οῦ
 Ὑ ψ ᾶ ρ ῆ ς σ χ ε τ ῖ κ ὸ ᾶ κ ρ ἰ β ὼ ς μ ῆ τ ὸ τ ε λ ε ῤ τ ᾶ ἰ ο τ οῦ
 ᾶ ν ε χ π λ ῆ ρ ω τ ο τ ᾶ ξ ἰ δ ἰ σ τ ῆ ν Κ ῤ π ρ ο.

Ο ΤΥΠΟΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Όλες οι κυπριακές εφημερίδες γράψανε ευνόικα για το πρώτο μας φύλλο κ' έπαινεσαν την προσπάθειά μας, την ύλη και την εμφάνισή σου.

Στην «Πρωινή» ο κ. Τ. Άνθιας έγραψε για τα όδοντάχρονα του γλύπτη Γιαννούλη Χαλεπά (12 Σεπτ.), για το διηγηματογράφο Δ. Βουτυρά (16 Σεπτ.) και για τον ποιητή Γ. Τσοκαλά (26 Σεπτ.).

Στη «Φωνή τής Κύπρου» (22 Σεπτ.) άρθρο για το «δελφικό έργο» του Σικελιανού.

Στην ίδια εφημερίδα δημοσιεύεται ειδηση πως χάθηκε από την Ι. Μονή Χρυσορογιατίτσας μία άσημη επίχρυση «μερρέχα» μεγάλης καλλιτεχνικής και αρχαιολογικής αξίας. Το γεγονός αυτό είναι ένα από τα πολλά που φανερώνουν με πόση ανεπάρκεια φυλάγονται οι αρχαιότητες του τόπου. Και δεν είναι καθόλου τιμητικό για την Κύπρο.

Στο «Χρόνο» (10 Σεπτ.) ο κ. Φαρμακίδης και στην «Αλήθεια» (21 Σεπτ.) ο κ. Ο. Χαπίτης κρίνουν το «Μέτρο και χωρίς μέτρο» του κ. Κ. Μόντη.

Ξαναβγήκε η εφημερίδα «Πάφος» με διευθυντή τον κ. Λ. Φιλίππου.

Τό έπισημονικό περιοδικό «Κυπριακά Χρονικά» στο τελευταίο τεύχος (Ιούλ. Σεπτ.) περιέχει έκλεχτή κ' ένδιαφερούσα συνεργασία των κ.κ. Ν. Κυριαζή, Λ. Φιλίππου, Ν. Κληρίδη, Κλ. Γεωργιάδη και Γλαύκου Σ. Χρίστου.

Η «Νέα Έστία», (15 Σεπτ.) δημοσιεύει ένα διήγημα του συνεργάτη μας κ. Λουκή Άκριτα, «Ό ήσκιος τ' άφεντικού».

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΓΛΑΥΚΟΥ ΛΙΘΕΡΣΗ—«Δ. Θ. Λιπέρης» Τυπογραφείο Κοσμάτη και Ίωνα, Αλεξάνδρεια 1934.

ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ—«Γραμματική της Δημοτικής» για την τρίτη και τέταρτη τάξη. Τυπογραφείο «ΝΕΟΣ Κόσμος», Λευκωσία 1934.

Annual Report on the Social and Economical Progress of the People of Cyprus, 1933. London 1934. Price 2s 6d Net. Education—Report for the School Year 1932—33 2s

Cyprus Gazette 28/9/1934. A report on the present position of the Ancient and Historical Monuments of Cyprus by Sir Charles Peers, p. 643—647.

Memorandum of Books Printed or Lithographed in Cyprus during the year 1933 and published under section 23 of Law 26 of 1934. Cyprus Gazette 28/9/1934, p. 648—675.

ΠΑΝΤΕΛΗ Γ. Χ' ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ (Βκιολάρη)—«Ερωτικά Ποιήματα» Τυπ. Κ. Κύρου, Λευκωσία, 1934.
ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΡΑΜΑΤΑ ΠΙΑΚΚΟΥΛΛΑ—«Σατυρικό Ποίημα περί Τεμπελιάς» Τυπ. Κ. Κύρου, Λευκωσία, 1934.

Τα δύο τελευταία είναι φυλλάδια «ποιητήρηνων», ένδιαφερόντα όμως, γιατί έχουνε που και που και στίχους πολύ καλούς. Το τελευταίο μάλιστα είναι πολύ αξιοπρόσεχτο, γιατί το έγραψε Τοδρόκος από τη Λουρουτζίνα (Λινοπάμπος).

Ευχαριστούμε εδώ θερμότερα όλους που είτε μ' έπιστολές είτε προφορικά μας συγχάρηκαν για την έκδοση των «Κυπριακών Γραμμάτων». Κ' ευχαριστούμε ξανά όλους γραφτικούς οιδίους συνδρομητές είτε φρονίσαν να γραστούν άλλοι. Ζητούμε συγγνώμη, γιατί στην άστοχλη του πρώτου φύλλου έγινε κάποια άταξία, που δε θα ξαναγίνει.

Παρακαλούμε όλους μας γράφουν να γράφουν καθαρά κι από τή μία μεριά του χαρτιού. Όσοι θέλουν άπάντηση ιδιαίτερη, πρέπει να στέλνουν τα χρειασόμενα γραμματόσημα για την άπάντηση αυτή.

Αυτό το τεύχος στέλνεται μονάχα στους συνδρομητές.

Τα χειρόγραφα δημοσιευμένα ή μη δεν επιστρέφονται.

—κ. Νίκο Μηλιούρη Άθυνα. Σας ευχαριστούμε θερμότερα για την κάλυψη σας να μας δώσετε πληροφορίες για το έργο του μεγάλου μας Δασκάλου Μένου Φιλίππου. Θα τις αναφέρουμε στο επόμενο και θα δημοσιεύουμε την άνεκδοτη μελέτη Του που μας στείλατε. Παρακαλούμε, διαβάσατε τα σβήη μας στη γυναίκα και στην κόρη του.

κ. ΑΝ. Ω., Άθυνα. Το ένα από τα δύο σας ποιήματα μάθαμε πως το δημοσιεύατε πρωτότερα. Ήσαν λοιπόν περιττά να μας το στείλετε. Το άλλο είναι παραφορτωμένο με άκοπτες παλλογιες και δεν έχει λογική συνοχή. Μη βιάζεστε να πάσετε τα μεγάλα, καταδεχτείτε να γίνει απλούστερος.—κ. Κ. Μόντη, Μόρφου. Και για το νέο σας τραγούδι ίσχυουν όλα γραφεί ο συνεργάτης μας κ. Κ. Α. για το βιβλίο σας. Έχετε κάποια απλότητα ισοθιμάτων και γοργό στίχο, που δεν μπορούν άσσο να σώσουν τα τραγούδια σας.—κ. Τίτο Κλαύδιο, Σκουριατίσσα. Το «διήγημα» σας είναι μία κοινότητα ιστορία, κακά γραμμένη, άδούλευτη, άτηνη. Η γλώσσα σας δεν είναι ούτε δημοτική ούτε καθαρεύουσα, μά ένα άκατάστοι κράμα τωπών και λέξεων, που φανερώνουν περισσότερο τη γυναιά του περιεχομένου. Το στιχουργημα σας είναι μιά σερά κατοφτιαχμένες πεζολογίες. Δε γίνονται στίχοι και ρίμες με το αλγιστο άραδιασμα μετόνων. Άν και τα άλλα ποιήματα του βιβλίου που σκέφτεστε να τυπώσετε, είναι σάν κι αυτό, σας συμβουλεύουμε, με όλη την ελκρινισία, να μη το βγάλετε, γιατί είστε όλότελα άνώριμος.—κ. Θ. Ρουσιά Λεύκα. Η εξιότηρηση σας μας συγκίνησε περισσότερο παρα τα ποιήματα σας—κι άς ήην είστε ο μόνος άπόκληρος τής ζωής. Έχετε βέβαια κάποια συναισθηματικό κόσμο μέσα σας, που τόν εκφράζετε όμως πολύ άεγχα, πλασάρα κι άχρωμα. Ίσως γιατί καταπιανετε με κάτι άνωτερο από τις ικανότητες σας. Διαβάστε νεοέλληνες ποιητές, αρχίζοντας από το Σολωμό ως σήμερα.—κ. Α. Ρολάνδη, Λεμεσό. Το στείλαμε.—κ. Τώνη Μελά Λεμεσό. Το διήγημα σας δε λέει τίποτε. Πάτε να ακολουθήσετε ό αυτό τη μοντέρνα τεχντροπία των «διανοητικών», μά η νοοτροπία του είναι πολύ κοινή και δεν καταφέρνετε να ζωγραφίσετε ψυχικές καταστάσεις. Το ποιημα σας είναι καλύτερο. Έχει μουσική, έχει και κάποια αληθινή φωτιά. Είναι ίσως το καλύτερο νεανικό που πήραμε, άλλα δημοσιεύσιμο δεν είναι.—κ. Π. Α. Λύση. Τα νέα σας είναι πολύ άδούτα. Γιατί.—κ. Μαριανθο Άρηνη, Άμιαντο. Το ποιημα σας είναι άσυνάρτητο, προχειρογραμένο, χωρίς καμία προσοχή στο στίχο και στην έκλογή των λέξεων. Το «αίμωρο» δεν άμοιοκαταληχτεί με το «πών». Και για τη «Σαγάρα» πλάσατε τη χωρίς σημασία λέξη «άβρανα!» Ο τονος του έπισης είναι άρωστιάρικος και φτωχός. Κοιτάχτε τη ζωή και σείς κι όλοι οι νέοι με περισσότερο αισιόδοξία και μακριά από νοσηρές ρωμαντικότητες.—κ. Γ. Μ. Χειμαρρίδη Στροβόλο. Τα Κυπριώτικα σας τραγούδια—Κυπριώτικα μονάχα στη γλώσσα, άγκαλά κ' ή γλώσσα τους δεν είναι καθαρή—δεν έχουνε ποιητική πνοή. Πεζολογούν άνιατα και μόλις που και που να ξεπηδήσει καμιά άφρατα εικόνα («Γά σαϊτικά»). Φολεύετε πολύ το λόγο σας έτσι που πολλές φορές δεν μπορεί να βγει νόημα, γιατί δεν έαίρετε από απλότητα και διαύγεια. Κι όμως αυτά θα πρέπει έί είναι από τα πρώτα χαρακτηριστικά της ιδιωματικής ποίησης—άλλά και κάθε ποίησης, και κάθε λογοτεχνικού έργου. Κάτε και πολλά λάθη στιχουργικά. Μία άσταση σας κάνουμε: να γράφετε λιγώτερα και να σγίζετε περισσότερο.—κ. Κ. Χατζιάντωνο, Κερύνια. Ίσως νάχετε δίκαιο

για τὸ λεξιλόγιο, ἂν παίρνετε ἐπί τὸ πρᾶμα. Ἡ μετάφραση σας θὰ μπει στὸ ἐπόμενο. Πότε θὰ δοῦμε τὶς μελέτες; —κ. Σολ. Μιχαηλίδη, Λεμεσό. Για τὶς μεταφράσεις θὰ σας θυμηθοῦμε ὅταν θὰ ἔχουμε τὰ κατάλληλα κείμενα. Τώρα μὲ χαρὰ μὰς θὰ δεχόμαστε β,τι ἄλλο μπορούσατε νὰ μὰς δώσετε ἀπὸ τὴ γλῶσσα τούτη.—κ. Ἀπὴ Ἀκμά, Βαρῶσι. Τὶς ἀφήσαμε γιὰ τὸ ἐπόμενο. Πολλὸ θὰ πεθυμούσαμε νὰ δοῦμε καὶ τὶς νεώτερές σας.—κ. Ἀ. Κύρι, Σκαρίνου. Τὴ συμβουλή πού μὰς ἀπευθύνετε, ἂν τὴν ἀπευθύνετε πρῶτα στὸν ἑαυτὸ σας, θὰ διατάζετε πολὺ νὰ μὰς στείλετε τὸ διήγημα σας, πού εἶναι πολὺ πιὸ κάτω κι ἀπὸ τὸ μέτριο. Δὲν προσέχετε τὴ γλῶσσα καὶ τὴ διατύπωση. Ἰουράζει φοβερὰ ἢ μονότονη ἐπανάληψη τῶν ἴδιων ἀποτελεσμάτων μίᾶς ἀδιάκοπης ἀτυχίας. Φαίνεται πως πετυχαίνετε περισσότερο στὰ σύντομα καὶ πεταχτά σκίτσα παρά σὲ κάτι συνθετικώτερο—ἐχτός ἂν τὸ διήγημα πού μὰς στείλετε τὸ ἔχετε ἀπὸ χρόνια γραμμένο. Γὰν «κυπριώτικο θρῦλο» πρέπει νὰ τὸν δοῦμε πρῶτα. Ὅσο γιὰ τὰ χειρόγραφα ἔχουμε ἀρχὴ νὰ μὴ τὰ γυρίζουμε· μὰ ἐπειδὴ δὲν τὸ δηλώσαμε ἀπὸ τὸ πρῶτο τεύχος, τὰ δικά σας τὰ κρατοῦμε στὴ διάθεσή σας.—κ. Μιράντη, Πάφο. Εἶναι δυὸ σονέττα τὸ Κυπριώτικο ποίημα πού μὰς στείλετε; Γιατὶ τὸ χωρίσετε ἀφοῦ εἶναι συνεχεῖς; Ταίριαζαν ὅραγε τὰ σονέττα στὸ θέμα σας; Πιστεύουμε ὅχι, ἀφοῦ μάλιστα τοὺς ἔκανετε τόσο κακῆ χρήση. Ἡ φράση σας δύσκολα περπατᾷ καὶ τὸ νόημα εἶναι πολὺ φτωχό.—κ. Ἐλ. Χριστ. Στρόβολο. Ἡ «ἐξομολόγησις» καὶ ἡ «μετοικεσία Βαβυλῶνος» εἶναι φριχτά. Ἄλλὰ τὸ σατιρικό «ἡ πατρίς μας», παρωδία τοῦ γνωστοῦ ποιήματος, μὰς ἔδωσε, μῦλο πού οἱ μεγάλες τεχνικὲς τὸ ἀτέλειες καὶ ἄλλοι λόγοι δὲν ἐπιτρέπουν τὴ δημοσίευσή του.

κ.κ. Γ. Στ. Οἰκονομίδη, Ριζοκάρπασο. Κ. Χατζητσαγγάρη, Ἀμιάντο. Σας γράψαμε μὲ τὸ ταχυδρομεῖο.—κ.κ. Σ. Χριστῆ, Ν. Κρανιδιώτη, Θ. Σοφοκλέους, Κερύνια. Δὲν πῆραμε τίποτε ἀκόμη.—κ. Α. Περνάρη, Χλώρακα. Ὁ φίλος κ. Κ. Α. μὰς ἔδωσε ἓνα ποίημα σας, πού τὸ δημοσιεύουμε στὸ τεύχος αὐτό.

—κ. Γ. Μαρκίδη, Περιστερώνι. Σας εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλὰ σας λόγια. Σας γράψαμε συνδρομητῆ καὶ σας στείλαμε τὸ περιοδικό. Ἡ γραμματικὴ τοῦ Κ. Προυσῆ βῆκε καὶ θὰ σας σταλεῖ μὲ τὸ τεύχος τοῦτο.—κ. Αντ. Γεωργιάδη, Λεμεσό. Διορθώθηκε τῶρα.—κ. Κ. Στυλιανοῦ, Λεμεσό. Σας στείλαμε τὸ περιοδικό καθὼς κι ὅπου μὰς γράψατε, δὲν πῆραμε ἄκομα τὰ δελτία. Ἀπὸ σας καρτερούσαμε κάποια μεγαλύτερη δραστηριότητα.—κ. Α. Φαρμακίδη, Λεμεσό. Δὲν μπορέσαμε νὰ σας στείλουμε τὰ «ἐπι πλεόν» τεύχη πού μὰς ζηήσατε, γιατί ἐξαντληθήκανε. Ἐχουμε μόνον μερικά γιὰ νὰ καρτερίσουμε λίγες σειρὲς γιὰ τοὺς μελλοντικούς συνδρομητὲς καὶ γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα Ἀθηνῶν, θὰ ἀγκαζάρανε ἀπὸ τώρα τὸμοις. Ἄν ὅμως θέλετε, θὰ προσπαθήσουμε νὰ σας οικονομίσουμε πέντε—ἕξι. Γράψετε μὰς.—κ. Ζήνωνι Νικολαΐδῃ, Πάφο. Σας εὐχαριστοῦμε. Τὸ περιοδικό σας τὸ στείλαμε. Δὲν μὰς εἰδοποιήσατε ἂν τὸ πήρατε.—κ. Γ. Θεμιστοκλέους, Μόρφου. Κι ὅμως κάτι μπορούσε νὰ γίνῃ.—β. Γ. Ρῶσι, Βαρῶσι, κ. Λ. Μηλιώτη, Εὐρύτου. Π. Πετᾶση Μουσουλτά. Πῆραμε τὰ δελτία σας.—κ. Κ. Κυριατζίη, Κ. Λακατῆμα. Γίνεται καὶ μὲ δόσεις. Σας γράψαμε καὶ ἰδιαίτερα.—κ. Κ. Κουτούρη, Βαρῶσι. Γράψετε μὰς τὶς δευθύνσεις πού θέτε στὴν Ἀμερικὴ καὶ μεῖς θὰ στείλουμε.—κ. Γ. Λέρνη, Βαρῶσι. Σας εὐχαριστοῦμε. Ἀπορούμε ὅμως γιὰ τὰ παράπονα πού γράψατε στὸ φίλο κ. Α. Τ. γιατί ἐμεῖς στείλαμε ὅλους ὄρους μὰς ἐσημείασατε. Ὅσοις γράψετε μὰς τὰ ὀνόματα ὅσων δὲν πῆρανε τὸ περιοδικό, γιὰ νὰ τοὺς τὸ ἐναστέλλουμε.—κ. Χ. Παπαστεφάνου, Ἀμιάντο. Μπορεῖτε νὰ μὰς στείλετε ἀπὸ τώρα τὰ λεφτὰ ἂν θέτε.—δ. Α. Ζ. Σ. Βαρῶσι. Τὰ ἀπλά, καλὰ σας λόγια μὰς συγκίνησαν πολὺ. Πληροφόρησε στὸν ἀδελφὸ σας τὴν ἔκδοσή μας, γιατί δὲν ξαίρωμε τὴ διεύθυνσή του.—δ. Μ. Κυριακίδη, Λεμεσό. Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλὰ σας λόγια καὶ γιὰ τὰ δελτία. Ἐλπίζουμε πως θὰ μπορέσατε νὰ μὰς συνδέσετε μὲ τὸν κ. Ν. Ν.

Στὶς ἄλλες ἐπιστολὲς θάπαντήσουμε στὸ ἐπόμενο.

Ἐπιστομὲ τὴν προσοχὴ τῶν ἀναγνωστῶν μὰς στὴ διαφήμιση τῆς Ἀσφαλιστικῆς Ἑταιρείας Prudential Ltd.

Ὅσοι θέλουν νὰ πᾶρουν λεπτομερεῖς πληροφορίες καὶ βιβλιάρια πού περιλαβαίνουν ὄρους ἀσφαλείας, μποροῦν ν' ἀποταθοῦν στὸ γραφεῖο μὰς

Ὁδὸς Οὐζουνιῶν ἀρ. 11.

Η ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ PRUDENTIAL LTD

Ἡ μεγαλύτερα Ἀσφαλιστικὴ Ἐταιρεία εἰς ὅλην
τὴν Βρετανικὴν Αὐτοκρατορίαν

ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΑΡΙΘΜΟΙ διὰ τὸ ἔτος τὸ λήγον τὴν 31 Δεκεμ-
βρίου 1933.

Ἡ ἔτησίᾳ *πρόσοδος* ὑπερβαίνει... £ 30.000.000

Τὸ ἐνεργητικὸν ὑπερβαίνει £ 277.000.000

Ἀσφαλιστικὰ συμβόλαια ἐν ἰσχύει. £ 27.300.000

Τι θὰ συμβῆ αὔριον :

Ἀσφαλιζόμενοι εἰς τὴν ἔταιρείαν Prudential Ltd, δὲν θὰ
ἔχετε νάνησυχεῖτε διὰ τὸ ζήτημα αὐτό.

Ἐξοικονομοῦντες ΜΙΣΘ ΣΕΛΙΝΙ τὴν ἡμέρα ἐξασφαλίζετε :

α) τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς σας ὅταν γηράσετε

β) τὴν μόρφωσιν τῶν παιδιῶν σας

γ) τὴν διατροφὴν τῶν ἀγαπημένων σας.

ΑΣΦΑΛΙΣΘΗΤΕ ΣΗΜΕΡΟΝ, διότι αὔριον

α) μπορεῖ νὰ ἐγκαταλείψετε τὸν κόσμον αὐτὸν ἀφήνοντες τὴν
οικογένειάν σας ἄνευ βοήθειᾳς καὶ χωρὶς ὑποστήριξιν.

β) μπορεῖ νὰ πέσετε θύμα κάποιας ἀρρώστιας ἢ ἀνικανότητος,
ἢ ὁποῖα νὰ σᾶς ἀποκλείσῃ ἀπὸ τὰς ὠφελείας ποὺ παρέχει μιὰ
ἀσφάλεια.

γ) μπορεῖ νὰ προχωρήσετε στὴν ἡλικία κατὰ ἓνα χρόνον, ὁπότε
θὰ ἔχετε νὰ πληρώσετε στὴν ἔταιρείαν ὑψηλότερα ἀσφάλιστρα.

ΑΣΦΑΛΙΣΘΗΤΕ ΣΗΜΕΡΟΝ εἰς τὴν

PRUDENTIAL

α) διότι ἡ Prudential εἶναι ἡ μεγαλύτερα ἔταιρεία καὶ ἔχει
εἰδικευθῆ εἰς **ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΖΩΗΣ**.

β) ἡ Prudential ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν μακροβιότητα τῶν πε-
λατῶν της καὶ βοηθεῖ μεγάλα χημικὰ ἐργαστήρια, τὰ ὁποῖα διε-
νεργοῦν ἐρεῦνας διὰ τὴν ἐξεύρεσιν φαρμάκων δυναμένων νὰ κα-
ταστήσουν τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν μακροτέραν.

Πρόκτωρ διὰ τὴν ΚΥΠΡΟΝ (ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΠΥΡΟΣ)

M. ΜΑΡΑΣΛΙΑΝ

Ταχ. Κιβ. 76 Λευκωσία (Κύπρος)

Ἐν Ἀμμοχώστῳ ὁ κ. Μ. ΜΑΡΑΓΚΟΣ
Ἐν Λάρνακί οἱ κ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ—ΣΑΝΤΑΜΑΣ
Ἐν Λεμεσῷ
Ἐν Πάφῳ ὁ κ. Ν. Σ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
Ἐν Κερυνίᾳ ὁ κ. ΧΡ. Δ. ΣΕΒΕΡΗΣ

Ἐποπράκτορες

Πώς επιπλώνεται ένα σπίτι με τὸ
νέο σύστημα

Θὰ τὸ μάθετε ἂν:

Ἐπισκεφθῆτε τὴν ἔκθεση τοῦ ἐργαστηρίου

«ΤΕΧΝΗ»

ΧΑΡΗ ΣΤΑΜΑΤΗ

ποῦ πλουτίστηκε καὶ πλουτίζεται συνεχῶς μετὰ τὰ πιὸ μοντέρνα
ἔπιπλα κατασκευασμένα μετὰ μοναδική τέχνη.

Ἀσύγκριτα σὲ γούστο καὶ ἀνυπέρβλητα σὲ στερεότητα.
Κατασκευάζονται μετὰ τὰ πιὸ καλὰ εὐρωπαϊκὰ ξύλα, ἐπεξεργασμένα
στὴ μηχανὴ τοῦ (ΠΡΕΣΑ εἰδικῆς κατασκευῆς) ἐφάμιλλα τῶν
εὐρωπαϊκῶν, ἀμετάβλητα σὲ κάθε κλίμα.

